

Önemli olan tez danışmanıdır

Tavşan önüne bir daktilo almış, tak tuk tak tuk birşeyler yazıyor.

Oradan geçen bir tilki sorar:

- Hey tavşan, ne yazıyorsun?
- Doktora tezimi yazıyorum.
- Ha öyle mi, çok güzel. Ne hakkında?
- Tavşanların tilkileri nasıl yedikleri hakkında.
- Yok canım, olur mu öyle şey! Hiç tavşanlar tilki yerler mi?
- Olur canım, gel istersen sana ispat edeyim.

Berberce tavşanın yuvasına girerler. Biraz sonra tavşan tek başına çıkar ve yine daktilosunun başına geçer.

Daha sonra oradan geçen bir kurt tavşanı görür.

- Hey tavşan ne yazıyorsun?
- Doktora tezimi.
- Ne hakkında ?
- Tavşanların kurtları yemesi hakkında.
- Yayınlamayı düşünmüyorsun herhalde! Buna kim inanır?
- Doğru olmaz mı! Gel istersen göstereyim.

Yine beraberce yuvaya girerler tavşan biraz sonra tek başına dışarı çıkar.

Tavşanın yuvasını merak mi ettiniz?

Manzara şudur:

- Bir köşede tilkinin kemikleri...
- Bir köşede kurdun kemikleri...
- Diğer köşede ise;
- Bir arslan kürdanla dişlerini temizliyor!

Derler ki orman kanununda kural böyledir;
Doktora tezi yapmak için; tezin bir önemi yoktur.
Konunun da önemi yoktur.
Önemli olan tez danışmanıdır!

Gizli Müfredatın Bir İçeriği Olarak Şiddet

Prof. Dr. Hasan BACANLI

Psiko-sosyal Sorun Olarak Şiddet ve Saldırgan Davranışlar

Dr. Fikri KÖKSAL

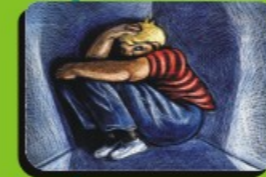
Veli Toplantıları

Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇIRAK

Öğrencilerin Önemli Sorunlarından Biri Olan Sosyal Kaygı

Yard. Doç. Dr. Şükrü DÜZGÜN

Kişilerarası İletişim Ve Sosyal Kaygı

Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir ÖZTÜRK

Yeni Ortaöğretime Geçiş Modeli Üzerine Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Alim KAYA

Şiddete Meylimiz Nedendir?

Dergimiz **Eğitime Bakış**'in yeni bir sayısıyla karşınızda olmakla; eğitime ve eğitim çalışanlarına hizmetlerimizi aksatmadan sürdürmenin mutluluğu içindeyiz.

Bu sayıda, son yılların en çok konuşulan konularından birini; okul ortamında şiddeti konu ediniyoruz. Nedir acaba şiddete meylimizin sebebi? Kaygı mı, kendini gerçekleştirememe sıkıntısı mı, iletişimsizlik mi, sevgisizlik mi?

Popülist habercilik kaygısıyla eğitim kurumlarında görülebilen şiddet olaylarını vurgulu ve hatta abartılı biçimde sunan anlayışın öğrenci psikolojisi üzerinde olumsuz etkilere sebep olduğu malumdur. Konu, istismar edici bir anlayışla televizyon ve gazetelerde değil ancak bilimsel yayınlarda, uzmanların tanımlayıcı, analiz edici ve yorumlayıcı üslubuyla ele alınmalıdır görüşünderiz.

Bu niyetimizin bir uzantısı olarak dergimizin bu sayısında sosyal kaygı, şiddet, taciz, sorunlu öğrenciler ve öğretmen veli münasebetlerini ele almaya çalıştık.

Birbirinden kıymetli eğitimci bilim adamlarımızın andığımız konularla ilgili yazılarının, son dönemde arttığı izlenimi veren şiddetle mücadelede, uygulamanın içindeki eğitim yöneticisi ve öğretmen arkadaşlarımıza yararlı olacağını umuyorum.

...

Dergimiz **Eğitime Bakış**, yılda dört sayı yayımlanması planlanmış, sendikamızın eğitime ve eğitimciye ücretsiz bir hizmet organıdır. Bu taahhüdümüzü yerine getirmeyi sürdürüyoruz da. Ancak dergimizin satılmayıp eğitim kurumlarına il ve ilçe temsilciliklerimiz tarafından ücretsiz olarak dağıtılması ve eğitim kurumlarının da yaz aylarında kapalı olması sebebiyle yaz sayısını Temmuz başı yerine Eylül sonunda yayımlıyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere tüm eğitim çalışanı arkadaşlarıma mesleklerinde başarılı, verimli, şiddetten uzak, barış ve dayanışma coşkusu içinde bir hasat dönemi ve huzur dolu bir tatil diliyorum.

EĞİTİME BAKIŞ'in bu sayısı 20 bin adet basılmıştır. Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Ne Garip Bir Oyuncak Şu İnsan Ahmet Gündoğdu	1
Gizli Müfredatın Bir İçeriği Olarak Şiddet Prof. Dr. Hasan BACANLI	5
Okullarda Şiddet Ve Zorbalığın Önlenmesi Sınıfta Başlar Yard. Doç. Dr. Filiz YURTAL	10
Gelişen Ağ Toplumunda Eğitim Yöneticilerinin Teknolojik Liderliği Doç. Dr. Selahattin TURAN	13
Etkili Okullar İçin Okulun Kültürünü Yeniden İnşa Etmek Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN	19
İncekara: "Her Kurum Üzerine Düşen Görevi Yaparsa Şiddet Üç-dört Yılda Çözülür" Röportaj: Şahin Ali ŞEN - Sevim GEZİCİ	27
Psiko-sosyal Sorun Olarak Şiddet ve Saldırğan Davranışlar Dr. Fikri KÖKSAL	33
Öğretmen-Veli Görüşmeleri Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK	37
Veli Toplantıları Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇIRAK	40
Öğrencilerin Önemli Sorunlarından Birisi Olan; Sosyal Kaygı Yard. Doç. Dr. Şükrü DUZGÜN	43
Kişilerarası İletişim Ve Sosyal Kaygı Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir ÖZTURK	49
Yeni Ortaöğretime Geçiş Modeli Üzerine Bir Değerlendirme Doç. Dr. Alim KAYA	52
Şiddet Olaylarının Sona Erdirilmesine ve Şiddetin Engellenmesine Yönelik Çözüm Önerileri Raporumuz EĞİTİM-BİR-SEN	57

EĞİTİME BAKIŞ
Yıl:3 • Sayı:9 • Nisan - Mayıs - Haziran 2007

Eğitim-Bir-Sen'in 3 Aylık Ücretsiz Yayınıdır

Eğitim-Bir-Sen
Adına Sahibi
Ahmet GÜNDOĞDU
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni
(Sorumlu Müdür)
Şaban ABAK
Genel Basın Yayın Sekreteri

Yayın Kurulu
Halil ETYEMEZ
Mustafa AYDIN
Erol BATTAL
İrfan ÇOŞKUN

Yayın Danışma Kurulu
Dr. Adil ŞEN
Dr. Zübeyir BULUT
Ali HATALMIŞ
Harun ÇAKIR

İdare Yeri

GMK Bulvarı Ş.Daniş Tunalıgil Sk. No: 3/13 Maltepe-ANKARA
Telefon : (0312) 231 23 06 (Pbx) Faks : (0.312) 230 65 28
BüroCell : 0533 741 40 26

e-posta: egitimbersen@egitimbersen.org.tr
web site: www.egitimbersen.org.tr

Teknik Hazırlık & Baskı
Hermes Basımevi

Kazım Karabekir Cad. Murat Çarş. No:39/18 - İskitler / ANKARA
Tel: (0312) 384 34 32 - www.hermesofset.com

Basım Tarihi : 21.5.2007

BİLGELİK HAZİNESİ

Ölmek üzere olan yaşlı bir baba, yatağının başına üç oğlunu çağırarak, onlara vasiyette bulunur:

"Oğullarım, ben ölünce, birbirinize düşmemeniz için, size sahibi olduğum 17 deveyi paylaştım istiyorum. Miras olarak develerin yarısını büyük oğluma, üçte birini ortancaya, dokuzda birini ise küçük oğluma bırakıyorum."

Babalarının ölümünden sonra, mirası, vasiyeti uyarınca paylaşmak üzere kardeşler bir araya gelirler. Fakat bir türlü için içinden çıkamazlar. Mirası babalarının istediği gibi pay edemezler. Çünkü 17 sayısı ne 2'ye, ne 3'e, ne de 9'a bölünebilir.

"Bu işin üstesinden ancak köyün tecrübe ehli, yaşlı bilgisi gelir!" diye düşünüp, ona giderek, danışırlar. Bilge kişi, "Benim bir devem var, onu da alıp yeniden hesap yapın!" der.

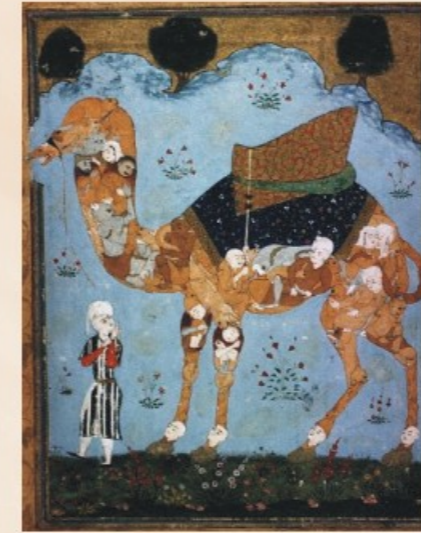
Bu cömertliğe çok şaşırın oğullar, 18 deveyi pay etmeye girişirler. Önce ikiye bölerler, büyük oğul 9 develik payını alır. Sonra üçe bölerler, çıkan 6 deveyi de ortanca oğul alır.

Daha sonra dokuza böldüklerinde 2 deveyi de küçük oğul alır. Ama, bütün develeri paylaştıktan sonra ortada fazladan bir deve kalır, yine.

Oğullar bu duruma da bir çözüm getirmesi için yaşlı bilgeye başvururlar. Bilge kişi güler ve, "İyi öyleyse!" der. "Sorununuz çözümlendiğine göre, ben de devemi geri alayım."

Cömertlik, malı eksiltmez, belki artırır.

Hele paylaşılan şey, bilgi ve sevgi ise mutlaka artar!

Ne Garip Bir Oyuncak Şu İnsan

Ahmet Gündoğdu*

İnsanın içine atıldığı dünyayı anlamaya çalışmadığı, bakışlarını kendine çevirmeden yaşadığı hiçbir dönem olmamıştır. İnsan nedir? Sorusu ve cevabı insanlık tarihi kadar eskidir. Yunus Emre'nin "İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır." dizelerinde ilimlerin en başına 'insanın kendisini bilmesi'ni koyması elbette boşuna değildir.

İnsanın sahip olduğu biyolojik ve psikolojik yapının çok yönlülüğü, çok boyutluluğu onu ve davranışlarını açıklamayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden disiplinler arası bir yaklaşımla konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu konuda psikolojik davranış modelleri, sosyolojik davranış modelleri, iktisat teorisi davranış modeli, inandırma süreci modelleri gibi birçok model geliştirilmiştir.

İnsan hayra da açık şerre de açık bir kısım kabiliyetlerle donatılmış bir varlıktır. Ondaki bu kabiliyetler âdeta iç içedir. Cenab-ı Hak, bütün bu kabiliyetleriyle insanı dengelemiş ve

"Ne garip bir oyuncak şu insan! Yürür, konuşur ve acı çeker.

70 kilodur. Kendisine ve çevresine ait hiçbir şeyi bilmez.

Bir nevi ıstırap makinesi. İplerini başkaları çeker. Hantal ve şapşal bir robot. Neye sevinir bilinmez. Sınırsız olan yalnız hayalleri ve acı kabiliyeti. Etten bir kafes ve acz için de çarpınan bir ruh. Vücut araba akıl arabacı. Ama gözleri bağlı arabacının arabaya hükmeden atlar...

Cemil Meriç

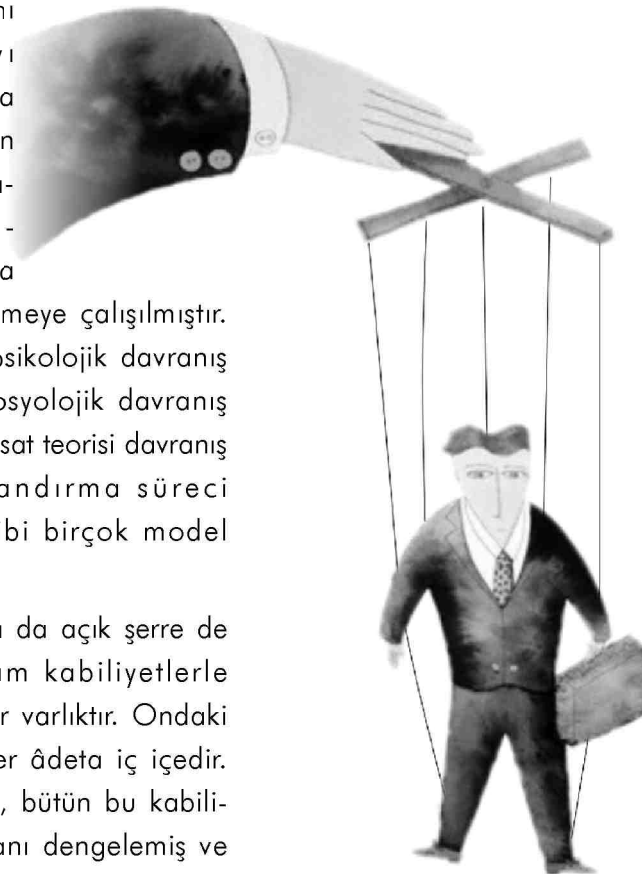
her şey olmaya müsait yaratılmıştır. "Her çocuk, İslam fitratı üzerine doğar. Sonra çocuğu anne ve babası Yahudileştirir, Hıristiyanlaştırır veya Mecusileştirir" hadis-i şerifi bu hakikati

ifade bakımından fevkalade manidardır. Yani her doğan çocuk, fitrat itibarıyla Müslüman olmaya daha meyyaldir; ama içinde bulunduğu çevrenin, onun üzerindeki tesiri bazen birinci derecede belirleyici olabilir

Yeni bir psikoloji

Modern psikoloji, "bilinci" yüksek düzeyde gelişmiş, seçici ve biyolojik varlığı bilinçli olarak sürdürmeyi amaçlayan kişisel bir inşa olarak görür.

Bu yaklaşıma göre duyu organları bize ulaşan bilgi girdisinin çoğunu dışlar. Ayrıca duyularımız ve merkezi sinir sistemimiz öncelikle değişikliklere tepki göstererek seçme yapar. Daha sonra girdiyi geçici ihtiyaçlara, dile, geçmiş tarihimize, beklentilerimize ve kültürel seçmelerimize dayanan kategorilere ayırırız. Yoğun bir biçimde

* Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

seçilmiş girdiden bireysel, biyolojik temel amacı için 'tasarlanmış' olağanüstü bir biçimde geliştirilmiş kalıcı bir bilinç inşa ederiz. Bu seçici, aktif, analitik yapılanma bizim nesnelere ayırt edebildiğimiz ve onları dikkate alabildiğimiz nispeten kalıcı bir kişisel bilince ulaşmamızı sağlar.

Bilincin başka bir özelliği de kendine parçalanmış olarak görünmemesidir. William James'ın deyişiyle: Bilinç kendine parçalanmış olarak görünmez "zincir" ya da "tren" gibi kelimelerin hiç biri bilinci uygun biçimde tanımlayamaz. Çünkü kendini bir anda sunar. Hiçbir şey birbirine eklenmez. Sadece akar gider. Bir "ırmak" ya da "nehir" bilinç doğal olarak tanımlandığında kullanılabilir bir benzetmedir. Yani bir fikir, bir nesne, bir imajdan bir başkasına kayar, ancak bir yaşantıdan diğerine hareket eden ve her aşamasında daha çok tutucu olan, sürekli bir seçme ve inşa etme faaliyetini sürdüren daima aynı bilinçtir.

Seçen ve inşa eden bilincin neleri içerdiğini düşünelim: Dış dünyaya ilişkin duygular, düşünceler, fanteziler ve fikirler karışımı buluruz. Nesnelere, ağaçlar, kitap, koltuk vb. olarak ortaya çıkar. İnsanları ise uzayda vücutlar, sesler, kişilikler olarak algılarız. Üç boyutlu bir uzayda yaşar, algılanan nesnelere etkin bir biçimde

kullanırız. Normal olarak kişisel bilincimiz tüm dünyamızdır ve bu denklem varlığımızı sürdürmemizi sağladığı ölçüde başarılı sayılır. Ancak günün her anında kişisel bilincimizin dünyayı oluşturduğuna, kendi yaşantımızın dış "nesnel" gerçekliği mükemmel bir biçimde temsil ettiğine inanırız. Ve çoğu insan için tecrübe gerçekliğin ta kendisidir. Oysa kişisel bilincimiz dış dünyayı ve hatta iç dünyamızı bile tümüyle temsil etmez. Ve olası bilinçlerden yalnızca biridir. O halde inşa etme biçimini değiştirerek bilincini değiştirebilir. Yine W. James'i deyişiyle: Aklın her aşamada bir dizi eş zamanlı imkanlar alanı olduğunu görürüz. Bilinç bu imkânların kendi aralarında karşılaşmasından ve dikkatin güçlendirici ve yasaklayıcı rolüyle, bazılarının seçilip geri kalanlarının bastırılmasıyla oluşur. Zihin aldığı verileri, tıpkı taş kütlelerini yontan bir heykeltıraş gibi işler.

Müfredatlardan ne beklemeliyiz?

Eğitimde, müfredat programlarının dönüştürücü olması beklenir ve bu etki yazılı olarak ifade edilir. Ancak yazılı olan açık müfredatın yanında bir de gizli (örtük) müfredat vardır. Ders dışı etkinlikleri de içine alan, yazılı olmayan bu kavram; amaçlanmış ya da amaçlanmamış öğretim sonucunu ifade

eder ve açıkça belgelenmemiştir. Gizli müfredat aracılığıyla eğitim kurumu içinde toplum denetimi sağlanır. Eğitim sistemimizin bu boyutu üzerinde çözümleyici araştırmalar yapılmalıdır. Çünkü gizli müfredat açık olandan hep daha etkili olmuştur.

Öğretmenlerin - farkında olsunlar ya da olmasınlar- birer gizli müfredatları vardır. Bunları öğrencilere "örtük" kapalı biçimde aktarırlar ve böylece kültürel üretim yeniden gerçekleştirilir. Örneğin bir araştırma sonucu öğretmenlerin %92,8'i yüksek ve düşük beklenti geliştirilen öğrencilere farklı davrandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin sınıf içindeki akademik ve sosyal davranışlarının daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Saklı içeriğin (gizli müfredatın) en iyi örneği Philip Jackson'ın *Life in Schools* adlı klasik kitabındadır: "Kişinin yeteneklerinde, bilgilerinde, algılamalarında ve kişinin kendini ve başkalarını duyumsamasındaki değişim" in adı olarak düşünüldüğünde eğitimden elde edilen sonuçlar şöyle özetlenmektedir:

- (1) Sağlıksız beslenme (okul kantinlerindeki uydu besinlere zaman içinde oluşan bağımlılık yoluyla),
- (2) Kuşkusuzluk (öğretilenlerin mutlak doğru olduğu inancının işleri çok kolaylaştırması nedeniyle),

- (3) Ter kokusu normaldir (her ders arasında takım elbiseyle enerji boşaltıcı hareketler -top oynama vb.- yoluyla),
- (4) "Ben de başkaları da güvenilmez kişileriz, kimse başımızda yoksa çalabiliriz" ya da "insanlar potansiyel suçludur" (sınavlardaki gözetim yoluyla),
- (5) "Ben öğrenemem, ancak başkası bana öğretebilir" (öğretme merkezli eğitim yoluyla),
- (6) "Temiz hava önemli değildir" (dershanelerin bozuk havaları yoluyla),
- (7) Omurga eğrilikleri (biçimsiz oturuşlar ve bozuk sıra tasarımları yoluyla),
- (8) "Tekdüzelik esastır" (boy sırası, okul üniforması, defter ve kitap kapları vb yoluyla),
- (9) Bilmemek cezalandırılma nedenidir; ama anlamadan bellemenin veya sorgulamadan kabullenmenin veya merak edip öğrenmeye çalışmanın hiçbir sakıncası yoktur (sınavlar yoluyla),
- (10) Fikirler koşullandırma yoluyla benimsetilir (öğretme yoluyla),
- (11) Ad bellemek öğrenmek demektir,
- (12) Eğitimde ise yarayan pek bir şey öğrenilmez, ama bu söylenmemelidir,
- (13) Eğitim, sınıflarda yapılabilecek bir faaliyettir. Güç ortamlardan -kar gibi, lise ve üniversitelerdeki erişkin öğrencilerin dahi

öğrenecekleri bir şey yoktur (kar tatilleri yoluyla),

- (14) İyi ahlâk bir lükstür. Bir risk bulunmaması ve de birilerinin emir -hem de yazılı- vermesi halinde ahlâklı davranılabilir.

- (15) Eğri büğrülük, özensizlik doğaldır, yeter ki kozmetiği yerinde olsun. (Mimarlık ve mühendislik fakültelerinin binalarının bile, uyduruk, çürük, ama yönetici odalarının şatafatı yoluyla)."

Medyadan yayılan kitle kültürü, dünya ve benlik algısı

Medya mesajları itinayla seçilmiş, düzenlenmiş, gözden geçirilmiş ve kurgulanmış yapılarıdır. Her ne kadar gerçek gibi görünse de bize sergilediği dünya gerçek olan değil,

gerçeğin medya tarafından temsil edilmiş biçimidir. Onun bize dünyayı sunuş biçimiyle medya tüketicilerinin dünyayı algılayışı arasında sıkı bir ilişki vardır. Medya iletileri bünyesinde değer ve ideolojileri barındırır bu yolla da tüketicilerini dönüştürür.

Kitle kültürü tekelleri kapitalizmin hem mal hem de imajlar üreten ve satan, uluslar arası pazarın değişimlerine ve gereksinimlerine göre biçimlenip değişen, önceden yapılmış, paketlenip sunulmuş bir kültürü anlatır. Kapitalizm kendi için üretirken ve yaratılan zenginliği kendine ayırırken kitleleri de ücretli köle olarak kullanır. Kitleler için yaptığı üretim son kullanıcıyı (halk); kimlik, duyma,

hissetme, bugününe, geçmişine ve geleceğine bakma biçimini de belirler.

Medya karşısında en savunmasız kesimlerden biri olan öğrencilerin, en fazla sekiz saatlerini okulda geçirdiklerini geri kalan on altı saati okul dışında geçirdiklerini biliyoruz. Bu on altı saatte gerek okuldan gerekse medyadan bilinçlerine sızan gizli müfredat iş başındadır. Bu müfredat öğrencilerin bilincini ve bilinçaltını yani benliklerini biçimlendirmeye devam etmektedir. Çocukların izlediği filmlerin, kliplerin; dinlediği türkülerin, konuşmaların vb. yaydığı mesajların etkisi yazılı müfredatların yaymaya çalıştığı mesajlardan daha etkili olduğu bilinen bir gerçektir.

TV'lerde görüntüler çok hızlı aktığından (saniyede otuz kare) beynimizin bunlarla ilgili bilinçli bir analiz yapmaları (beyin saniyede sekiz kare işleyebilir) imkânsızdır. Dolayısıyla TV beyin yıkayıcısı (gerçekte beyin inşacısı) olarak işlev görmektedir.

Bu yolla çocukların beyni bir yandan yanlış, lüzumsuz ve tehlikeli fikirlerle doldurulmakta diğer yandan hiç görmemeleri gereken şiddet ve cinsellik görüntüleriyle karşı karşıya gelmektedir. Türkiye'deki

akranlarıyla aynı oranda televizyon seyreden genç bir Amerikalının yılda; on dört binden fazla cinsel içerikli görüntüyle karşılaştığı, ergenliğin ilk dönemlerindeki bir çocuk sekiz binden fazla cinayet sahnesi, yüz binden fazla şiddet görüntüsü izlediği tespit edilmiştir. Washington Üniversitesinin yaptığı bir araştırmaya göre, televizyondaki şiddet sahneleri gerçek hayatta yaşanan şiddetin yüzde ellisinin sebebidir.

Özetle insan benliği sayısız öyküler (görülen, duyulan, izlenen, öğrenilen...) koleksiyonundan ayıramayacağı ileri süren pek çok araştırma vardır. Bunun anlamı şudur: beyin ve zihin -hangi kavramları kullanırsak kullanalım- dışarıdan aldıkları izlenimlerden bir benlik kurgular. Bu bağlamda anne karnında (22. günden itibaren) başlayan izlenim edinme süreci tabii ki unutulmazlar da olacak bir ömür devam eder. Benlik de deneyimlerimize bağlı olarak yeniden kurgulanan bir süreçtir. Zihin -beyin birlikteliği her defasında benlik kurgumuzu günceller ancak neden her defasında aynı ben olduğumuz, başka bir yazı konusu olabilir ve biz birikimimize bağlı gelişen bu yeni benliğimizle yolumuza

devam ederiz. Mutlak anlamda içimizde "ben" diye yontulmuş değişmez bir heykelcik hiçbir aşamada ortaya çıkmaz.

Şiddetten arınmış erdemli bir toplumun oluşması için biyolojik varlığımıza gösterdiğimiz özeni benliğimiz için de göstermeliyiz. Duyu organlarımızdan bilincimize sızan her şeye dikkat etmeliyiz; bu da yetmez bilinçli olarak ne düşüneceğimizi de seçmeliyiz. İçimizde yaşattığımız, kalbimizin ve aklımızın tahtında oturduğumuz duygular, düşünceler ve izlenimler hayatımızın ve benliğimizin kurucusu ve yöneticisidir. Ve yaşamak zorunda bırakıldığımız hiçbir süreç bunların dışında düşünülemez.

Belki de kestirme bir yoldan şöyle demeliyiz:

İnsan sevgisiz nasıl yaşar? Sevgisiz varoluş; kontrol, kargaşa ve acı demektir. Ki çağımızda olan da bundan başka bir şey değildir. Bu yüzden varoluşumuz kesintisiz bir güç arayışından ibaret. Bu yüzden bürokrasi daha güçlüdür. Yalnız sevgi, yalnız iyi niyet, yalnızca merhamet ve bilgelik düzen ve barış getirebilir.

Gizli Müfredatın Bir İçeriği Olarak Şiddet*

Prof. Dr. Hasan BACANLI**

Son günlerde ülkemiz eğitiminin gündeminden düşmeyen konulardan biri olan şiddetin ne olduğu ve neden kaynaklandığı sorunu hala çözülememiştir. Bu durumda ondan kurtulmanın da pek mümkün olmadığı açıktır. Burada, müfredat ile şiddet arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Müfredat Ve Türleri

Öğrencinin okulda geçirmiş olduğu yaşantılar anlamında kullandığım bu kavram, bazen eğitim programı, bazen yetişek olarak ele alınmaktadır. Türk toplumundaki kişilerin zihninde daha açık ve net bir anlamı olduğu düşünülen müfredat kavramı daha uygun görünmektedir.

Tanımından da anlaşıldığı gibi, öğrencinin okuldaki yaşantıları o okulun müfredatını oluşturmaktadır. Müfredat birbirinden farklı içeriklere yol açan çeşitli türlerde ortaya çıkar. En sık karşılaşılan türleri olarak burada açık, gizli ve gerçekleşen müfredat kavramları üzerinde durulacaktır. Bu türlerin dışında farklı müfredatlar da vardır. Ancak şiddet açısından onların işlevsel olmaları beklenmemektedir;

Örneğin anlaşılabilir müfredat, amaçlanan müfredat, gibi.

- ▶ Açık müfredat bir okulun açıkça öğretmeyi amaçladığı ve amaçladığını ilan ettiği müfredattır. Söz gelimi bir liseye gittiğinizde, ilgililere “siz burada ne öğretiyorsunuz” diye sorduğunuzda, ilgili kişi, MEB tarafından kabul edilmiş olan lise programını uyguladığını belirtecektir. Hatta eğer programdan haberdar değilseniz, ilgili Tebliğler Dergisi’ni çıkarıp size gösterebilir. Bir adım daha ileri giderek, size öğretmenlerin hazırlamış oldukları günlük, yıllık planları gösterebilir. Siz de hemen hemen her saat o derste ve dolayısıyla okulda ne yapıldığı bilgisini edinebilirsiniz. Her ne kadar merkezleşmiş sistemlerde tüm okulların açık müfredatı aynı gibi görünse de okullar arasında resmen belirlenmiş ve kabul edilmiş farklılıklar da bulunabilmektedir. Söz gelimi, tüm liselerde aynı program uygulandığı halde, belli bir okul gerek seçmeli dersleri, gerek okuldaki öğretmenleri, gerekse öğrencilere resmen vermiş olduğu özgürlüklerle, çeşitli kulüpler açarak, kendi müfredatını oluşturmaktadır.
- ▶ Öğrencinin okuldan mezun

olduğunda kazanmış olduğu özellikler, o okulun gerçekleşen müfredatını oluşturur. Okuldan mezun olan öğrencinin diplomasını alıp giderken yanında götürdükleri okulun gerçek müfredatıdır. Her ne kadar eğitim öğrencide istenilen değişiklikleri meydana getirme süreci ise ve okullar açık müfredatta belirlenen amaçlar için plan ve işlem yaptıklarını belirtmekte iseler de, öğrenciler genellikle ve çoğunlukla açık müfredatta belirtilen kazanımlardan çok farklı kazanımlarla okuldan ayrılırlar. Milli Eğitim Bakanlığı, “milli” bir bakanlıktır ve çocuklara “vatan-millet” duygularını kazandırmayı, çocukları da topluma kazandırmayı açık müfredat olarak ilan etmekte ise de, okuldan mezun olan çocukların bir kısmı “vatanını-milletini” istenen ve beklenen düzeyde sevmemektedir. Demek ki okulların gerçek veya gerçekleşen müfredatı açık müfredat değildir. Açık müfredat ile gerçek müfredat arasındaki müfredatların en önemlisi gizli müfredattır.

- ▶ Gizli müfredat, okul açıkça amaçlamadığı halde, öğrencinin okuldaki çeşitli kişi, nesne veya olaylarla etkileşimi sonucunda edinmiş olduğu kazanımları ifade eder. En basit şekliyle

* Bu çalışma, büyük ölçüde 27 Mart 2007 tarihinde Gazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Eğitimin İstenmeyen Çıktısı Olarak Şiddet Paneli’nde sunulmuştur.

**G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

öğrenciye açıkca Japonya'daki yunus balığı katliamına karşı olmasının öğretilmesi planlanmamıştır. Ancak arkadaşlarından birinin bu durumla ilgili olarak okula getirmiş olduğu bir fotograftan etkilenmiş ve Japonya'nın başbakanına iletilmek üzere bir dilekçeye imza atmış olabilir. Bu gizli müfredat ile ilgili olumlu bir örnektir. Ancak gizli müfredat her zaman bu kadar olumlu işlememektedir. Biraz önceki öğrencinin başka bir arkadaşı bir gün okula kesici bir aletle gelmiş ve etrafındaki diğer öğrencilere hava atmıştır. Bunu gören öğrenci de ertesi gün okula kesici bir aletle gelmiş, etrafındaki öğrencilerin şaşkın bakışlarından gururlanmış ve okula sürekli kesici aletle gelmeye başlamıştır. Bu da gizli müfredattır ve olumsuz bir örnektir. Gizli müfredat ile açık müfredat şöyle karşılaştırılabilir:

- ▶ Açık müfredat açıkca belirtilmiştir; gizli müfredatın ne olduğu ancak özel ve ayrıntılı incelemelerden sonra anlaşılabilir.
- ▶ Açık müfredat büyük ölçüde öğrenci-öğretmen etkileşimine dayalıdır; gizli müfredat ise öğrencinin etkileşimde bulunabileceği (okuldaki, bazan da toplumdaki) herkesle ilgili olabilir. Okuldaki hizmetlilerin öğrencilerle ilişkileri büyük ölçüde gizli müfredatın bir parçasıdır. Okul servis şöförleri gizli müfredatın önemli, vaz geçilmez ve ihmale gelmez ögesini oluşturmaktadırlar.

Öğretmenin ders içeriği dışındaki davranışları ve duruşları da öğrenci için gizli müfredatın bir parçasıdır. Örnek için, demokratik haklardan bahsedilen bir derste öğretmenin bazı öğrencileri (onların görüşlerini sormadan) vali, bakan, millet vekili rollerine seçmesi gizli müfredatta demokratik olmayan mesajlar vermektedir. Dışardan bakıldığında demokrasi dersi işlenmekte, ama öğrenci demokratik olmayan kazanımlar edinmektedir.

- ▶ Açık müfredat büyük ölçüde sınıf içi süreçlerle ilgilidir; gizli müfredat ise sınıfla sınırlı değildir. Hatta gizli müfredatın bir parçası olarak kitle iletişim araçları ve medya da yer alır. Basit örnekle, ders işlenir, bu açık müfredattır. Ders bitiminde öğrenciler koşarak dışarı çıkarlar, bu gizli müfredattır. Sık sık duyulan “başka ülkelerde öğrenciler böyle bağırarak dışarı çıkmazlar, ne oluyor bu öğrencilere?” sorusu gizli müfredata işaret etmektedir. Öğrenciler ders dendiği zaman bunu olumlu şartlarda ele alamamaktadırlar. Aynı etkinliği “ders” diyerek yaptırdığınızda öğrenci bundan kaçmanın yollarını aramakta, “oyun” diyerek yaptırdığınızda bundan rahatsız olmamaktadır. Demek ki gizli müfredatın bir parçası olarak öğrencilere “ders”in sıkıcı bir şey olduğu öğretilmektedir. Bu, öğrencinin yaşadığı dersler tarafından verilebileceği gibi, arkadaşları, toplum tarafından da verilebilir.

- ▶ Açık müfredat açıkca bilinir; gizli müfredat ise bilinmez. Bu yüzden, okullardaki şiddet olayları karşısında gerek okul içinden gerekse dışından ilgililer bu çocuklara ne olduğunu anlayamamaktadırlar.
- ▶ Açık müfredat daha çok bilişsel süreçlere ağırlık verirken, gizli müfredat duyuşsal davranışlar ağırlıklıdır. Her ne kadar son program değişiklikleriyle birlikte açık müfredat da duyuşsal kazanımları hedeflemeye başlamış ise de, açık müfredat öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmaya ağırlık verir. Gizli müfredat ise öğrencilere bir şey “öğretme” kaygısında değildir. Ama etkileşimler sonunda öğrenci hem bilgi hem de duygu kazanmış olur. Açık müfredat Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethettiğini öğretirken, gizli müfredat öğrenciye Fatih'i sevmeyi öğretebilir. İstanbul'un fethine karşı hayranlık duyguları uyandırabilir. Veya olumsuz tarafından, öğrenci Fatih'in kardeşini öldürtmesini ön plana çıkarıp, ondan nefret edebilir.

Gerçekleşen müfredat okuldan sonra öğrenciyle kalır. Edebiyatımızın önemli örneklerinden Ahmet Rasim'in Falaka adlı eseriyle başlayan okul hatıraları aslında gerçekleşen müfredatın kayıtlarıdır. Açık müfredat okulda öğretmen tarafından veya okul bitince öğrencinin girdiği diğer sınavlar tarafından değerlendirilir ve

ortaya konur. Gerçekleşen müfredat insanların bir süre sonra dönüp okula baktıklarında gördüğü şeylerdir. Bu görülenler bilgidен çok duygular şeklindedir. Dolayısıyla, bu noktada, gerçekleşen müfredatın büyük bir kısmının gizli müfredat tarafından oluşturulduğu öne sürülebilir.

Saldırganlığın Nedenleri

Saldırganlığın neden ve nasıl ortaya çıktığı ve hangi faktörlerin saldırganlığı tetiklediği ile ilgili olarak çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bunlardan burada engellenme, özsaygı, güç(süz-

lük), tahrik, model olma açıklamaları üzerinde durulacaktır.

Engellenme Olarak Saldırganlık

Saldırganlığın en yaygın açıklaması onun engellenmeye karşı geliştirilen bir tepki olduğu biçimindedir. Buna göre, engellenen kişiler saldırganlaşırlar. Eğer bir kişinin "hakkı" olduğunu düşündüğü bir şeye ulaşmasını engellerseniz, onu elde etmek için şiddete başvurması olası hale gelecektir. Bu hipotezi destekleyen araştırmalar vardır. Buna göre, öğrenciler şiddete başvuruyorlarsa, bunun nedeni onların

engellenmiş olmalarıdır. Öğrenciler istediklerini elde etmede zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu da onlarda engellenmişlik duygusu yaratmaktadır.

Engellenme hipotezine göre öğrencilerin okulda engellenmiş olmaları gerekir. Okulun açık müfredatı onların engellenmelerini teşvik eder bir nitelik taşımamaktadır. Öyleyse engellenmenin gizli müfredatta olduğu düşünülebilir. Öğrenciler en basit şekliyle okulda sıra sıra dizilip, sessiz bir şekilde oturmaları istendiğinde engellenmektedirler. Veya gerek okulda, gerek evde, gerekse toplumda istediklerini elde edemeyen bir öğrenci topluluğu ile karşı karşıyayız demektir. Açık müfredat öğrencilerin amaçlarının farkına varmayı ve onları meşru yollardan gidermeyi öngören bir yapıda görünmektedir. Anlaşılmaktadır ki, engellenme gizli müfredattadır.

Özsaygı Sorunu Olarak Saldırganlık

Başka bir açıklama, özsaygısı zedelenen ve incitilen kişilerin, bu zedelenmeyi telafi etmek üzere saldırganlık gösterdikleri biçimindedir. Buna göre, kendisine hakaret edilen, küçük ve hor görülen kişilerin özsaygıları zayıflar. Bu da onlarda özsaygılarını geri kazanma

duygusunu harekete geçirir. Özsaygıyı geri kazanmanın bir yolu da saldırganlıktır. Başkaları sizin özsaygınızı zedelemişse, siz de onlarınkini zedeler, ödeşirsiniz.

Bu açıdan bakıldığı zaman da sorun gizli müfredatta görünmektedir. Açık müfredat öğrencilere saygı ve sevgiyi aşılama çalıştığını öne sürmektedir. Hatta her gün “ilkem, küçüklerimi sevmek, büyüklerimi saymak” dedirtmektedir. Ayrıca program içeriklerinde de saygı ve sevgi aşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak, saygı kolayca gelişmektedir. Gizli müfredat çeşitli mesajları ile öğrencilere “siz dizginlenmesi, kontrol edilmesi gereken kişilersiniz” mesajı vermektedir. Basit bir örnek 23 Nisan çocuk bayramlarından verilebilir. Seyrettiğim bir çocuk bayramında çocuklar “bu devirde kimse padişah değil” şarkısıyla oyun oynuyorlardı ki, bu şarkının nasıl bir özsaygı kazandırmaya çalıştığını anlamak zor değildir. Bu şarkıyla oynayan çocukların başkasına da bunu söylemeye çalışmaları ve bunu birtakım nesnelere desteklemeleri tabii ki şiddete yol açacaktır. Çocukların okulda söyledikleri şarkılar onların özsaygılarını biçimlendirecektir.

Güç(süzlük) Sonucu Ortaya Çıkan Saldırganlık

Diğer bir açıklama saldırganlığın bireyin gücünü kaybetmesi sonucunda ortaya çıktığını öne sürer. Buna göre gücünü kaybeden birey, güç kazanmak için şiddete başvurma eğilimindedir. Bu saldırganlık gündelik yaşamda sıklıkla karşılaşılan bir saldırganlıktır. Gücünü kaybeden birey, saldırganlık yoluyla gücünü geri almaya, karşıdakini sindirerek güç kazanmaya çalışacaktır. Bunun başka bir görüntüsü güç sahibi olan kişinin gücünü karşıdaki kişileri his ve kabul ettirmek için güce başvurusudur. Burada da amaç güç kazanmak veya gücünü korumaktır.

Güç ilişkisi içinde gerçekleştirilen saldırgan davranışların kökeni açık müfredatın içeriği olamayacak kadar ilişkiseldir. Derslerde okutulanlarla değil, okulda kurulan ilişkilerle ilişkilidir. Bu yüzden, daha çok gizli müfredat ile ilişkilidir. Açık müfredat herkesin gücü olduğunu ve birbirlerinin kişisel ve kişiler arası güçlerine saygılı olmayı öğretmeyi amaçlayan açık müfredata karşılık gizli müfredat bireye gücünü kaybettiğini ve bunu şiddete başvurarak geri alabileceğini söylemektedir.

Tahrik Sonucu Ortaya Çıkan Saldırganlık

Tahrik sonucu ortaya çıkan saldırganlık, birilerinin saldırganlığı harekete geçirdiğini ve saldırmayı teşvik ettiğini öngörmektedir. Buna göre, birileri diğerlerine saldırmayı önermektedir. Tahrik sonucu ortaya çıkan saldırganlık genellikle özsaygıyı veya gücü sorgulamayı içerir. Başka bir ifadeyle, kişi tahrik ederken karşıdaki kişinin özsaygısını zedeler, veya onun gücünü yok saymaya çalışır. Bu durumda kişi kendisine saldırılmış hisseder ve bunu telafi etmek için saldırmak durumunda kalır. Tahrikin en basit şekli, insanların çevrelerinde saldırganlık araçlarının bulunmasıdır. Bu tür araçlar, “bakın, ihtiyaç duyarsanız böyle şeyler de var” mesajı vermektedir. Bu da kişileri saldırganlaştırmaktadır.

Yukarıdakilerle benzer bir mantık kullanılacak olursa, açık müfredat bireylerin tahrik edilmesine izin vermemektedir. Milli Eğitim Bakanlığının çeşitli birimlerinde yapılan incelemelerde insanların “aklına kötü şey getirebilecek” uyarıcılar titizlikle araştırılmaktadır. Hatta, “öğrencilerin aklına şiddeti getirebilir” gerekçesiyle EARGED şiddet araştırmalarına izin vermemektedir(!). Demek ki, şiddet veya saldırganlık gizli

müfredattadır. Öğrenciler toplumdaki (bunu sadece okuldakilerle sınırlandırmak doğru olmaz) yaşantıları sonucunda tahrik olmaktadır ve gerekirse saldırganlığı kullanabilecekleri düşüncesi edinmektedirler.

Model Olma Yoluyla Edinilen Saldırganlık

Model olma açıklaması özellikle saldırgan davranışı açıklamaya yöneliktir. Yani niye saldırıldığını değil. Niçin öyle saldırıldığını açıklamaya çalışır. Buna göre, çocuklar kendilerine saldırgan modelleri örnek almaktadırlar. Öğrencilerin çevrelerinde amaçlarına ulaşma konusunda gösterilen örnekler saldırgan örneklerdir. Onlar da “madem ki böyle elde ediliyor, ben de yapabilirim” demektedirler.

Gene, açık müfredat öğrencilere olumlu örnekler sunmaya çalışmaktadır. Ders kitaplarında öğrencilere ulusal ve evrensel başarılı kişilere yer verilmektedir. Öğrencilerin bu kişileri örnek almaları beklenmektedir. Ama öğrenciler başka modelleri kendilerine örnek almakta ve onlar gibi şiddet kullanarak amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Yakın çevre olarak okulda ve uzak çevre olarak toplumda çocuklara çalışarak kazanan kişiler model olarak sunulmamakta, çalışmadan, şiddet kullanarak amaçlarına ulaşan kişiler öne çıkarılmaktadır. Bu da gizli müfredatın bir parçasını oluşturmaktadır.

Ne Yapmalı?

Saldırganlık müfredatta bir yere yerleşmek isterse, gizli müfredata yerleşebilir. Yukarı-

daki analizler de bunu desteklemektedir. Bu durumda yapılacak iki işten söz edilebilir. İlk iş, gizli müfredatın farkına varmaktır. Gizli müfredat açık müfredat yoluyla yönlendiremediğimiz şeyleri yönlendirir. Neyi gizli müfredata bırakırsak, o bizim denetimimizden çıkmış demektir. Açık müfredat, bir bakıma denetimimizde olan müfredattır. Gizli müfredat, bizim askıya aldığımız şeyleri düzenler. Çünkü eğitimde “biraz beklesin” olmaz. Bekleyenler, sizin denetiminizden çıkmış demektir.

Yapılacak ikinci iş de, öğrencilere uygun modeller sunmaktır. Kahramanlar çağının bittiği bilinmektedir, ancak model alma hala geçerli bir yöntemdir. Çocuklara uygun modeller sunulmadığı zaman, onlar modellerini uygun olmayan yerlerden temin edeceklerdir.

Kaynaklar

1. Gizli müfredat ile ilgili olarak, bkz. Bacanlı, H. Duyuşsal davranış eğitimi. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006. Ayrıca, Yüksel, S. Örtük program: Eğitimde saklı uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.
2. Saldırganlık ile ilgili olarak, bkz. Freedman, J.L., Sears, D.O. ve Carlsmith, J.M. Sosyal psikoloji. (4. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi, 2003.

Okullarda Şiddet Ve Zorbalığın Önlenmesi Sınıfta Başlar

Yard. Doç. Dr. Filiz YURTAL*

Ülkemizde son yıllarda okullarda yaşanan şiddet ve zorbalık olaylarına ilgi artmıştır ve ciddi bir problem olarak ele alınmaya başlamıştır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı da okullarda yaygılaşan şiddeti önlemeye yönelik olarak çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Eğitim öğretimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için hem öğretmen hem de öğrenciler açısından okulların güvenli yerler olması gerekmektedir. Okul idarecileri de bu konuda gerekli önlemleri almakla sorumludurlar. Okullar şiddeti önleme ve okulun güvenilir yerler olması konusunda makro ve mikro planlar oluşturmalı ve hayata geçirmelidir.

Hem popüler hem de araştırma literatüründe özellikle çocuk ve ergenlerle ilgili olarak şiddetin tanımını bulmak zor olmakla beraber⁷ şiddetin saldırgan davranışları içerdiğine ilişkin ortak anlayış vardır. Şiddet bir kimsenin fiziksel yada bir nesne kullanarak diğer bireyi ciddi sayılabilecek biçimde yaralaması yada zarar vermesi olarak tanımlanan oldukça geniş bir kavramdır⁸. Okulda şiddet ise okul ortamında, okul saatlerinde ve okul sınırları

içinde öğretmenler, öğrenciler yada okulda çalışan diğer kişilerle etkileşim sonucunda oluşan saldırgan davranışlar şeklinde ifade edilmektedir. Şiddetin tanımının okul düzeyinde yapılması okulda alınabilecek önlemlere ilişkin eylem planlarının oluşturulması ve uygulanmasında okul personelinin sorumluluklarının sınırlarını belirlemeyi kolaylaştırır⁴.

Öğrenci gününün önemli bir bölümünü okulda geçirmektedir. Okul ortamının şiddetin oluşması ve sürdürülmesinde önemli etkisi vardır. Okulların birçok özeliği öğrencilerin daha fazla şiddet uygulamalarına neden olabilir. Okulun büyüklüğü, yeri, fiziksel koşulları, etnik dağılımı ve politikaları, şiddetin farklı türlerinin oluşmasında ve şiddetin ortaya çıkma düzeyinde önemli rol oynar². Okulun disiplin politikaları okul güvenliğini oluşturmada önemlidir. Uygun olmayan davranışları olan öğrencilerin disipline edilmesi önemlidir. Ancak okullar hoş olmayan bir şekilde ve çok sıkı denetim uyguladıklarında istenmeyen davranışları azaltmak yerine daha fazla görülmesine neden olabilir⁶. Son zamanlarda öğrencileri

disipline etmede kullanılan, güvenlik önlemleri (detektörle arama, yada kimlik kartları oluşturma vb.) ve polis desteğini alma, öğrencilerin elbiselerini arama, gizli haber alma servisi oluşturma ve fiziksel ceza gibi bir çok yöntemlerin etkisiz olduğu ispatlanmıştır⁵. Bu önlemlerle öğrenciler kokutulabilir ama, öğrenciler bu tür uygulamaları ve sonuçlarını açık bir şekilde anlamayabilirler.

Okullar polis gücüne aşırı bağımlı olursa, şiddet ve zararlı davranışlarla baş etmek için eğitsel programlar oluşturmada zayıf kalabilir. Hatta bu durum çocukların öğretmenlere karşı tutumunu etkileyebilir ve öğretmeni otorite olarak görmeyebilir. Polis olmadığı zamanlarda uygun olmayan davranışlarında artış olabilir⁵.

Etkili okul disiplini modeli oluşturmada aşırı kontrolsüz bir çevre yada hapisane gibi ortamlar oluşturmaktan da kaçınılmalıdır. Etkili bir okul disiplini programı kapsamlı ve uzun süreli olarak düşünülmelidir. Programda; 1) Sorumlu davranışı geliştirmek için önleyici stratejiler, 2) Kabul edilmeyen davranışlarla baş

* Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

etmek için düzeltici stratejiler, ve 3) Süreklilik gösteren davranış problemlerini kontrol altında tutmak için programlar yer almalıdır. Bu stratejiler ve programlar çocukların düşünce, duygu ve davranışlarına göre yönlendirilmelidir³.

Öğretmenler şiddeti önlemede önemli bir role sahiptir. Yılın uzun bir dönemini öğrencilerle birlikte geçirirler. Bu yüzden şiddet önleme programları hazırlanırken öğretmenlerden daha fazla yararlanılmalıdır. Çünkü onlar genellikle programların uygulanmasında ve hedeflerin gerçekleştirilmesinden birinci derecede sorumlu kişilerdir.

Şiddeti önlemek sınıfta başlar. Okulun güvenliği ve şiddeti önleme politikalarından bağımsız olarak öğretmenlerin günlük yapacakları işlemlerle daha güvenli ve sağlıklı okul çevreleri oluşturma ve sürdürmeye yardımcı olacağı şeyler vardır. Bunlar¹:

1.Sınıfınızda zorba davranışlara müsaade etmeyiniz. Öğretmenler öğrencilere her ne olursa olsun şiddet içerikli ve saldırgan davranışların hiçbir şekilde kabul edilmeyeceğini hissettirmelidir. Çocukların zararsız gibi görünen davranışlarına izin vermek, onların o davranışları sürdürmelerine neden olabilir. Masum bir şekilde başlayan alay etme davranışı, çocuklar arasında kolaylıkla sataşmaya

dönüşebilir. Öğrenciler arasındaki nezaket döngüsü bir kişinin diğer kişiyi incitmeden ve öfkelenilmeden şefkat ve saygı göstermesiyle başlar. Bu türden davranışlar fark edilip desteklenirse olumlu davranışlar öğrenciler arasında yayılmaya başlar.

2.Sınıfınızda kurallar oluşturun. Öğretmenler sınıftaki öğrencilerin birbirlerine karşı saygılı olmalarını geliştirmek için sınıf davranışlarına yönelik olarak özel kurallar oluşturmalarıdır. Öğrencilerin sınıf kurallarının ve yaptırımlarının ne olması gerektiğine dair düşüncelerinin alınması gerekir. Eğer öğrencilerle ortak kurallar oluşturulursa, onların kuralları bozma eğilimi azalacaktır. Kuralların uygulanması konusunda öğrenciler motive edilmelidir. Gevezelik ile sorunun ifade edilmesi arasında fark olduğunu öğrenciler anlamalıdır. Gevezelik önemsiz konularda başka birilerini taciz etmektir. Önemli olan potansiyel problemler ve tehlikeli durumların ifade edilmesidir.

3.Çatışmayı çözme ve öfke ile baş etme becerilerini öğrenin ve öğretin. Öğretmenler çatışmaları çözmeyi ve öfkeyle baş etmeyi bilmelidir. Gerekli durumlarda bu konuda var olan kaynaklardan yararlanmalıdır. Okulda halihazırda böyle bir program uygulanmıyorsa, öğretmen kendi müfredatında beceri eğitimine yer vermelidir.

Bu beceriler rol oynama etkinlikleri ve sınıf tartışmaları ile öğretilir. Üst sınıfta okuyan öğrencilerin kısa skeçler yaparak çatışma durumlarıyla baş etmede iyi ve kötü yolları alt sınıftaki öğrencilere göstermeleri sağlanabilir. Bu durumda önce öğrenciler kendileri barışçı yollarla çatışmalarla baş etmeyi öğrenir, sonra bu becerileri normal olarak kullanmaya başlar ve muhtemelen başkalarına da öğretir.

4.Şiddetin göstergelerinin neler olduğunu öğrenin. Tüm öğretmenler şiddetin göstergelerini tanımalıdır. Riskli gruptaki çocukların şiddet davranışlarına ilişkin uyarılar şunlar olabilir: sosyal olarak geri çekilme, reddedilme duygusu, kontrol edilemeyen öfke, yazı ve çizimlerinde şiddetin ifadesi, çetelerle ilişki kurma, gözdağı verme... Bu türden davranışları sergileyen öğrenciler için okulun ne gibi önlemler aldığı, ne yaptığı bilinmelidir.

5.Şiddet riskini azaltan okul politikaları uygulayın. Her ne kadar bireysel olarak sınıf çabaları önemli olsa da okul düzeyinde kapsamlı programlar, tüm çocukların şiddeti önlemeyi öğrenmeleri için gereklidir. Bu programlar yoluyla öğretmenler, öğrenciler ve idareciler okul güvenliğini tehdit eden tehlikeleri birlikte önleyebilirler. Sadece sınıf için değil tüm okul alanları için sorumluluk alınmalıdır. Ders

aralarında (teneffüslerde) koridorlar gözetim altında bulundurulmalıdır. Öğrencilerin kantindeki, okulun bahçesindeki davranışları gözlenmelidir.

6.Güvenli bir okul planının uygulanmasına yardımcı olunuz. Eğer okulda böyle bir program yoksa, aynı düşünceyi paylaşan öğretmenler bir araya gelerek idareden talepte bulunabilir. Okulun güvenlik adına yaptığı faaliyetlere şiddetin göstergelerinin neler olduğu ve bir tehlike durumunda neler yapılabileceğine ilişkin önerilerin eklenmesi gerekir. Böyle bir plan öğrencilerin görüşleri de alınarak hazırlanmalıdır.

7.Okul idaresine güvenliği tehdit eden durumları derhal bildirin. Eğer herhangi bir tehdit, uyarı, silahlı tartışma, çete faaliyetleri yada başka durumlar dikkatinizi çekerse idare uyarılmalıdır. Öğrenciler benzer faaliyetleri yada suçları bildirmeleri yönünde teşvik edilmelidir. Potansiyel suçlular idareye rapor edileceğini bilirse, bu onları engellemeye yardımcı olacaktır. Suç işleme eğilimi olan öğrenciler bu durumu başka birine çoğu zaman anlatır. Tüm şiddetle ilgili uyarılar şaka bile olsa ciddiye alınmalıdır.

8.Şiddet karşıtı eylem ve programlarda yer alan öğrencileri teşvik edin ve destekleyin. Şiddet karşı oluşturulan prog-

ramlarda yer almak isteyen öğretmenler, öğrencileri anti şiddetle ilgili kol ve eylemlere katılmalarını teşvik edebilir.

9.Ebeveynlerle konuşun. Velileri okula davet edilmelidir. Çocuklarının gelişimi ile ilgili onlarla konuşulmalıdır. Ebeveynlerin bunun çocuklarının öğrenimi için önemli olduğunu fark etmeleri için zaman harcanmalıdır. Bu öğrencilerin durumu hakkında bilgi verir ve okuldaki ihtiyaçlarının anlaşılmasına yardımcı olabilir. Hatta evlerine çocuklarının başarılarını kutlayan notlar göndermek yararlı olabilir. Çoğunlukla okullar bir sorun olduğu zaman ebeveynlerle temas kurar. Okulların ebeveynlerin çocuklarının başarılarını dikkate almalarını sağlaması hoş bir durumdur.

10.Hatırlayın, onlar daima sizi izliyor. Siz fark etmeseniz bile öğrenciler sizin her yaptığınızı zihnine kaydediyor ve biriktiriyorlar. Çocuklar içinde bulunduğu çevrenin atmosferini içselleştirir ve bunu davranışlarına yansıtırlar. Bunun için destekleyici ve etkileyici bir sınıf atmosferi oluşturmak önemlidir. Bilgilenen ve çalışmaları ödüllendirilen öğrenciler daha az sorun yaşarlar.

Öğretmenler okullarında günlük olarak yapacağı küçük şeylerle güvenli bir okul çevresi oluşturmada önemli rol oynayabilir.

KAYNAKÇA

- Druck, K.& Kaplowitz M. (2005). Preventing Classroom Violence. The Education Digest. 72, 40-43.
- Dwyer, K.P., Osher, D., & Hoffman (2000). Creating Responsive Schools: Contextualizing Early Warning, Timely Response. Exceptional Children. 66, 347-365.
- Eisenbraun K.D. (in pres) Violence in school: Prevalence, prediction and Prevention. Aggression and Violent Behavior.2007
- Healey B.J. (2004) Violence And Bullying In Schools: New Theoretical Perspective And Macarthur Model For Comprehensive And Customised Intervention. Doctorate Thesis, University Of Western Sydney.
- Hyman I.A., & Perone P.E., (1998). The Other Side School Violence: Educator Policies And Practices That May Contribute To Student Misbehavior. Journal Of School Psychology, 36,7-27.
- Mayer, M.J., & Leone, P.E. (1999). A Structural Analysis Of School Violence And Disruption: Implication For Creating Safer Schools. Education And Treatment Of Children. 22,33-56.
- O'Moore,M. Defining Violence: Towards A Pupil Based Definition. http://www.comune.torino.it/novares/_private/Violencedefinition.PDF.2 6 Mart 2005.
- Olweus, D., (1999), Sweden. In P.K. Smith Et Al. (Eds),The Nature Of School Bullying: A Cross-National Perspective. London: Routledge.
- Skiba,R.,&Peterson, R. (2000). School Discipline at a crossroads: From zero tolerance to early response. Exceptional Children, 66,335-346

Gelişen Ağ Toplumunda Eğitim Yöneticilerinin Teknolojik Liderliği

Doç. Dr. Selahattin TURAN*

Araştırmalar, bilişim teknolojilerinin eğitimle bütünleştirilmesinin ve okulda etkin kullanımının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğini, öğrencilerin okula ve öğrenmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirdiğini göstermektedir (Gardner, 1983; ACOT, 1986; SPA, 1994; CET, 1995; Akbaba-Altun, 2004). Bilişim teknolojilerinin okulda ve bu bağlamda öğrenme öğretme sürecinde etkin kullanımında rol oynayan en önemli öğelerin başında eğitim yöneticisi gelmektedir. Son yıllarda, bütün dünyada

olduğu gibi Türkiye'de de teknolojinin eğitimde etkin kullanımı ve eğitim programlarıyla bütünleştirilmesi için önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de dikkati çeken önemli hususların başında teknolojinin okulda etkin kullanımı için eğitim yöneticilerinin sahip olması gereken teknolojik yeterliliklere ilişkin bazı teknolojik ölçütlerin geliştirilememiş olmasıdır. Bu konuda bazı gelişmiş ülkelerde eğitim liderleri için 'teknolojik standartlar' altında

bazı ölçütlerin geliştirildiğini görmekteyiz. Konuyla ilgili araştırmalarda dikkati çeken nokta; okulların merkezinde yer alan *öğretme öğrenme süreci, yönetim ve destek sistemleri, değerlendirme sistemi, sosyal ve ahlaki boyutların* yeni bir bakış açısıyla tekrar ele alınıp yeniden yapılandırıldığıdır. Bu makalede, gelişmiş ülkelerde, eğitim yöneticilerinin bilişim teknolojilerini okulda etkin kullanımını sağlamak amacıyla geliştirilmiş olan bazı temel standartlar tartışılmış ve bu standartların

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Türkiye'deki okullarda uygulanabilirliği konusunda teorik bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılmıştır.

Geleceğin Okulu

Son yıllarda tartışılan en önemli konuların başında bilgi ekonomisi ve bu bağlamda şekillenen yeni eğitim anlayışları gelmektedir (Castells, 2005; Peters, 2007; Sörlin ve Vessuri, 2007). Okula ilişkin radikal görüşler, geleneksel okulun yetersiz kaldığını; geleneksel yöntem ve bakış açılarıyla okulları yarınlar taşımanın mümkün olamayacağını iddia etmektedirler. Okulun

geleneksel rolünü eleştiren düşünürler, alternatif okul model ve imajlarına ihtiyaç olduğunu ileri sürmekte olup yeni bir okul modeli önermektedirler. Yeni okulun, modernleşme ve sanayileşme sürecinde "makine" mecazına dayalı olarak oluşan okul imajının aksine, insan merkezli, aile ve toplum mecazına dayalı bir okul olması gerektiği savunulmaktadır. "Bu imajda "ben" yerine "biz" anlayışı egemen olup bu yeni imajda okul, sadece belli girdileri kullanarak belli ürünleri üretmeye dönük biçimde

tasarlanmış, standart, mekanik süreçlerden oluşan merkezîyetçi, hiyerarşik ve bürokratik okul olmasının ötesinde katılımcı, paylaşımcı, her bireyi ayrı bir değer olarak gören bir okuldur" (Şişman ve Turan, 2001, 91). Ayrıca yeni okul imajı, yeni bir öğrenci imajını da öngörmektedir. "Yeni okul anlayışında her bireyin sorumluluk sahibi, kendi kendini kontrol edebilen, diğerlerinden farklı, kendi amaç ve değerlerini belirleyen, iyi bir dünyanın oluşturulmasına katkıda bulunabilecek potansiyel bir değer olduğu kabul edilmektedir" (Şişman ve Turan, 2001, 91). Bu tartışmaların cevaplandırmaya çalıştığı ana soru şudur: Yeni okul imajını nasıl oluşturacağız? Yeni okul imajını oluşturma sürecinde eğitim yöneticisi ve bu bağlamda teknolojinin rolü de önemli bir tartışma konusudur. Geleceğin okulu ve teknoloji ile ilişkisi son yıllardaki stratejik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda yetiştirilecek veya hâlihazırda eğiten yöneticisi olan kişilerin teknolojiye ve geleceğin toplumuna ilişkin ne tür bir rol

üstleneceği ile yeni okul ortamların kurgulanmasında, hazırlanmasında ne tür yeterliliklere sahip olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Literatür, geleceğin okulunun *yaratıcı* ve *bireyi* merkeze alan bir anlayış ile tasarlanması ve yükselen *ağ toplumu* anlayış ve yaşam tarzı ile de örtüşmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ağ toplumunun yükselişi ile her türlü geleneksel anlayış eğitim ve uygulamalarının önemini kaybetmeye başladığını görmekteyiz.

Teknolojik Standartlar

Eğitim yöneticileri için teknolojik standartlar geliştirmenin birçok gerekçeleri vardır. Okul yöneticilerin yetiştirilmesi, hizmet içi eğitim programlarının geliştirilmesinde, ölçme ve değerlendirmede, rol ve görev tanımlamalarında, bireysel ve sisteme ilişkin sorumluluk verilmesinde, okulların ve okul yöneticisi yetiştiren programların akredite edilmesinde, okulların amaçlarını belirleme ve teknolojinin okulda etkin kullanımı için

teknolojik standartlara gerek duyulmaktadır (NCREL, 2002). Başka bir ifadeyle, okul yöneticileri için teknolojik standartlar geliştirme çabaların arkasında olan temel varsayım, bilgi çağı, ağ toplumu ve bunun getirdiği yeniden yapılandırma zorunluluğudur. Eğitim yöneticisi, bilgi ve teknolojik araçları etkin bir şekilde kullanmak zorundadır. Başka bir deyişle, 21. yüzyılın okul yöneticisi, bilişim teknolojilerini etkin kullanmak ve ağ toplumuna liderlik etmek zorundadır. Teknoloji sayesinde eğitim yöneticisi etkin bir şekilde bilgiye ulaşabilme ve bunu yönetimde kullanabilme imkânına kavuşmaktadır. Alan yazın incelendiğinde eğitim yöneticileri için geliştirilen teknolojik standartların bazı temel başlıklar altında toplandığını görmekteyiz (NCREL, 2002). Bunlardan temel olanlar aşağıda ana başlıklar halinde verilmiştir:

Liderlik ve Vizyon:

Liderlik, yönetin alanında üzerinde en çok araştırma yapılan konuların başında gelmekte olup birçok tanımı

yapılmıştır (Erçetin, 2000; Çelik, 1999). Liderlik başkalarını etkileme ve onlara yön verme sanatı olarak tanımlanabilir. Liderliğin en temel bileşeni ise uzak görüşlülüktür; yani, geleceği bugünden tasarlamaktır. Vizyon geleceğin resmini çizme, tasarlayabilme ve paylaşabilme olarak tanımlanabilir. Geleceğin resmini çizmede bilişimin yeri ve önemi tartışma götürmemektedir. Liderlik ve vizyon konusunda bir eğitim yöneticisinin sahip olması gereken standartlar aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir.

A. Paydaşları ile birlikte teknolojinin okulda etkin kullanımı için yeni bir bakış oluşturma,

B. Teknolojinin okulda etkin kullanımı için planlar hazırlayabilme ve bu oluşum aşamasında olan ağ toplumu fikri ile ilişkilendirebilme,

C. Eğitim ve okulda sürekli yeniliği gerçekleştirebilmek için risk alma,

D. Her türlü eğitimle ilgili kararlarda verilerden yararlanma,

E. Araştırmalara dayalı

bulgular ışığında teknoloji kullanma ve geleceği tasarlayabilme,

F. Geleceğe dönük planlarını uygulamaya geçirebilme için kaynak arama.

Öğrenme ve Öğretme:

Öğrenme ve öğretme okulun en temel görevidir. Bu görevin etkin bir şekilde yerine

getirilmesinde okul yöneticisinin önemi yadsınamaz. Eğitim yöneticisinin etkili bir öğrenme ortamı ve sınıf öğrenmelerinin sürekli iyileştirilmesi için yeni bir bakış açısı geliştirmesi gerekli görülmektedir. Bu konuya ilişkin standartlar aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir.

- A. Daha yüksek öğrenci başarısı için öğretim sürecini destekleyecek uygun teknolojileri belirleme, kullanma ve değerlendirebilme,
- B. Öğretim sürecinin iyileştirilmesi ve yenilik yapılabilmesi için zengin öğrenme ortamları oluşturma,

C.Farklı öğrenme

gereksinimleri olan öğrenciler için uygun ve teknolojiyle güçlendirilmiş öğrenci merkezli ortamlar oluşturma,

D.Karar verme, problem çözme ve düşünme becerilerinin gelişmesi için öğretim yöntemlerine yardımcı olma,

E. Öğretmen ve çalışanların kendilerini geliştirmeleri konusunda teknolojinin avantajlarından yararlanma.

Üretkenlik ve Profesyonel Uygulamalar: Okulun üretkenliği özellikle nitelik açısından değerlendirilebilir. Okul verdiği hizmetin kalitesini ancak profesyonel bir eğitimle sürekli kılabilir. Bu konuya ilişkin standartlar aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir.

- Her alanda teknolojinin etkin kullanımı,
- Bütün çalışanlar, öğrenciler ve toplum ile etkili bir iletişim ve işbirliği için teknolojiyi kullanabilme,
- Daha iyi üretim ve öğrenen toplum için teknolojinin etkin kullanımına destek olma,
- Yeni çıkan teknolojileri yakından izleme ve kullanma,
- Örgütsel değişim ve gelişim

için teknolojiyi kullanma.

Destek ve Yönetim: Okul yöneticisinin temel görevlerinden biriside okulun yönetiminden sorumlu olmasıdır. Eğitim yöneticisinin, öğretme ve öğretim sürecinin etkililiği ve bunun gerçekleştirilmesi için öğretmen ve çalışanlara destek olması ve yön vermesi gerekmektedir. Bu konuya ilişkin standartlar aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir.

A. Bilişim ve ağ toplumuna dönük politika ve ilkeler belirleme,

B. Teknolojiye dayalı yönetim teknikleri geliştirme ve kullanma,

C. Teknolojik planların uygulanması için finansal kaynak bulma,

D.Stratejik planları teknolojiyle bütünleştirme,

E.Teknolojik sistemlerin sürekliliği için kurallar belirleme.

Ölçme ve Değerlendirme: Okulun yapmış olduğu etkinliklerin ve çevreye sunmuş olduğu niteliklerin belirlenebilmesi için değerlendirilmesi ve ölçülmesi gerekmektedir. Bu

konuda eğitim yöneticisinin sahip olması gereken bazı standartlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- › Öğrenme, iletişim ve üretkenliğin ölçülmesine ilişkin teknolojiden yararlanabilme,
- › Öğretimin ve sınıf öğrenmelerin
- › iyileştirilmesi için gerekli olan verilerin toplanması, analiz edilmesi ve rapor edilmesi sürecinde teknolojiden yararlanma,
- › Yönetimin etkililiğini ölçmek ve değerlendirmek için teknolojiden yararlanma.

Sosyal, Yasal ve Etik: Okullar, insan merkezli yaşama alanlarıdır. O bakımdan okula ilişkin her türlü uygulamalar, insani ve ahlaki ilkeler ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir. Okul yöneticileri, teknolojinin okulla bütünleştirilmesi konusunda hassas olmak, yasal ve sosyal problemleri de dikkate almak zorundadır. Bu hususta eğitim yöneticisi aşağıdaki hususlara dikkat etmeli ve bu konuda bazı yeterliliklere sahip olmalıdır.

- ›Bütün toplum üyelerinin teknolojiye adil ve eşit bir şekilde ulaşmasını ve yararlanmasını sağlama ve bu konuda eğitim politikaları oluşturma,
- ›Sorumlu bir teknoloji kullanımı için yasal, etik ve benzeri sorunları belirleme ve bunları toplumla paylaşma,
- ›Güvenli ve sağlıklı bir teknoloji kullanımı için pozitif atmosfer oluşturma,
- ›Telif hakları ve benzeri konularda hassas davranma.

Sonuç

Bilişim ve ilgili teknolojiler, okulu, toplumu ve yaşamımızı şekillendirmektedir. Yeni bir toplum ve okul modelinden söz edilmektedir. Bu okul modeli ağ toplumu ışığında şekillenen gelecek merkezli yaratıcı ve sanal okul modelidir. Teknolojinin okullarda daha etkin kullanımı için standartlar geliştirilmesi zorunlu görülmektedir. Eğitim lideri ve yöneticisi konumunda olan okul müdürlerinin yetiştirilmesi, hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve bu sürecin geleceğin Türkiye'si ve ağ toplumu fikir ile bütünleştirilmesi için teknolojik standartlara gerek

duyulmaktadır. Bu çalışmada bu konuya ilişkin yapılmış standartlaşma çabalarından bazıları ana hatlarıyla ve bazı başlıklarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda, bu teorik tartışmalar daha da genişletilerek söz konusu standartların ne derece etkili olabileceği ve uygulanabileceği tartışılması, araştırması gereken bir konudur.

Kaynaklar

- › ACOT. (1986). Apple classrooms of tomorrow. (<http://www.info.apple.com/education>; sayfa 2.05.2007 tarihinde ziyaret edilmiştir).
- › Akbaba-Altun, S. (2004). Information technology classrooms and elementary school principals' roles: Turkish experience. *Education Information Technologies*, 9(3), 255-270.
- › Castells, M. (2005). Ağ Toplumunun Yükselişi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- › CET. (1995). Connecting students to a changing world: A technology strategy for

improving mathematics and science education. NY: Committee for Economic Development.

- › Çelik, V. (1999). Eğitimsel Liderlik. Ankara: Pegem A.
- › Erçetin, Ş. (2000). Lider sarmalında vizyon. Ankara: Nobel.
- › Gardner, H. (1983). *Frames of mind*. NY: Basic Books.
- › Peters, M. A. (2007). *Knowledge economy, development of the future of higher education*. Rotterdam: Sense.
- › SPA. (1995/1996). Report on the Effectiveness of technology in schools. Washington, D.C: Software Publishers.
- › Sörlin, S. ve Vessuri, H. (2007). *Knowledge society vs. knowledge economy: Knowledge, power, and politics*. NY: Palgrave.
- › Şişman, M. ve Turan, S. (2001). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Pegem A.
- › Tiene, D. ve Ingram, A. (2001). *Exploring current issues in educational technology*. NY: McGraw Hill.

Etkili Okullar İçin Okulun Kültürünü Yeniden İnşa Etmek

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN*

Sanayileşme ve modernleşme sürecinde okul, ekonominin ihtiyaç duyduğu niteliklere uygun insan gücü yetiştirme yeri olarak görülmüştür. Ayrıca ulus devletlerin doğup gelişmeye başlamasıyla birlikte okul, milli ideolojinin aktarıldığı ve ulus devletin istediği niteliklere uygun vatandaşlar yetiştirme yeri olarak görülmüştür. Milli

eğitim sistemlerinin gelişmeye başlamasıyla birlikte okul hakkındaki eleştiriler de başlamıştır. O günden bu güne okulun yapısı, işleyişi, amacı ve işlevi hakkındaki eleştiriler süregelmektedir.

Son yıllarda bütün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim ve okul sistemlerinin yeniden yapılandırılması

konusundaki çalışmalar, güncelliğini koruyan bir konudur. Bu çalışmalar, eğitim sistemi ve okulların örgüt ve yönetim yapılarının, yönetim süreçlerinin yeniden oluşturulmasından, okul amaçlarının ve müfredatın yeniden tanımlanmasından başlayarak, en uç noktada okulun bir kurum olarak

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

yeniden yapılandırılmasına kadar geniş bir yelpazede birçok konuyu kapsayacak şekilde yapılmaktadır.

Dünyada giderek, özellikle resmi eğitim kurumlarına ve okullara karşı toplumlarda bir güven krizi oluşmakta; okullar, öğrenci, veli, öğretmen ve toplumun taleplerini karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durum, eğitimde alternatif paradigmalara gelişmesine de paralel olarak bireyleri farklı arayışlara yönlendirmekte ve alternatif okul ve alternatif eğitim konuları gündeme gelmektedir. Okullarda meydana gelen şiddet ve işlenen suçlardaki artış, giderek okulların çocuklar ve gençler açısından daha riskli ortamlar haline dönüşmesine neden olmaktadır.

Her şeyden önce okul, öğretmen ve öğrencilerinin kendilerini fiziksel ve psikolojik yönlerden güvenliğe hissettikleri güvenli bir yer olmalıdır. Burada güvenlikten kasıt, sadece fiziksel anlamda okulların sağlam inşa edilmiş, etrafının yüksek duvarlarla çevrilmiş, her bireyin kendi dışından gelebilecek fiziksel anlamda saldırganlıklara karşı güvenliğe olması anlamında olmayıp, öğrencilerin kendilerini zihinsel ve ruh sağlığı yönünden kendileri dışından gelebilecek çeşitli tehditlere

karşı de güvende hissetmeleri anlamındadır. İki boyutla da ilgili olarak güvenlik konusundaki kaygılar, öğrenci velilerini alternatif eğitim ve okul arayışlarına sevk etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık iki milyon dolayında öğrenci, "ev okulu" yoluyla eğitilmektedir. Aynı ülkede suç oranının en düşük olduğu okullar ise Katolik okullarıdır. Dolayısıyla güvenlikle ilgili kaygılar yüzünden bu okullara olan rağbet artmaktadır. Bunun yanında diğer alternatif okulların sayısında da bir artış gerçekleşmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1980'li yılların başında "Risk Altındaki Toplum" başlığı altında hazırlanan ulusal raporda eğitim sisteminin içinde bulunduğu çeşitli problemler ayrıntılı olarak ortaya konulmuş ve bir takım öneriler getirilmiştir. İzleyen yıllarda bu rapor üzerinde pek çok tartışma yapılmıştır. Söz konusu raporun, eğitimin içinde bulunduğu problemlerin çözümü yönünde ciddi bir öneri getirmediği ileri sürülmüştür. Zira rapor, daha çok (örneğin çocukların daha çok okulda tutulması, okulun öğretim sürelerinin uzatılması gibi) eğitimin teknik yönlerini ele almak ve okulun anlam dünyasını ve kültürünü göz ardı etmekle eleştirilmiştir.

Geçmişte ABD 'de eğitim ve

okul konusunda yapılan reformlar daha çok rasyonel konularla ilgili olup (program geliştirme, okul bütçe sistemleri, planlama, amaçlara dönük eğitim vb.) eğitim-öğretimin, okul yönetiminin teknik yönleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu reformlardan beklenen sonuçlar elde edilememiştir. Daha sonraki çalışmalar, dikkati okulların anlam dünyası üzerine çekmiştir.

Türkiye'de bazı çalışmalarla (örneğin liselerin öğretim süresinin uzatılması, tam gün eğitim gibi) öğrenciler daha çok okulda tutulmaya çalışılmaktadır. Ancak bütün bu uygulamaların eğitime katkılarının sorgulanması gerekir. Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı, özellikle 1990'lı yılların başından itibaren çeşitli projelerle eğitim sistemini geliştirmeye ve okulları iyileştirmeye çalışmaktadır. Eğitim ve okulla ilgili onlarca proje hazırlanıp uygulanmıştır. Ama beklenen sonuçlar bir türlü elde edilememiştir.

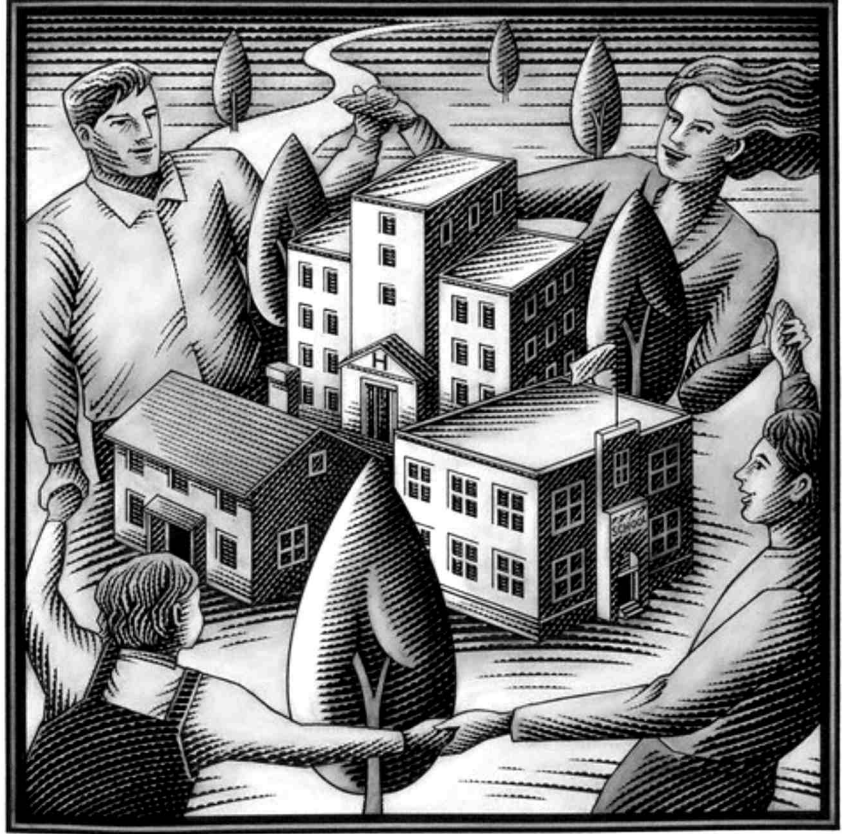
Okullarımız, geçmiş zamanlara oranla fiziksel ortamlar yönünden daha iyi ortamlara kavuşmakta, teknoloji yönünden daha iyi imkânlara sahip olmaktadır. Ancak okullarda yaşanan sorunların çoğu, teknik konularla ilgili olmaktan çok, sosyal ve insani sorunlardır. Yani okulla ilgili rasyonel konular

üzerinde yapılan çalışmalar, rasyonel olmayan sorunları çözememektedir. İnsan, sadece rasyonel bir varlık değildir. Hiçbir zaman da olmamıştır ve olmayacaktır da. Batılı toplumlarda yaşanan sosyal krizlerin bir nedeni de insana bakış açısıyla ilgilidir. Modern zamanlarda insan, rasyonel bir varlık olarak görülmüş, insanın duygusal ve kültürel yönü ihmal edilmiştir.

Yenilenen Eğitim Programları

Son yıllarda Türkiye de dahil olmak üzere otuzun üzerinde ülkede uygulanmaya başlayan yapılandırmacı yaklaşıma bağlı olarak eğitim programları yeniden oluşturulmaya çalışılmaktadır. Buna taraftar olanlar, yapılandırmacı yaklaşımı adeta eğitimle ilgili bütün problemleri çözecek sihirli bir değnek olarak görmektedir. Okul programlarını çok mükemmel olarak hazırlayabilirsiniz. Her okula bir bilgisayar laboratuvarı kurabilirsiniz. Eğitim için okula her türlü araç ve gereci sağlayabilirsiniz. Ancak bütün bunlar, kaliteli eğitimi garanti etmez. Çünkü bütün bunları kullanacak insan unsurdur. Yani işin başı, nitelikli öğretmen ve nitelikli okul yönetimidir.

Okullar, bir işletme değildir. Bu bakış açısı, oldukça eskiye aittir. Okullar, bir insan topluluğudur ve bir yaşama

alanıdır. Okullar, ne öğretmenler için bir istihdam alanı, ne de öğrenciler için günün belirli saatlerinde zorunlu olarak bulunması gereken yerler olarak görülmemelidir. Okul, gündelik hayatın merkezinde yer alan, sadece öğretmen ve öğrenciler için değil, herkes için bir öğrenme ve yaşama alanı olarak görülmelidir. Bu bağlamda okulla mabet arasındaki ilişkilerin de yeniden düşünülmesi gerekir. Okul, mabetlere alternatif bir kurum olarak tanımlanmamalıdır.

Eğitim ve okulla ilgili problemleri, diğer toplumsal problemlerden ayrı olarak anlamak ve çözmek mümkün değildir. Toplumun

çeşitli alanlarında yaşanan, değişim ve dönüşüm, doğrudan ya da dolaylı olarak okulları da etkilemektedir. Sosyal kültürün anlam dünyasında meydana gelen değişimler ve çözümler, okullara da yansımaktadır. Yapılan araştırmalara göre okullarda suça yönelen çocukların önemli bir kısmı, uygun olmayan aile ortamı ve sosyal çevrelerden gelen çocuklardır. Dolayısıyla okul yönetimlerinin okullarda meydana gelen şiddetle tek başına baş edebilmesi mümkün görünmemektedir. Bu konu, ciddi bir sosyal politika ve kriz yönetimi konusudur.

Suç işleyen çocukları, eğitim ve okulun dışına çıkarmak, okul ve eğitim sisteminin dışına

atmak, uzaklaştırmak bir çözüm değildir. Bunlar, toplumda her zaman potansiyel suç işlemeye hazır insanlar olarak yaşamlarını sürdürmeye devam edeceklerdir. Öncelikle yapılması gereken, bireyleri suça iten temel etmenlerin ve nedenlerin tespit edilip bunların ortadan kaldırılmaya çalışılmasıdır. Bu konuda aile, okul ve sosyal kurumlar, birlikte güç birliği yapmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde son yıllarda yaygın bir slogan, "Hiçbir Çocuk Okul Dışında Kalmamalıdır" sloganıdır. Türkiye'de de son yıllarda benzer sloganları kullanan projeler (Haydi Kızlar Okula) uygulanmaya çalışılmaktadır. Ama konuyla ilgili sorunlar sloganlarla çözülecek kadar kolay değildir. Konunun, sosyal,

politik, ekonomik, kültürel boyutları vardır.

Türkiye' de ilköğretim programlarında gerçekleştirilen yeniden yapılandırma, okullar arası geçişlerde kullanılan sınav sistemleriyle örtüşmediğinden, esasen bu programların arkasında yer alan felsefenin, uygulamacılar, veli ve öğrenci grupları tarafından tam olarak anlaşılıp içselleştirilmemesinden dolayı da çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Öğretmen, öğrenci ve veli, bu konuda tam bir ikilem yaşamaktadır. Bir tarafta, okul programının öğretmen bekledikleri, diğer tarafta test sınavlarının öğrencilerden, velilerin okuldan, öğrenciden ve öğretmenden bekledikleri yer almaktadır. Bu beklentiler birbiriyle örtüşmemektedir.

Öğretmenin ve okulun performansı, sadece öğrencilerin belirli sınavlardan aldıkları puanlarla tanımlanmaktadır.

Okulun Anlam Dünyasını Yeniden İnşa Etmek

Modern toplumlarda yaşanan sosyal problemlerin çoğu, anlamla ilgilidir. İnsan anlam üreten ve hayatını anlamlara göre düzenleyen bir varlıktır. Her şeyden önce okulun anlam dünyasını yeniden inşa etmek, değerler eğitimi merkezi alan, öğrenci merkezli eğitimden "insan merkezli bir eğitime" geçmek temel amaç olmalıdır. Okullar, yığın bilginin aktarıldığı ve öğrencileri sınavlara hazırlayan yerler olmaktan çıkarılmalıdır. Okular, insanların forma sokulduğu, biçimlendirildiği, zihinlerin formatlandığı yerler de olmamalıdır. Okullar, insanların, kendilerini, ilgilerini, yeteneklerini keşfettikleri, geliştirebildikleri ortamlara dönüştürülmelidir. Eğitimin yegâne amacı, öğrencileri belli sınavlara hazırlamak, sınavların amacı da öğrencilerin getirisini yüksek meslek elemanı yetiştiren okullara girmesini sağlamak olmamalıdır. Okulların başarısı, seviye tespit sınavlarında alınan akademik puanlarla sınırlı görülmemelidir. Sınavlar, insanların kendilerini tanımlarını ve keşfetmelerini

sağlayan araçlar olarak görülmelidir.

Okul, öğrenciler için anlamlı bir mekân; öğrenme işi de öğrenciler için zevkli bir uğraş haline getirilmelidir. Okullar, öğrenciler için can sıkıcı yerler, derslerde geçen süre de bir zaman kaybı olarak algılandığı sürece, okul ve eğitimle ilgili üzerinde düşünülmesi gereken ciddi sorunlar var demektir. Okullarda yaşanan kriz, esas itibarıyla bir anlam krizi, kültürel bir krizdir. Bu krizin kökenleri, çok eskilere dayanmaktadır. Yaşanan kriz, esas itibarıyla modernleşmenin ve onun ürettiği değerlerin getirdiği bir krizdir.

Politika yapıcılar, uygulamacılar, ana-babalar, yetişkinler, eğitim ve okulla ilgili algılarını yeniden gözden geçirilmelidir. Politikacılar, okulu resmi ideolojiyi içselleştirmiş bireyler yetiştirmek için gerekli yerler olarak görmekten vazgeçmelidir. Ana-babalar, çocuklarını bir yarış atı olarak belirli sınavlara hazırlamaktan vazgeçmelidir. Okullar, öncelikle öğrencinin kişiliğinin oluşturulduğu, temel insani ve ahlaki değerlerin içselleştirilip yaşandığı mekânlar olmalıdır.

Okullar, fiziksel olarak birbirine benzer. Ancak okullar, kültürleri, iklimleri, insanları, gelenekleri ile kendilerine özgüdür. Okulları, bir örnek olarak birbirine benzer homojen

yerler olarak görmemelidir. Bireyleri de tasarlanması ve forma sokulması gereken nesnelere olarak görmekten vazgeçilmelidir. Okulda güce dayalı söylem ve ilişkilerden diyaloga dayalı ilişki ve söylem biçimine geçilmelidir. Bu söylem ve ilişkilerde temel amaç, muhatapı anlamaya çalışmak olmalıdır. Dışlayıcı ve savunmacı söylem biçimi yerine, destekleyici ve kabullenici söylem biçimi öne çıkarılmalıdır.

Okullarda öğretmen öğrenci arasında, özne - nesne ilişkisine dayanan ilişki biçiminden vazgeçilerek, öğrencilerin okulla ilgili bütün süreçlerde aktif olarak katıldığı, kendisinin değerli görüldüğü bir ilişki biçimi hayata geçirilmelidir. Okullar, kendi otantik sosyal gerçeklerini kendileri inşa edebilmelidir. Dışarıdan dayatmacı politikalar yerine her okul kendi politikalarını kendisi geliştirebilecek görece özerk yapılara dönüştürülmelidir. Dıştan kontrollü bireyler yetiştirmek yerine, kendi kendini yetiştirebilen, kendi kendine öğrenen, kendi kendini kontrol edebilen, sosyal sorumluluk sahibi bireyler yetiştirilmelidir.

Okulları Daha Etkili Kılmak

Gelişmiş ülkelerde 1970'li yıllardan başlayarak, okulları daha etkili hale getirmek, okulun sonuçlarının herkesin

beklentilerini karşılamasını sağlamak için çeşitli çalışma ve araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları göstermiştir ki, okullarda yaşanan sorunların çoğu, teknik sorunlardan çok insani sorunlardır. Bir başka ifadeyle bu sorunlar, nicelikle ilgili olmayıp nitelikle ilgili sorunlardır. Söz konusu nitelik, okul yönetiminin, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, sosyal çevrenin niteliklerini kapsamaktadır. Bu araştırmalarda okulun toplam niteliğini belirleyen en önemli etmenler ise, okul yöneticisinin liderliği ile okulun sosyal ortamının niteliği bulunmuştur. Burada sosyal ortam, daha çok okul kültürünü ve iklimini ifade etmektedir.

Türkiye'de okulları daha etkili kılmak, bütün paydaşların beklentilerini karşılayan mekânlara dönüştürmek için öncelikle dikkati okulun anlam dünyasına ve kültürüne çevirmek gerekir. Okul kültürlerinin yeniden inşa edilmesi, paylaşılan ortak inançlar, değerler, semboller, normlar, tavırlar, tutumlar çevresinde güçlü bir okul kültürünün oluşturulması gereklidir. Bir okulda üyelerin eylemlerine yön veren tutumlar, inançlar, gelenekler, felsefeler, törenler, hikâyeler, efsaneler, mecazlar, kahramanlar, uygulamalar, okul kültürünün

öğelerini oluşturmaktadır. Okullar, bürokratik yerler olarak görülmeğe ve bürokratik kurumlar olarak yönetilmekten vazgeçilmeli, kültürel bir kurum olarak görülmelidir. Esasen bu bakışı okulun asli işlevi ile de yakından ilgilidir. Okulun asli işlevi, kısaca erdemli bir toplum için erdemli bireyler yetiştirmektir.

Etkili okul nitelemesiyle birlikte, 1970'li yıllardan başlayarak 1980-90'lı yıllarda da artarak devam eden ve sıklıkla kullanılan bir diğer kavram da güçlü ya da etkili okul kültürü nitelemeleridir. 1980'li yıllardan başlayarak örgüt ve yönetimle ilgili literatürde olduğu kadar eğitim yönetimi alanında da popüler bir araştırma konusu olarak ortaya çıkan okul kültürüyle ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda, etkili okulların aynı zamanda güçlü okul kültürlerine de sahip oldukları, okulun etkililiğinin temel boyutlarından birini de kültürün oluşturduğu belirlenmiştir. Güçlü okul kültürünün başlıca özellikleri olarak yaratıcılık, mesleki gelişme, değişme ve yeniliklerle gelenekler arasında denge, başarıyı ödüllendirme, esnek bir okul yapısı, etkili iletişim, açıklık, hoşgörü, güven, uyum, özerklik, sorumluluk atma, rekabet ve işbirliği arasında denge, farklı düşünebilme,

hatalarda hoşgörü, çatışmadan yararlanma, amaçlarda yüksek beklenti, kararlara katılma vb. gibi özellikler sayılabilir. Güçlü kültürlere sahip okullarda paylaşılan ortak değerler çevresinde gerçekleştirilen işlerde bir uzlaşma vardır. Bu okullarda yöneticiler, temel değerleri temsil eden birer kültürel kahraman olarak görülür.

1960'larda ABD'de Coleman ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve "Coleman Raporu" olarak bilinen çalışma, okulların niteliğini sorgulayan bir çalışmadır. Kötümser bir bakış açısıyla hazırlanan bu raporda ve yapılan benzer çalışmalarda, okulun göreceli olarak öğrenci başarısı üzerinde düşük bir etkisi olduğu; buna karşılık öğrencinin içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal, ekonomik koşulların; kısaca, okul dışı faktörlerin daha çok etkili olduğu ileri sürülmüştür. Doğal olarak bu sonuçlar, okulların mevcut statüsünü de sarsmıştır. Daha sonra da 1970'li yılların ortalarından başlayarak "Etkili Okul Akımı" olarak ortaya çıkan araştırma konusu üzerinde, 1980'li yıllarda da giderek artan bir şekilde pek çok araştırma yapılmıştır. 1980'li yıllardan itibaren eğitim yönetimi ve okul yönetimi konusunda gelişen yeni anlayış ve eğilimlerle bu akımın ilişkileri vardır. Bu

yıllarda, etkili okul akımıyla birlikte iyi okul, mükemmel okul, alternatif okul gibi niteliler sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Etkili okul kavramı, Batı ülkelerinde okul reformu, okulları ıslah etme, geliştirme, iyileştirme konusunda yapılan çalışmaların odak noktasında yer almıştır. Okulu ıslah etme ve iyileştirme, bir bakıma okulu etkili kılma olarak kullanılmıştır.

Etkili Bir Okulun Başlıca Özellikleri

Etkili okul konusuyla ilgili çalışmalar, ölçütler, boyutlar kullanmalarına da bağlı olarak çeşitli yönlerden eleştirilmesine karşılık, araştırmaların çoğu, ulaştıkları sonuçlar yönünden büyük ölçüde birbirine benzer, yakın, hatta uygun sonuçlara ulaşabilmişlerdir. Aşağıda bu sonuçlar özet olarak verilmiştir.

Okul yöneticisinin güçlü bir öğretim lideri olması,

Güvenli, düzenli bir öğrenme çevresi, olumlu bir okul iklimi (bazı araştırmalarda sosyal sistemin ahlaki özelliği, okul kültürü, sosyal ortam, yapılan işlerde uyum, öğrenci-öğretmen arasındaki dostluk vb. ifadeler de kullanılmıştır.),

›Okul üyeleri arasında bir topluluk olma ve ait olma duygusunun egemen olması,

›Öğrencilerin akademik başarılarının vurgulanması,

›Öğrencilerin gelişiminin sürekli izlenmesi ve değerlendirilmesi,

- ›Okul ve eğitimle ilgili açıkça ortaya konulmuş amaç, misyon ve eğitim felsefesi,
- ›Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin yüksek beklentilere sahip olması,
- ›Okulun yönetiminde, dış çevreyle ilişkilerde okulun görece özerk olması,
- ›Her türlü program ve etkinliklerin amaca dönük olarak planlanması ve gerçekleştirilmesi,
- ›Okuldaki disiplin ve öğrenci davranışlarıyla ilgili açık ve net politikaların olması,
- ›Okul kadrosunun geliştirilmesine yönelik etkinliklere önem verilmesi,
- ›Öğrencilerin katılımına ve sorumluluk üstlenmelerine fırsat verilmesi,
- ›Her öğrencinin eğitimle bütünleşmesi,
- ›Okul programının esasının temel becerileri ve bunların tam olarak kazandırılmasını vurgulaması,
- ›Okulda gerçekleştirilen etkinliklerde bireylerden çok grupların yarışması,
- ›Yönetici, öğretmen ve öğrenciler arasında işbirliğine dayalı bir planlamanın olması,
- ›Öğretmenlerin yüksek derecede sorumluluk duygusuna sahip olmaları,
- ›Okulda istikrarlı/uzun süreli beraberliğe dayalı bir öğretim kadrosunun olması,
- ›Olumlu okul-aile ilişkileri, aile ve toplumun okula destek ve katılımının sağlanması,
- ›Öğretim üzerinde

- yoğunlaşma, öğrenmeye azami ölçüde zaman ayırma,
- ›Öğretmenin performansının düzenli olarak değerlendirilmesi,
- ›Öğrencilerin bireysel gelişmelerini sağlamaya dönük program dışı etkinliklere yer verilmesi,
- › Eleştirel düşünme, ezberden çok düşünmeye yönelik yüksek düzeyde becerilerin vurgulanması,
- ›Öğretmenlerin kendilerini öğrencilere olumlu rol modelleri olarak sunmaları,
- ›Kararlara katılma ve birlikte sorun çözme üzerinde yoğunlaşması,
- ›Öğretmenler arasında, her öğrencinin öğrenebileceği inancının egemen olması.

Etkili okul konusuyla ilgili çalışmalarda, etkililiğin ölçütleri veya etkililiği oluşturan boyutlar ya da değişkenler incelendiğinde, bunlar içinde kültür ve sosyal ortamın merkezi bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Etkili okulla ilgili özelliklerin çoğu, doğası itibarıyla, aynı zamanda sosyal ve psikolojik niteliktedir. Bu özelliklerin gelişebilmesi, üyeleri üzerinde yüksek düzeyde etkileme gücüne sahip olan bir grubun ve kültürün varlığına bağlıdır.

Etkili okulların temelinde, yüksek performans gösteren örgütlerde olduğu gibi başarı, yüksek moral, bütünleşme ve güveni teşvik eden güçlü bir

kültür vardır. Sıralanan bu özellikler, birbirinden bütünüyle bağımsız olmayıp birbiriyle ilişkilidir. Ayrıca bu özelliklerin bir kısmı, bir toplumun, kişilik yapısı, aile yapısı, sosyalleşme biçimi ile de yakından ilgilidir. Dolayısıyla bu özellikler, sosyal ve kültürel bağlamla da yakından ilişkilidir. Türkiye'de de eğitimle ilgili yapılan tartışmaların ve yakınmaların çoğu nitelikte ilgilidir. Bu bağlamda, okul reformu ve etkili okul oluşturma sürecinde izlenecek politikalarda, kültürün rolünün ve öneminin hesaba katılması gerekir.

Okulun Amaç ve Misyonunu Paylaşılması.

Etkili bir okulda, eğitim ve okulla ilgili amaçlar, okul toplumu tarafından aynı şekilde anlaşılır, yorumlanır ve paylaşılır. Ortaklaşa paylaşılan amaçlar ise ortak bir eğitim felsefesi, ortak kültür ve ortak dünya görüşüne bağlıdır. Kültürel değer ve inançların çok farklılaştığı bir ortamda, okul için ortak kültür, ortak eğitim felsefesi ve amaçlardan söz etmek güçtür.

Eğitimle İlgili Yüksek Beklentiler. Etkili okullarda, yönetici, öğretmen ve öğrenciler, okul başarısı hakkında yüksek beklentilere sahip olup okulda her öğretmen, her öğrencinin öğrenebileceğine ve başarılı olabileceğine inanır.

Öğretimi Planlama ve Zaman Yönetimi. Etkili okulda gerçekleştirilen bütün eylemler, planlı, programlı bir biçimde yapılır. Zamanın çoğu, eğitim-öğretim etkinliklerine ayrılır.

Okul Müdürünün Eğitim Liderliği. Okul yöneticisinin liderliği, etkili okulun doğasını açıklamada en çok kullanılan değişkenlerden biridir. Etkili okullarda yöneticiler, bir öğretim lideri ve rol modelidir. Bu okullarda yöneticiler, sorumluluk sahibi olup zamanlarının çoğunu eğitim ortamlarında gezinerek geçirir, sürekli eğilimle ilgili sorunları tanımlama ve çözme gayreti içinde olurlar. Okulun kültürel yapısını, egemen norm ve değerleri etkilemek, değiştirmek için girişimlerde bulunur.

Okulda Topluluk Duygusunun Egemen Olması. Etkili okulların özelliklerinden biri, okul üyelerinin kendilerini bir topluluk olarak hissetmeleridir. Etkili okullarda "biz" duygusu egemendir. Bir topluluk, ortak amaç, değer ve geleneklere sahip insanlardan oluşur. Bu ortaklıklar, üyeler için motive edici sosyal ve psikolojik bir güçtür.

Pozitif Bir Okul Ortamı ve İklimi. Yapılan araştırmalar, öğrencilerin kendilerine güven veren, düzenli, sıkıcı olmayan

bir ortamda daha iyi öğrendiklerini ortaya koymaktadır. Düzenli bir okul iklimi, paylaşılan ortak bir kültürün sonucudur.

Okulda Kararlara Katılma ve Sorumluluk. Etkili bir okulda herkes okulda karar süreçlerinde etkin rol alır. Okulda kimse, okul ve öğrencilerle ilgili sorumluluk almaktan kaçınmaz. Bunun yanında okul üyeleri, sosyal sorumluluk sahibi bireyler olarak çevreye karşı da duyarlıdır.

Okul Törenleri ve Toplantıları. Okullardaki kimi tören ve toplantıların, hemen çoğu ülkede, katılanlar için sıkıntı verici eylemler olduğu söylenebilir. Etkili okullarda rutin eylemler, sönük törenler ve toplantılar yerine; anlamlı ve heyecan verici toplantılar ve gösteriler yapılır. Törenler ve toplantılar, iyi düzenlendiğinde, bütünleşmeyi sağladığında, ortak değer ve sembolleri güçlendirdiğinde, yararlı sonuçlar sağlayabilir. Bunların yanında iyi düzenlenmemiş, sıkıcı törenler, yarar yerine zararlı sonuçlar da getirebilir.

Sonuç olarak Türkiye'de okulları ve eğitimi iyileştirme adına yapılanlar, gelişmiş modern toplumlarda yapılanlardan çok farklı değildir. Ancak yapılanlar, modernleşme ve küreselleşme sürecinin getirdiği sorunları

aşmada yetersiz kalmaktadır. Eğitim ve okulla ilgili yaşanan kimi sorunlar, evrensel niteliktedir. Söz konusu sorunlar, eğitimde demokratikleşme adına gerçekleştirilmeye çalışılan kimi çalışmalarla çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak gelişmiş ülkeler, son zamanlarda eğitimle ilgili yaşanan kimi sorunları, demokrasi kavramından çok adalet kavramı çevresinde ele almaya başlamışlardır. Daha adil ve eşitlikçi bir toplum inşa edebilmemiz, adalet duygusu zedelenmemiş insanların varlığına ve adil uygulamaların hayatın her alanında egemen olmasına bağlıdır. Sosyal hayatın gerçekleri ile okul gerçeklerinin örtüşmediği, bir takım söylemlerin bir retorikten öteye gidemediği bir toplumda, daha insani bir toplum inşa etme amacı da bir özlemden öteye gidemeyecektir. Birçok sosyal sorunların, tüketen bir toplumdan ancak (eğer başarabilirsek) paylaşan ve kanaat eden bir topluma geçişle çözülebileceğini söyleyebiliriz.

TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ve Okullarda Meydana Gelen Şiddet Olaylarını Araştırma Komisyonu Başkanı Halide İncekara şiddet araştırması ve sonuçlarıyla ilgili söyleyişi yaptık.

İncekara: “Her Kurum Üzerine Düşen Görevi Yaparsa Şiddet Üç-dört Yılda Çözülür”

Röportaj: Şahin Ali Şen-Sevim Gezici

Fotoğraflar: Sevim Gezici

Şahin Ali ŞEN: Sayın İNCEKARA TBMM de kurulan Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Başkanısınız. Böyle bir komisyonun kurulmasına neden ihtiyaç duyuldu?

Halide İNCEKARA: Bütün dünyanın yani 21. yüzyılın belki en acı gerçeği en fazla insan hakları, sevgi, barış söylemleri bu kadar vicık vicık ağızımızdayken bir taraftan da şiddet çözüm aracı olmuş durumda. Devletler savaşarak çözüyor, iş hayatı katakullelerle çözüyor. Dolayısıyla birey de

çözüm yolunu şiddette buluyor. Son zamanlarda ülkemizde de sayılma ölçülme, haber niteliği taşımamasından dolayı artan bir seyir izlediği kanaati uyandı. Bunun bir nedeni var. Sayılamayan, ölçülemeyen bir

toplumdan, kaydı olmayan bir toplumdan bu dönemde kayıtlı bir topluma geçişin getirdiği sayısal bir artış vardı. Artık Fransa'nın sokağında meydana gelen bir olay da evimizde, Hakkari'de Erzurum'da olan da evimizde. Farkındalığımız arttı. Sayılan değerlerde sayılar arttı. Bir Hollanda'nın Danimarka'nın da problemi ama bizde daha hassas bir problem. Araştırmalarımızda bizi en çok üzen şey şuydu, çocuklara şiddet nedir? diye

sorduğumuzda, artık çocuklar tokat atmayı bile şiddet olarak saymıyor. Eskiden kaş karartmayla, yüksek sesle bağırarak, çağırarak disipline edeceğimiz bir ortam artık mümkün değil. Duyarsızlık had safhada. Duyarsızlık ve farkındalık olmadığı bir yerde müdahalenin şekilleri değişiyor. Çakı, bıçak, çeteleşme gibi insana zarar veren en uç noktaya kadar gidiyor. Tabii bütün bu kamuoyuna yansıyanlara meclis de duyarsız kalmadı. Yasal düzlemde bir eksiklik olmamakla birlikte çocuk koruma yasasından sonra sokakların neden bu hale geldiğini irdelemek meclisin göreviydi. Komisyon bu amaçla kuruldu.

Şahin Ali ŞEN: Geçmişte de benzer komisyonlar kurulmuştu. Sizin o komisyonlardan farkınız nelerdir? Sorunu tespit ederken hangi yolları izlediniz?

Halide İNCEKARA: Meclis adına rahatlıkla söyleyebilirim ki bu komisyon diğer meclis araştırma komisyonlarından daha iyi değil ama farklı olduğu bir gerçek. Çünkü biz hem ilgili kurum ve kuruluşları dinledik hem de bizzat saha araştırmaları yaptık. Sendikaları sivil toplum örgütlerinin ve kurumların anketlerine başvurduk. Gördük ki 200, 300 kişilik dar alanlı anketlerdi. Türkiye'nin fotoğrafını yansıtmayabilirdi. Bizi

yanıltabilirdi. Hızlı bir karar verdik. Meclis başkanımız destek oldu, 60 ilde 29 bin orta öğretim öğrencisi üzerinde bir araştırma yaptık. Çünkü ilköğretimdeki öğrenciler üzerinde yaparsak onları rahatsız edebileceğini düşündük. İlköğretimden ortaöğretime geçen öğrenciler üzerinde yaptık. Hem okullarımızda hem de cezaevindeki 2 bine yakın suçlu itilmiş çocukla yaptık. Bir de bir il seçtik İstanbul'da sokak çocuklarıyla yaptık. Şahsen bana sorarsanız bu sonucu beklemiyordum. Daha olumlu şeyler bekliyordum. Abarttığımızı düşünüyordum rakamları. Ama olayların içine girip özellikle yöneticilerin hassasiyetlerinin zayıflığını gördüğümde ben ürktüm şahsen. Çoluk çocuk bunlar hep yapılı tarzında yaklaşıyor. Anketler basılınca göreceksiniz ufak bir hareketle çocuklarımızın çoğu şiddet eğilimi gösterebiliyor. Ekranlara bakın futbol tartışmalarının hepsinde kavgalı, dans yarışmalarında, müzik yarışmalarında herkes sesini yükselterek haklılığını göstermeye çalışıyor. Çocuklar da bunları örnek alıyorlar. Sizlerden çok rica ediyorum. İnsan zekası ve kimliği yüzde seksen 6 yaşına kadar olgunlaşır deniyor. Bir ülke genç bir nüfusa sahip olan bir ülke bunu görmezden gelirse biz

siyasetçiler boşa konuşmuş oluyoruz siz eğitimciler boşa öğretmenlik yapıyorsunuz. Çünkü öğretmene yüzde yirmisi kalıyor.

Şahin Ali ŞEN: Kurulduğunuz günden bu yana komisyon olarak neler yaptınız? Hangi kurumlardan destek aldınız?

Halide İNCEKARA: Üniversitelerden çocuk üzerine çalışan psikiyatrlarımız, psikologlarımız, sendikalarımız, öğretmenlerimiz, müfettişlerimiz, basın çok etkilediği için medyanın temsilcileri, medyanın ahlakını reklam verenler belirlediği için reklam verenleri de dahil ettik. Artık bu dinlemelerin akabinde konu kendi kendini tekrarlamaya başlamıştı. 13 il gezdik. Arazide görelim dedik. Gittiğimizde önce ilde vali, vali yardımcıları, SHÇEK, Milli Eğitim, Emniyet, konuyla ilgili ne kadar birim lideri varsa onlarla görüştük. Onlar çok iyi niyetliydi, gayretliydi ama beni tatmin etmeyen şey şuydu, bir şehre gittiğimizde geçen yıl 3 faaliyet yaptık bu sene 13 diyor. Yüzde yüz yüzde iki yüz artış var. Ama yapmanız gereken ne kadar dediğimizde 103. O zaman hiçbirşey yapmamış oluyorsunuz. Onun için bu kadar gayret, çaba sokakta yok olup gidiyor. Ankara'dan çok kuvvetli bir proje üretiliyor, serpiştiriliyor. Her halkada kırılıyor. Sokağa gidinceye kadar etkisini kaybediyor.

Akabinde savcılarla, cezaevindeki çocuklarımızla, ailelerle, öğrencilerle, müftülerle, sivil toplum örgütleriyle aşağı yukarı şehrin bütün otoriteleriyle bir araya geldik. Hepsinin olduğu yerden konuya bakışı, bu konuyla ilgili yaptığı çalışmalar ve göremediğimiz neler var onları görmeye çalıştık. Çok ilginç şeyler söyledi çocuklar. Cezaevindeki çocuklar dedi ki, "Vekilim bizi niçin burada ziyaret ediyorsunuz. Keşke dışarıda yakalayabilseydiniz". Bazı çocuklarımızın kurtuluş olarak, karnını doymak hatta spor yapmak için bile cezaevine girmeyi tercih ettiğini gördük. Bu bizi şok etti. SHÇEK kurumlarını ziyaret ettik.

Dolmabahçe'de anketin sonuçlarını açıkladık. Bilkent'te de yaptığımız sempozyumla konuyu uluslar arası uzmanlarla tartıştık.

Şahin Ali ŞEN: Bildiğim kadarı ile bu komisyon gençliğin sorunlarını tespiti yönelik bir de geniş çaplı saha araştırması yaptırdı. Bu araştırmaya neden ihtiyaç duydunuz. Görüşmeleriniz ve mevcut yapılmış araştırmalar yeterli değil miydi?

Halide İNCEKARA: MEB'in kendi yaptığı anketler vardı. Sendikaların yaptığı anketler vardı. UNİCEF'in yaptığı anketler vardı. Lakin biz Türkiye geneline ulaşmayı yeğledik. Bir çocuk sorunla karşılaştığında

muhatabının kendi okulunda öğretmen olmasının soru cevap ilişkisini etkileyebileceğini düşündük. O yüzden arazide çalışırken soruları müstakil, üniversitelerden, öğretim görevlilerinden, TÜİK'ten, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir ekip hazırladı. Biz orda müdahil olmadık. Biz orda çocuklarımız niye böyle davranıyorlar, ne yaparsak böyle davranmazlar, kendileri çözüm için ne öneriyorlar bunları bulmaya çalıştık. Soru safhasında hiçbirşey yapmadık. Biz dahi soruların ne olacağını bilmiyorduk. Arazide de Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlerinin öncülüğünde bir ekip çalıştı. Öğrenci kendi öğretmeniyle yapmadı bu

mülakatı. Farklı bölgedeki bir öğretmenle yaptı. Çocuklarımız güvensizlikten şikayet etti. Çocuklarımızın yüzde ellisinin bilfiil şiddete maruz kaldıklarını ama bu şiddet kavramını tanımlayamadıklarını gördük. UNİCEF ve Dünya Sağlık Örgütünden temsilcileri davet ettik. Onlar da Avrupa ve dünyadaki örnekleri aktardılar.

Şahin Ali ŞEN: Şiddetin kaynağını tespit edebildiniz mi?

Halide İNCEKARA: Şiddet eğilimi böyle bir günde üç günde ortaya çıkan davranış biçimi değil. Çocuğun anne kamından itibaren başlayarak, doğduğu andan itibaren ailesinden gördüğü, bilgi, görgüden tutun da basın yoluyla etkilenmesi bütün bunları belirleyen faktör. Yoksulluk ve göçerliğin şiddeti arttırmada tek faktör olduğu yönünde yanlış bir kanı var. Eğer yoksulluk tek başına şiddeti körüklüyor olsaydı şuan Avrupa'nın veya Amerika'nın geldiği refah seviyesinde hiçbir şiddet olayının yaşanmaması gerekirdi. Onlarda da had safhada. 30 milyon civarında 25 yaş altı nüfusunuz varsa, uyuşturucu tacirlerinin, organ mafyasının ve suç örgütlerinin hedef kitlesisiniz demektir. Bu çocukları koruma altına almadığınız zaman, illegal örgütlerin etkisi altında kalıyorlar. Ekrandan da izliyorsunuz her problemini

silahla çözmeye çalışıyorlar. Genç nüfusun yüzde 10'u ateşli silah taşıyor. Bu üçyüzbin genç eder. Diğerleri de evlerinde nerede silah var bunu biliyor. Tabii sebep dediğimizde bütün bunlar yanyana geldiğinde çocuğun bu davranışını dönüştürmeniz mümkün değil. Cezaevinde ziyaret ettiğimiz çocukların çoğunluğu çok çocuklu ailelerin çocukları. Üzülerek söyleyeyim ki bazı aileler çocuklarını gelir aracı olarak görüyor. Suça itiyor. Bizzat hırsızlık yapmaya gönderiyor. Belli bir yaştan sonra suça itildiğinde alacağı ceza artacağı için evin istenmeyen çocuğu oluyor. O çocuk 13 yaşına geldiğinde evin istenmeyen çocuğu, sonra da sokak çocuğu oluyor. İstanbul'da 1 senedir çocuğunun nerde olduğunu bilmeyen aileler var. Aileler zayıfladı. Aile otoritesi zayıfladı. Çocukların sosyal kontrol alanı zayıf. İkincisi öğretmenlerine güvenmiyor çocuklar. Öğretmenlerinden daha çok şey bekliyorlar. Öğretmenlerin problem çözme becerisiyle donanması lazım. Kendi problemlerini çözememiş bir öğretmenin çocukların problemini çözmesi beklenemez. Bir de planlamayı yapmak o kadar zor ki. Bir şehirde 40 bin çocuk doğduğunu düşünün her sene on okul yapmak lazım. Öğretmen sayısı da yeterli

olmuyor. İstanbul'da bir okulda 200 ailenin 800 çocuğu vardı. Nerdeyse 200 aileye bir okul açmak zorundasınız. Bu aileler çocuklarıyla hiç ilgilenmiyor. Veliler okula gelmiyor. Demekki ailelerin zayıflaması, sosyal kontrol alanının zayıflaması, göç ve yoksulluk yan yana geldiğinde çocukların suça itilme oranı artıyor.

Anne Babanın Eğitilmesi

Eğitim dediğimizde yanlış anlaşılmalara sebep oluyor. Eğitim dediğiniz şey diplomadan ibaret değil. Davranış biçimlerini şekillendirirsiniz, olgunlaştırırsınız. Hiç eğitim almayan bir anne babanın sevgi ve ilgisi çocuğunun güvenli yetişmesini sağlayabilir. Bir anne ve babanın eğitim seviyesi yükseldiğinde şiddete eğilim azalmıyor. Biz aile tipi olarak son yıllarda çekirdek aile tipi olduk. Eskiden ataerkildi. Büyük oğlan eve alınır ebeveyn çocuğun yetişmesine müdahil olurdu. Orada aile zayıfladı. Anne baba genç. Çocuk bakma konusunda yeterli değil. Aile danışmanlık merkezi var bir sürü yerde. Sayısal değerleri olan ama etkinlikleri olmayan yerler.

Çocuklarda başarısızlık mutlaka çocuğu şiddete yönelten etkenlerden. Lise birinci sınıfta siz geleceğiyle ilgili verimli kararını aldırmanız,

mesleki eğitimini yaptırdığınız, kendine özgüveni olan nesiller yetiştirdiğiniz zaman ÖSS derdi olmayacak. Biz büyüklerin onlardan beklentileri onları bunalıma sürüklüyor. Başarısız çocuk çaresiz, çaresiz çocuk sizden uzaklaşıyor, aileden kopuyor, okuldan kopuyor. Ve son yıllarda durmadan af yoluyla okullarda bir başarısızlık, dersle ilişkisizlik, öğretmene itaatsizlik, kontrol alanından çıkma, şiddete itilen çocukların çoğunda bunu görüyoruz. O yüzden önerilerimiz arasında çocuğun başarılarının tekile indirgenmediğini değerlendirilmesi gerekir. Başarıyı tadan çocuğun şiddet eğilimi azalır.

Şahin Ali ŞEN: Sizin sözlerinizden eğitimin tamamen MEB'in sorumluluğuna verildiğini ve bunun ise doğru olmadığını anlıyorum. Peki diğer kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler bu konudaki sorumluluklarını yerine getirebiliyorlar mı?

Halide İNCEKARA: Şimdi bakın eğitim camiasına yapılan çok büyük bir haksızlık var. Biz öğretmenlerden hemşire olmasını bekliyoruz. Müzik, kültür, tiyatro, spor, hepsini öğretmenden bekliyorsunuz. Kültür Bakanlığı ne iş yapar? Kültür bakanlığı bu faaliyetleri yapıp okula pazarlamak zorunda. Spor ve gençlik müdürlüğü ne yapar?

Bunları siz talep etmelisiniz. Ulaşması gereken öğrenci sayısı 16,5 milyon. Spor ve Gençlik Genel Müdürlüğü'nün ulaştığı rakam 250 bin. Niye şimdi okul müdürü spor sahası yaptırayım, beden eğitimi öğretmeni bulayım diye uğraşiyor. Spor ve Gençlik genel müdürlükleri iyi organize olsalar, gençlik merkezleri açsalar, hem maliyetler düşer hem de çocukların fiziksel, ruhsal gelişimlerine katkı sağlar. Öbür tarafta kültür bakanlığının dünya kadar sanatçısı var maaş verdiği. Her şeyi toplamışız okul çatısı altında. Mümkünse dikiş nakışı orda öğrensin, sporu orda öğrensin yok böyle bir şey.

Sivil toplum örgütlerine gelince, Türkiye'de sivil toplum hareketi çok yeni. Halbuki sivil toplumun projelerle ve materyallerle gelmesi gerek. Başka bir eksiklik ise kamu kesiminin sivil toplum ile işbirliği yapmaya yanaşmamasıdır. Kamu kurumları sivil toplum örgütlerinden destek talep edebilir. Kendileri yapmadıkları gibi destek de talep etmemektedirler. Üniversitelere gelince şehrinin derdinin farkında değiller. Şehirde adeta kopmuş durumdadır. Geçtiğimiz şehirlerde üniversiteleri ziyaret ettik. Çalışmalarınız var mı diye sorduk. Küçük küçük çalışmalarını gördük. Halbuki vali bunlardan çözüm ve

projeler isteyebilir, üniversiteler daha aktif hale getirilebilir. Aslında sendikalarımız, öğretmenlerimiz, üniversitelerimiz, bu işi gönüllü olarak yapsalar başarılmayacak bir konu yok.

Şahin Ali ŞEN: Peki şiddeti önleyememenin ülkemize maliyeti nedir?

Halide İNCEKARA: Şiddetin maliyeti yüksek. Bir örnek vereyim. Şiddete uğramış veya şiddete yönelmiş 300 çocuğu rehabilite etmenin ve topluma kazandırmanın maliyeti 20 trilyon. 1 çocuğun aylık olarak cezaevindeki bakımı 1 milyar. Buna karşılık 4-5 trilyon kaynakla 3 bin öğrenciye sosyal tesisleri de olan bir okul yapabiliyorsunuz. Yarın önümüze çıkacak maliyetler hem daha fazla hem de okul için istediğiniz yerden bağış alabilirsiniz. Yarın cezaevi için kimse destek vermez. Kaybı sadece maddi olarak da ölçemezsiniz. Ülkenin geleceği heder olmaktadır. Bunun için sizler çocukların suça itildikten sonra getireceği maliyeti düşünüp siyasetçilere baskı yapabilirsiniz. Biz yıllardır çocuklarımıza Mustafa Kemal'i anlatırız. Ancak onun bir rol model olması için bir çalışmamız yok şuana kadar. Mesela bir çizgi film yapmamışız bu konuda. Çocuklarımız neden mafya filmlerinin kahramanlarına özeniyor da

Yunus Emre'yi Mevlana'yı onlara rol model olarak almıyor, üzerinde düşünmemiz lazım.

Şahin Ali ŞEN: Şiddeti önlemek için yaptığınız çalışmalarda yasal boşluklarla karşılaştınız mı?

Halide İNCEKARA: Hiçbir yasa eksikliğimiz yok. Yalnız internet yeni ve sürekli değişen bir sektör olduğu için bu alanda yasal boşluklar doğabiliyor. Bunun için çok hızlı takip edip müdahale etmek gerekiyor. Ayrıca internetten ödev verme alışkanlığı terk edilmeli, çünkü ya veli hazırlıyor ya da öğrenci kes yapıştır yöntemiyle yapıyor. Tabi internet kafeleri kapatmak, her korktuğumuz ve çekindiğimiz şeyi yok etmek mümkün değil. Emniyet ve belediyeler denetimi iyi yapmalı. İnternet hizmetini okullar verebilir. Sivil toplum kuruluşları burada devreye girebilir. Gönüllü bir organizasyon yapabilirler. İstanbul Büyükşehir Belediyesi kültür evleri altında bunu yapıyor. Burada şunu söylemeden edemeyeceğim, okul aile birlikleri iyi çalışmıyor. Oralara da çeki düzen vermek lazım. Kantinlerin pahalı olması öğrenciyi okul dışına itiyor, kantinlere de el atılmalı diye düşünüyorum.

Şahin Ali ŞEN: Mülki amirlerin ve yerel yönetimlerin sorumlulukları nelerdir?

Halide İNCEKARA: Ankara'nın sorunlara çözüm üretmesi tek

başına yeterli değil. Ankara'dan üretilen bir proje illerde amacına uygun uygulanmıyor ve kırımlar oluyorsa yaptığınız çalışmaların hiçbir faydası olmuyor. Bunun için başta en büyük mülki amir olan valilerin şehrin sorununu dert edinmiş olması gerekiyor. Bunun yanında belediye başkanlarının, kaymakamların, emniyet güçlerinin ve üniversitelerin işbirliği halinde olmaları şart.

Şahin Ali ŞEN: Türkiye'de okullardaki teftiş sistemi yeterli mi?

Halide İNCEKARA: Müfettişlik sistemi orta öğretim kurumlarında yeterli değil. Teftiş kesinlikle yeterli değil. Çok hızlı bir şekilde değişmesi gerekiyor.

Şahin Ali ŞEN: Gençlik politikalarını kim koordine edecek?

Halide İNCEKARA: Dünyada 600 bin nüfusu olan ülkelerin bile gençlik politikaları var. 30 milyon genç nüfusu olan bir ülkenin gençlik politikalarının olmaması ve bir elden yürütülmemesi düşündürücü. Onun için komisyon olarak Ankara'ya diyoruz ki " Gençliği direkt ilgilendiren gençlik politikalarını belirleyecek ve yürütecek bir birim olmalı." Bu birimin koordinatörlüğünde her kurum görevini yapacak: Sağlık Bakanlığı, aşısı ve sağlığı ile ilgilenecek. Diyanet İşleri Bakanlığı ülkenin geniş teşkilatına sahip bir kurum.

Diyanet İşleri Başkanlığı manevi ve ruhsal sorunlarıyla ilgilenecek. Gençlik ve Spor Bakanlığı, her yaşta gençlerin spor yapmasını ve sağlıklı bir yaşama sahip olmalarını sağlayacak. Kültür Bakanlığı, yeteneklerine göre, müzik, tiyatro ve resim eğitimi verecek. İçişleri Bakanlığı, güvende olmalarını sağlayacak. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, meslekler konusunda bilgilendirecek. Milli Eğitim Bakanlığı da kaliteli bir eğitim hizmeti verecek.

Şahin Ali ŞEN: Son olarak şunu sormak istiyorum, sizin araştırmalarınız ışığında şiddet sorunu kaç yılda çözülür?

Halide İNCEKARA: Kurumlar arasında koordinasyon iyi sağlanır, komisyonumuzun ortaya koyduğu çözümler titizlikle uygulanırsa 3-4 yılda şiddet tamamen bitirilemezse bile durdurulur, azalma eğilimine girer.

Şahin Ali ŞEN: Verdiğiniz değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz.

Halide İNCEKARA: Sendika olarak konuya gösterdiğiniz ilgiden dolayı ben teşekkür ederim.

Psiko-Sosyal Sorun Olarak Şiddet ve Saldırgan Davranışlar

Dr. Fikri KÖKSAL*

Her birey, insan olarak varlığından mutluluk duyarak, insani değerlere ve toplumsal ilişkilere katkıda bulunarak yaşamayı; var oluşumuzun sorumluluğunu anlamlı kılar. Bu anlamın oluşmasındaki temel belirleyicilerden birisi kişiler arası ilişkiler ve bu ilişkilerdeki karşılıklı toplumsal sorumluluğumuzdur. Ne yazık ki var oluşumuzu ve mutluluğumuzu engelleyen pek çok olumsuz içerikli davranışlarda vardır. İşte şiddet, saldırganlık, öfke, işkence ve istismarlar toplumsal yaşamda en çok karşılaşılan olumsuz davranışlardan bazılarıdır.

Bu çalışmada; şiddet, öfke ve saldırganlık gibi birbirine bağlı psikolojik olumsuzluklar sosyal psikolojik açıdan ele alınmıştır.

ŞİDDET

Tanımı ve Niteliği:

Violence, şiddeti; "İnsanların psikolojik ve fizyolojik düzeyde zarar görmelerine, yaralanmalarına, giderek sakat kalmalarına hatta hayatlarını kayıp etmelerine sebep olan bireysel ve toplumsal hareketlerdir" şeklinde tanımlanmaktadır. (Batlaş,1999, s.238).

Rosenberg, saldırgan şiddeti, "öldürücü olan ve olmayan, fiziksel gücün kullanıldığı, zarar

verme, yaralama veya öldürme maksatlı" hareketler olarak tanımlanmaktadır.

Şiddet, suç sayılan veya suç sayılmayan davranışlar biçiminde sınıflandırılabilir. Suç sayılmayan şiddet olarak tanımlanan grupta, kendini korumaya dönük olan ve ihmalin sebep olduğu ölümler yer alır. Buna karşılık suç sayılan şiddet ise, planlı veya plansız, aletli veya aletsiz karşısındaki kişinin bedensel, ruhsal ve sosyal bütünlüğünü zedelemeye veya yok etmeye dönük saldırıları içerir. (Batlaş, 1999. s.239).

Saldırgan şiddetin ortaya çıkmasında, biyolojik psikolojik ve sosyal faktörler rol oynamaktadır. Biyolojik açıdan şiddete yönelen birey, değerlendirilirken cinsiyet, yaş ve çeşitli psikiyatrik hastalıklar ve anti-sosyal kişilik bozuklukları yönünden incelenmelidir.

Psikolojik yaklaşımda ise, psiko-analitik kuram doğrultusunda sorun ele alınmaktadır. Örneğin: E.Fromm, insanın eğilimleri açısından tehlikeli üç özelliği üzerinde durur. Bunlar, ölüm sevgisi, hastalık narzismi ve patolojik düzeyde birlikte yaşama arzusu gibi kişilik yönleridir.

Sosyal faktörler yönden de A.Bandura ve arkadaşlarının geliştirdiği sosyal öğrenme kuramınca benimsenen model alma ya da taklit etme yoluyla öğrenme şeklinin etkili davranış değiştirme biçimi olarak ele aldıklarını görürüz.

Bütün dünya ülkelerinde son zamanlarda giderek artış gösteren şiddet eylemleri insanlar açısından güven duygusunu zedelemektedir. İçinde yaşanan toplumun yerleşim yerleri, sokaklar hem erişkinler için, hem de çocuklar için tehlikelerle dolu, sıkıntı verici örseleyici düşmanca, sevgisiz bir ortam oluşturmaktadır. Giderek soyutlaşan insan ilişkileri güvensizliği artarak, toplumsal yaşamda emniyet, güven ve kişisel bütünlük açısından onarılması mümkün olmayan yaralar açmaktadır.

Sonuçta; toplum hayatını bozan ve yakın çevre ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen bu tür olaylar, insanları, bir arada

* Atatürk Üniversitesi K.K.Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

yaşamak zorunda buldukları kişileri ve içinde yaşadıkları toplumları ciddi olarak tehdit etmektedir. Her gün tanık olarak izlediğimiz televizyon haberleri, basın ve yayın haberleri bu olumsuzlukların kanıtlarıdır.

Toplumsal sapıklıkların, toplumdaki şiddet eylemlerinin bir tür aynası olan görsellik ve kitle iletişim araçları model olma niteliğinden dolayı, çocukları ve gençleri daha fazla toplumsal şiddetin kurbanı durumuna getirmektedir.

Çocuklar ve gençler giderek bir ilişki biçimi olarak ya da varoluş göstergesi olarak şiddeti benimsemektedirler. Kavga, öfke, yok etme gibi davranışları benimseyen toplum kesimleri yok ettikleri oranda kendilerini saygın, yetkin ve güçlü olarak algılamaktadırlar. Örneğin; 10.3.2007 tarihinde İstanbul Sahil yolunda yol verme yüzünden çıkan kavgada bir gencin denize atılması ve iki kardeşin boğularak yaşamlarını yitirmeleri, özellikle şehir yaşantısı içerisinde şiddetin ne kadar içselleştirdiğini göstergesidir.

Günümüzde, şiddete dayalı ilişkiler tüm toplum kesimlerinde kısmen de olsa görülmektedir. Ancak bu konuda hastalık düzeyinde şiddetin aile içerisinde, çocuklarla ve eşlere yönelik olarak her geçen gün artması, biz sosyal bilimcileri düşündürmektedir.

Fiziksel şiddet her çocuk üzerinde dramatik etkilere neden olan onarımı olanaksız

bir davranıştır. Çocuklara bir suçu nedeniyle bir tokat vurulmasından tutunuzda, vahşice dövülmesine kadar uzanan eylemler zinciri bu gruba girmektedir. Fiziksel şiddet, çocuk açısından çok önemli değilmiş gibi algılsa da ileride çocuğun yaşantısında önemli kişilik sorunlarına neden olmaktadır.

Son zamanlarda, bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar, aile içerisinde şiddete dayalı rolleri ve çocuk yetiştirme biçimlerini benimsemiş toplumların çocuklarının ve gençlerinin ürkek, bağımlı, sömürüye açık, güçsüz ve kimliksiz toplumlar olduklarını göstermektedir.

Fiziksel şiddet, giderek okullarda yaygınlık kazanmaktadır. Gelişen ve değişen toplumsal koşullara ve teknolojik girdilere ayak uyduramayan eğitim sistemi ve ilişki biçimleri şiddet konusunda potansiyel ortamlar hazırlamaktadır. Yönetici, rehber öğretmen, ana-baba ve öğretmenlerin bu konuda birlikte hareket etmeleri, konuyla ilgili alınacak önlemlerin önemli boyutunu oluşturur.

Okullarda ve toplumun değişik katmanlarında görülen şiddetin önemli nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- ▶ Katı öğretmen davranışları,
- ▶ Kız-erkek arkadaşlığı,
- ▶ Yoksulluk,
- ▶ Olumsuz ana-baba tutumları,
- ▶ Görsel medyanın etkileri,
- ▶ Gencin geleceğe yönelik olumsuz beklentileri,
- ▶ Boş zaman sorunu,

- ▶ Disipline ilişkin tutumlar,
- ▶ Bireylerde güven duygusunun zedelenmesi
- ▶ Aile içi çatışmalar,
- ▶ Nedensiz şiddet olayları gibi.

ÖFKE*

Tanımı ve niteliği:

Sözcüklerde öfke, güçlü bir husumet duygusu ya da hoşnutsuzluğun doğurduğu kızgınlık, hiddet gibi duygusal durum olarak tanımlanmaktadır.

“Öfke, basit bir sinirlilik veya kızgınlık halinden yoğun hiddet durumuna kadar değişen duygusal durumdur. Kimi zaman orta şiddette, kısa süreli ve hatta kişiye faydalı, kimi zaman ise çok şiddetli, yoğun sürekli ve tahrip edicidir. (Baklaya, 2001. s.22).

Öfkenin tek başına tanımı ve incelenmesi, ölçüm gücüğü ve bireyin kendi ifadesine dayalı kanaatler içermesi nedeniyle, araştırmacılar tarafından fazla tercih edilmemektedir. Bunun yerine, davranış boyutu olarak düşünülen saldırganlık araştırmaları tercih edilmektedir.

Bu zorluktan dolayı bir çok yazar öfkeyi doğrudan tanımlamak yerine özelliklerini belirlemektedirler. Çoğunlukla insanların öfkelenedikleri zaman, gösterdikleri tepkilerin gruplaması bu konudaki çalışmalarını oluşturmaktadır.

Örneğin; öfkenin doğrudan ifadesi, karşılıklı iletişim, sözel saldırı, insanlara yönelik fiziksel

* Bu çalışmada öfke saldırganlığın hazırlayıcısı olan bir değişken olduğundan yer verilmiştir.

saldırı, beden dili, öfkeyi bastırma, içten kontrol gibi davranış çeşitliliğindeki değişimler ve kültürel boyuttaki farklı görünümler bu alanın araştırılmasını zorlaştırmaktadır.

Öfke konusunda en çok kabul gören yaklaşım modeli Novaco'nun (1975), günümüze kadar sürdürdüğü çalışmalarıdır. Novaco, bilişsel-davranışsal model çerçevesinde konuyu ele alarak açıklamıştır.

Öfkenin işlevsel değeri konusunda pek çok farklı yaklaşım vardır. Fakat hepsinin birleştiği ortak nokta, öfkenin sağlıklı veya zararlı tarafları olduğu duygusudur. Öfke, bireyde intikam duygusuna yol açıyorsa ve bireyi bu yönde bir davranışa sürüklüyorsa zararlı bir durumdur. Buna karşın öfke, bireyde ifade edildiğinde duygusal yönden bir boşalım ve gevşeme yaratıyorsa faydalı bir davranış olarak düşünülmektedir. Örneğin; Thomas, 1993 yılında yaptığı bir araştırmasına göre, öfkesini ifade eden kanserli hastaların etmeyenlere göre daha uzun yaşadıklarını belirtmektedir. Bu konuda önemli

olan öfke duygusunun başkasına zarar vermeyecek şekilde ortaya çıkmasıdır.

Öfkeli bir davranış gözlenmesinde fizyolojik tepkiler önemlidir. Birçok öfkeli davranış bu şekilde anlaşılır. Bunlar; kas gerilimi, kaşların çatılması, dişlerin gıcırdatılması, ters ters bakma, yumruk sıkma, yüz kızarması, hızlı nefes alma, özellikle el ve ayaklarda titreme şeklinde gözlenebilen davranışlardır.

SALDIRGANLIK

Tanımı ve Niteliği:

Bazı psikolojik kavramları gibi, saldırganlık kavramı da çok boyutlu (Multi-Dimensional) bir kavramdır. Saldırganlık terimi psikoterapide, norolojide, sosyal psikolojide ve psikolojinin çeşitli dallarında birbirinden farklı anlamlara gelmektedir.

“Genel olarak saldırganlık insanlarda, değişik şekillerde ortaya çıkan davranış biçimidir. Bu davranışı harekete geçiren nedenleri, bazı davranış şekillerinden ayırmak oldukça zordur. Bu nedenle saldırganlığın

tanımı psikoloji kuramlarında farklılık göstermektedir. Örneğin; saldırganlık, tahrip etmek, yaralamak, öfke, nefret gibi tutumların yanı sıra, çeşitli sözel tepkiler şeklinde kümeleşmiş davranışlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.” (Köksal.1991, s.10).

Yale grubu, Dollard-Müller ve arkadaşları (1939) Berkowitz (1962) Saldırganlığı, “bir başka organizmaya zarar veren bir tepki veya davranış biçimi olarak tanımlamışlardır.”

A.Buss (1961) Saldırganlığı, “sosyal olarak kabul edilen bir davranış içerisinde zarar meydana geliyorsa bu davranış saldırganlık olarak nitelendirilir” şeklinde tanımlar.

Davranış psikologları saldırganlığı, diğer sosyal davranışlar gibi çevre ve toplumsallaşma süreci içerisinde öğrenilmiş bir tepki türü olarak nitelendirmişlerdir.

Davranışla ilgili bir süreç olarak, saldırganlığın “doğal ve içgüdüsel” bir olgumu yoksa “toplumsal deneyimsel ve kişiye bağlı” bir olgu olduğu halen tartışılmaktadır. Çünkü gerek saldırganlığın tanımını yapan, gerekse saldırganlık kuramlarını geliştiren yazarlar bazen davranış özelliklerine, bazen davranışı başlatan ön koşullara, bazen de uyumsuz yönlerine ağırlık vermişlerdir. Bu çeşitlilik saldırganlığın çok boyutlu bir davranışlar sürecine bağlı bir sonuç olduğunu göstermektedir.

Saldırganlık konusunda ileri sürülen kuramsal görüşleri incelediğimizde temel çelişki, saldırganlığın içgüdüsel bir davranış mı yoksa sonradan kazanılan öğrenilmiş bir davranış mı olduğu konusundaki farklı yaklaşımlardır.

Saldırganlık konusunda farklı şekillerde kuramsal sınıflamalar yapılmaktadır. Bu konuda okuyucuyu bir sonuca götürmesi açısından:

- 1- Dürtü kuramları,
- 2- Biyolojik kuramlar,
- 3- Sosyal öğrenme kuramları şeklinde bir sınıflamanın yeterli olacağı kanaatindeyim.

Bütün saldırganlık kuramları, saldırgan davranışların ortaya çıkış nedenlerinin ve sonuçlarının açığa çıkarılmasını incelerler. Ancak araştırmalarda davranış bilimciler, duygusal ve bilimsel nedenlerden dolayı, saldırganlıkta içgüdü kuramını pek benimsemediği söylenebilir. Buna karşılık sosyal öğrenme ve bilişsel saldırganlık kuramları daha fazla taraftar bulmuş ve bu doğrultuda yapılmış araştırmalara daha fazla rastlanmaktadır. Bunun nedeni de saldırganlığın istatistik sonuçlara dökülen verilerin yorumlanması kesin sonuçlar vermesidir.

Compllell ve Macer (1987) "Erkek ve kadınların günlük konuşmalarında sergiledikleri öfke ve saldırganlık modellerini beş kategoriye ayırarak incelemişlerdir:

- 1- Saldırganlık biçimine göre; fiziksel, sözel ve pasif saldırganlık,
- 2- Yere göre; iş yeri, ev ve kamu hizmet alanı,
- 3- Cinsiyete göre; kadın-erkek,
- 4- Tanıdık ve yakınlığa göre; arkadaş, akraba, karı, koca,
- 5- Tanıdık olmayanlar; arkadaş-tanıdık ve tanıdık olmayan kişiler." (Köksal 1991).

A. Buss (1961). "İnsanda görülen saldırgan davranışları aşağıdaki gibi çeşitlere ayırmışlardır. Bunlar;

- Atak saldırganlık,
- Dolaylı saldırganlık,
- Sınırlı saldırganlık,
- Pasif saldırganlık
- Sözel saldırganlık" (Aşkın 1981).

Sosyal öğrenme kuramcıları Bandura ve arkadaşları, saldırganlığın doğuştan olmadığını, toplumlaşmanın bir sonucu olarak meydana gelen davranış şekli olarak ifade etmişlerdir. Bundan dolayıdır ki; saldırganlığa itici güç olarak dışsal nedenler gösterilmiştir. Gerçekten de saldırganlık, taklit ve model olma yoluyla öğrenilen bir davranıştır. Model alma çocuklarda ve gençlerde en sık başvurulan öğrenme yollarından birisidir. O halde, yetişkinler model olduklarını bilerek çocuklara ve gençlere karşı daha kontrollü davranışları gerekmektedir.

Çocukların ve gençlerin taklit ve model olma yoluyla öğrenmelerinde etkili araçlardan birisi de televizyondur. Çocuklar ve gençlerin dürtülerini frenleme yeteneklerinden yoksun olmaları nedeniyle, görsel olayların etkisi altında kalarak, sonuçta davranış olumsuz da olsa taklit edilip tekrarlanmaktadır.

Sonuç olarak; çocuklar ya da gençler gerek okullarda gerekse evde gözetim altında yönetilmeli iyi davranışlar için model olunmalı, kurallar ve disipline edici davranışlarda tutarlı olunmalı, fiziksel cezadan kaçınılmalı, medyadaki şiddet ve saldırgan gösterimlerden korunmalı, şiddet ve saldırgan eğilimli modellerin davranışları, hem yetişkin hem de çocuklar tarafından kınanması öğretilmelidir. Ayrıca, davranış değişim ortamları olan, sınıf, laboratuvar ve atölyelerde çocuğa öz saygı ve öz beğeni tutumlarının öğretilmesi benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Batlaş, Zuhâl. Sağlık Psikolojisi. Remzi Kitabevi. İstanbul 1999. s.238-239.
- Baklaya, Feza. Türk Psikoloji Yazıları. Türk Psikologlar Derneği Dergisi. Haziran 2001. Cilt,4, Sayı,7.
- Köksal, Fikri. Denetim Odağı ve Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişki Yayınlanmamış Doktora tezi. Erzurum, 1991. s. 10-12.
- Buss, A. The psychology of aggression. New York. Johan Wiley and Sons. Inc. 1961.
- Aşkın, Muhittin. Bazı Kişilik Değişkenlerinin Kültürlerarası Sosyal Psikolojik Açısından İncelenmesi. Doçentlik Tezi. Erzurum. 1981

Öğretmen-Veli Görüşmeleri

Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK*

Her eğitim kademesinde öğrenci ile ilgili bilgi almak, onu tanımak ve gelişiminde anne baba ile işbirliği yapmak açısından “veli görüşmeleri” son derece önemlidir. Öğretmenin bu konuda aile ile iyi ilişkiler geliştirmek için çaba harcaması ve veli görüşmelerinden gereken yararı sağlaması beklenir.

Veli görüşmelerinde temel yaklaşım “çocuğun gelişimi ve uyumu konusunda nasıl işbirliği yapabiliriz?” genel sorusu çerçevesinde biçimlendirilmelidir. Bu işbirliği önce veli ile sınıf öğretmeni arasında kurulur,

giderek uzman, yönetici, diğer öğretmenler ve ailedeki diğer kişilerin katılımıyla genişler.

Öğretmen, anne-baba ile iyi ilişkiler geliştirmede şu noktaları göz önüne almalıdır:

1. Anne-babaların okul yıllarına ait anıları, okula karşı tutumlarını etkiler. Eğer bu anılar iyi değilse ilişki kurmakta güçlükler ortaya çıkabilir. Bu güçlükler, ancak öğretmenin çocuğun iyiliği için çalıştığını anne-babanın kabul etmesiyle

ortadan kalkar. Önemli rol öğretmene düşmektedir.

2. Anne-babanın sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi ilişkiyi düzenleyen etmenlerdendir.

3. Anne-babalar çocukları için iyi şeyler duymak isterler. Bu nedenle görüşmeye daima çocuklar konusunda iyi haberlerle başlamak ilişkiyi olumlu yönde etkileyecektir. Anne babaya; öğretmenin çocukları ile ilgilendiğini hissettirmesi önemlidir.

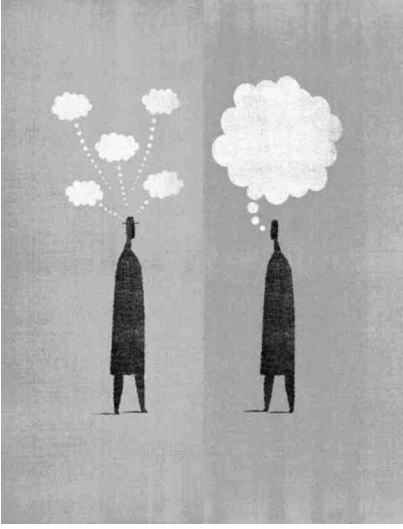
4. Okulda çocuğun yaptığı işleri ara sıra eve götürmesine izin verilmelidir. Bunlar anne-babayı mutlu kılacaktır.

5. Anne-baba okula geldiğinde daima gülyüzlü karşılanmalı ve çocukları konusunda yanlış davranışları varsa bunlar yüzlerine vurulmamalıdır.

Okul-aile ilişkilerinde velilerde görülen bazı genel tutumlar söz konusudur. Öğretmenin bu tutumları farkederek ilişkinin olumsuz yönde gelişmesini önleyici bir yaklaşımı benimsemesi gereklidir.

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Veli görüşmesinde veliden şu tutumları görmek mümkündür:

1) Çocuğu suçlamak:

Genellikle veli, öğretmenin çocuktan şikayet edeceği beklentisi ve kaygısıyla görüşmeye gelir. Bu kaygıyla öğretmenden önce kendisi çocuğun “söz dinlemez, ilgisiz, haylaz ...vb. olduğu şeklinde şikayetlerle öğretmenin suçlamalarına “kendini hazırlama” çabası içinde olur. Buradaki mesaj şudur, veli öğretmene “Evet, biliyorum çocuğumdan şikayetleriniz var ve bunda haklısınız. Ben sizi suçlayamam, suçlu olan benim çocuğum”.

2) Öğretmeni suçlamak:

Birçok durumda veli “savunucu” bir tutumla suçlamalarını açıktan ya da örtülü biçimde öğretmene ve okula yöneltir. Bura-

daki mesaj şudur: “Efendim çocuğu eğitmek sizin göreviniz. Görevinizi iyi yaparsanız hiçbir sorun çıkmaz. Aksayan yönler varsa, okulun ve öğretmenin hatalarından kaynaklanıyor”

3) Diğerlerini suçlamak:

Veli çocuktaki sorunlu durumlar için genellikle kendi dışındaki başka kişileri veya başka etmenleri suçlayabilir. Örneğin babasının onu şımarttığı, ağabeyin kötü örnek olduğu veya geçirdiği bir hastalığı, evden uzak kalması vb. başka etmenler üzerinde durur. Buradaki mesaj ise “Sizin ve benim dışımda, bizim sorumlu olmadığımız başka etkenler çocuk üzerinde bu durumu/sorunu yaratıyor” şeklindedir.

Veli görüşmeleri incelendiğinde burada söz edilen bu üç tavır sıklıkla görülür. Öğretmen eğer çocuğu veya aileyi suçlarsa veli savunma tutumuna girer. Bu yaklaşım tarzı genellikle sorunu çözmek yerine daha da güçleştirir.

Peki çözüm nedir? Suçlamak ve savunmak hiçbir şekilde çözüm olmadığına göre “suçlu” aramaktan vazgeçilmelidir. Sadece “soruna yol açan nedenler” araştırılabilir. Ancak

amaç suçluyu bulmak ve rahatlama değil, olumsuz etkenleri ortadan kaldırmak ya da hiç değilse kontrol altına almak olmalıdır.

Bunun için de ilk yapılacak şey “işbirliği”dir. Ortada bir sorun varsa, bu sorunu çözmek için neler yapılabileceğini birlikte araştırmaktır.

Eğer öğretmen başta ifade edilen temel yaklaşımı çok açık ortaya koyar ve bu tutumu benimserse velinin suçlayıcı ya da savunucu tutumlara girmesine gerek kalmaz. Öğretmen veliye, okulun ve ailenin amacının ortak olduğunu, çocuğun gelişimine ve uyumuna yardımcı olabilmek için işbirliği yapma isteğini ve beklentisini baştan ortaya koyarsa işler kolaylaşır. Öğretmenin bu tutumunu gören veli, sonraki görüşmelere daha istekle gelir, kaygılanmaz ve öğretmenin söylediklerini daha kolay benimser. Veli görüşmelerinde de öğretmen daha önce, görüşmenin yapılması ile ilgili açıklanan hususlara dikkat etmelidir.

Veli Toplantıları

Veli görüşmelerinde rehberlik anlayışına çok ters bir uygulama ne yazık ki bir çok okulda “veli

toplantıları” adı altında sürüyor. Veli toplantılarına giderken hangi anne-baba sıkılmaz, kaygılanmaz, gerginlik duymaz? Nedeni nedir? Birçok okulda uygulama şöyledir: Veliler bir sınıfa toplanır, çocuklarının sıralarına oturtulur ve öğretmenler öğrencinin ismini okuyunca veli ayağa kalkar ve “suçla yargılanır”! Veli, bütün diğer velilerin huzurunda çocuğu ile ilgili şikayetleri dinlemek zorunda kalır. Çok az veli bu yargılanmadan “göğsü kabarak” çıkar. Gerçek şu ki çoğu veli bu toplantıdan örselenmiş bir halde çıkar ve bunun acısını da evde çocuktan çıkarır. Veliler kim bilir kaç kez bu olumsuz yaşantıyı yaşamamak için “veli toplantısı”na gitmemiş ya da büyük bir gerginlikle gitmiştir?

Peki veli toplantıları nasıl olmalıdır? Kuşkusuz farklı uygulamalar yapan okullar vardır. Burada bir alternatif olarak şöyle bir yol önerilebilir: Veliler sınıfa, ya da bir salona toplandıktan sonra okul müdürü ve öğretmen önce genel açıklamalar ile okulun velilerden beklentilerini ortaya koyar ve velilerin okuldan beklentilerini söylemelerine fırsat

verir. Alınacak bazı kararlar varsa velilerin birbirleriyle konuşup etkileşip bir sonuca varabileceklerini belirterek bunun için uygun bir ortam hazırlanır. Bu amaçla velilere çay içip konuşabilecekleri (aynı sınıfta veya başka bir salonda) bir yer gösterilir. Veliler çay içip birbirleriyle sohbet ederken, her veli sırayla öğretmenin masasına gelip çocuğu hakkında kısa görüşmeleri yapar, bilgi alır. Böylece çocuğu hakkındaki durumu bir mahkeme salonu gibi, herkesin huzurunda değil, sadece kendisi öğrenmiş olur. Bu yaklaşım velilerin rahatlamalarını sağlayabileceği gibi birbirleriyle etkileşimlerine fırsat verir, okula karşı yapıcı önerilerin, işbirliğinin gelişmesi için uygun bir ortam yaratır. Bu çay-pasta ikramının ayakta ve velilerin hareketli bir durumda, etkileşimlerini sağlayacak bir şekilde olması tercih edilir. Düzenlemeye velilerin görüş ve katkıları alınabilir.

Bu uygulama değiştirilebilir, daha iyi uygulamalar gerçekleştirilebilir. Önemli olan veli toplantılarında veliyi rahatsız eden durumların ortadan kaldırılarak veli toplantılarını

daha olumlu ve daha işlevsel hale getirmektir.

Yabancı ülkelerde öğretmenin veli ile görüşmesinde çocuk da hazır bulunur. Bu, yine rehberlik ve psikolojik danışma ilkeleri açısından gerekli bir koşuldur. Çünkü iki kişinin, yanlarında olmayan üçüncü kişi hakkında konuşması etik kurallardan doğru değildir. Ancak böyle üçlü bir görüşmede son derece özenli, olumlu ve yapıcı davranmak çok önemlidir. Eleştirilerin de suçlayıcı ve savunma yaratıcı biçimde olmaması gerekir. Böyle bir görüşmede ilgili üç taraf da bir arada bulunacağı için beklentiler daha açık olarak ortaya konulup işbirliği yapılabilir. Eğer öğretmen bu görüşmeyi hiçbir tarafı rencide etmeden yapma konusunda kendine güveniyorsa uygulayabilir. Ancak öğretmenlerin bu konuda yetiştirilmeleri, psikolojik danışma uzmanlarından müşavirlik desteği almaları uygun olur.

KAYNAK:

- Yeşilyaprak, Binnur (2006). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri (14. Baskı), Nobel Yayınları, Ankara.

Veli Toplantıları

Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇIRAK*

Eğitimle doğrudan veya dolaylı ilgisi olan hemen herkes eğitimin yetersiz olduğundan, öğrencilerin okulda iyi eğitilemediğinden yakındır. Bunu eğitim sisteminin yetersizliğine bağlayanlar olduğu gibi, eğitim sisteminin önemli elemanlarından olan öğretmen ve yöneticilerin yetersizliğine de bağlayanlar bulunmaktadır. Bunların haklı yanları bulunmakla birlikte, eğitimdeki sorunları bir veya birkaç nedene bağlayarak açıklamak yetersiz olmaktadır. Öte yandan, bu sorunlar bir veya birkaç nedene bağlı olsaydı, çözümü daha kolay olurdu. Çünkü belli olan birkaç neden üzerine gidildiğinde sorun kalmayabilirdi. Ne yazık ki eğitimdeki sorunlar çok nedenlidir ve bu nedenlerin çoğunun ne kadar sorun kaynağı olduğu da çoğu zaman net değildir. Sorunun çözümünü güçleştiren noktalardan birisi de budur.

Eğitim sisteminin önemli elemanlarından olan okul, çevresi ile birlikte bir yapı oluşturur. Okulu çevresinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Son günlerde okulun çevreden

etkilendiği, özellikle bu etkilerin olumsuz olduğu vurgulanmaktadır. Bu tam olarak doğru değildir. Okul da çevresini etkiler; okulun varlığı ile birlikte çevrede bazı oluşumlar, yapılanmalar meydana gelir. Tabi ki, bunların bazıları istenilir, bazıları da istenmeyen yapılanmalardır. Okul kurumsal olarak çevrenin ekonomisine ve sosyal hayatına canlılık

getirecek yapıların oluşmasını sağlayabilir. Ama öğrencilerin hem eğitim-öğretimlerinin hem de kişilik yapılarının gelişimine olumsuz etkileri olan yapıların da oluşumuna neden olabilir. Bu nedenle okulu ele alırken çevresi ile bir bütün oluşturduğunu unutmamak gerekir.

Ben bu yazımda okulun bulunduğu tüm çevreyi de düşünerek,

eğitimde en az işlenen konulardan biri olan veli toplantılarına değinmek istiyorum. Öğrenci başarısında ve eğitim-öğretim sisteminin işleyişinde önemli bir yeri olan veli toplantılarına yeterli önem verilmemektedir. Veliler eğitim-öğretim sisteminin önemli bir parçasıdır ve mutlaka daha etkin bir şekilde bu sistemin işleyişine katılmalıdırlar. Bu anlamda okullarımızda periyodik olarak yapılan veli toplantıları daha etkin hale getirilmeli, bu toplantıların rehberlik işlevlerinden yararlanılmalı, veliler sadece çocuklarının başarı düzeyini öğrenmek için okula çağrılmamalıdır.

Standart veli toplantılarında veliler öğrenciler aracılığı ile belli bir günde okula davet edilmekte ve ilgili öğretmenler tarafından kendilerine bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler çoğunlukla öğrencilerin başarı düzeylerine ait bilgilerdir. Sınırlı oranda çocuğun okulda davranışları, tutumları ve genel tavırları da söz konusu edilmektedir. Burada özellikle okul başarısı düşük veya olumsuz davranışlar sergileyen öğrencilerin velilerine çocukları ile ilgili olarak

* İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

diğer veliler içinde olumsuz ifadelen kullanılarak açıklamalar yapılmakta, bir anlamda veliler azarlanmaktadır. Ne olursa olsun, hiç kimse kendi çocuğu ile ilgili olarak başkasının yanında olumsuz sözler ve ifadeler duymak istemez. Bu durum veliyi ya kızgınlığa sürükleyip öfkelenerek öğretmene saldırıya itmekte ya da utanarak oradan uzaklaşmaya itmektedir. Her iki durum da ne öğrenciye, ne veliye ne de öğretmene yarar sağlamaktadır.

Eğitimin nihai amacı öğrencilerin bir bütün olarak gelişimini sağlamaktır. Bu da sadece öğrenciye bilgi aktarma ile başarılacak bir durum değildir. Bilişsel-duyuşsal psikomotor özelliklerini bir bütün olarak ele alıp, bu noktalarda öğrencinin kendini gerçekleştirmezsine reh-

berlik edilmelidir. Bu alanlarda öğrenciye rehberlik etmede okul ve aileye eşit sorumluluklar düşmektedir.

Okul çocuğun sadece bilgi aldığı yer değildir. Kişilik ve sosyal özelliklerinin gelişmesinde de okulun çocuk üzerinde etkileri vardır. Bu nedenle anne-babalara sadece çocuğun ders başarıları ile ilgili değil, gelişiminin tüm yönleri ile ilgili bilgi vermek, onların görüşlerini almak gerekir. Veli toplantıları sadece velinin çocukları hakkında bilgi aldıkları bir yer olmamalıdır. Veli görüşmelerinde önemli sorunlardan birisi, öğretmenlerin daha çok, anne-babalara bilgi verme rolünü yüklenmesi, görüşmenin çocuk hakkında bilgi toplama işlevinin ikinci planda kalmasıdır. Öğretmenlerin de öğrencileri hakkında

veliden öğrenecekleri vardır. Bu nedenle veli toplantıları öğretmenler ile veliler arasında çocuklarla ilgili olarak karşılıklı paylaşmayı içermelidir.

Rehberlik anlayışını dikkate alarak yapılacak bir veli toplantısında aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

1. Toplantı günü velilere yeterli bir süre tanınarak bildirilmelidir. Çok kısa süre önce bildirilen toplantılar hem velilerin hem de öğretmenlerin yeterli hazırlık yapmadan gelmelerine neden olmaktadır. Birçok veli de sadece bu yüzden toplantıya katılamayabilmektedir. En az on beş gün önceden veli toplantısının yapılacağı bildirilmeli ve toplantı gündemi de belirtilmelidir. Nelerin paylaşılacağını bilen veliler toplantıya daha hazırlıklı gelirler. Ayrıca bu, toplantıda gereksiz konuların da gündeme girmesine engel olur.

2. Velilere çocukları ile ilgili bilgi verilerken mutlaka olumlu yanlar vurgulanarak başlanmalıdır. Herkes çocuğu ile ilgili olumlu şeyler duymaktan mutlu olur. Ayrıca, veli bu durumda, ne kadar olumsuz davranırsa da, ne kadar olumsuz özelliklere sahip olsa da çocuğunun okulda öğretmenlerince değerli bir varlık olarak görüldüğünü hisseder. Çocuğuna değer verildiğini hissedince veli öğretmenlerin tavsiyelerine de açık olur. Örneğin; okulda çeteleşme faaliyetleri içinde olan çocuğun velisine "çocuğunuz çok sosyal, birçok

arkadaşları var” diyerek başlamak, “çok rezil, yaramaz bir çocuğunuz var” diye başlamaktan daha iyidir. Olumlu ifadelerle başlamak velinin de olumlu iletişime başlamasına ve sürdürmesine neden olur. Konuşmanın hemen başında çocuğu ile ilgili olumsuz sözler duymak veli-öğretmen iletişiminin orada bitmesine neden olur. Bu durumda ne veli ne de öğretmen bir yarar elde edemez.

3.Velilerle mümkün olduğunca bireysel olarak görüşmek daha uygundur. Veliler özellikle çocukları ile ilgili olumsuz yargı ve değerlendirmeleri başkalarının yanında duymaktan hoşlanmazlar. Her veliye makul bir süre ayırarak görüşmeler yürütülmeli, zaman kaldığında daha ayrıntılı bilgi isteyen velilerle tekrar görüşülmelidir. Ayrıca, veliler çocukları ile ilgili olarak öğretmenlere bazı özel durumlardan da bahsetmek isteyebilirler. Bu amaçla, her öğretmenin bir sınıfı veya bir köşeyi seçmesi uygun olacaktır.

4.Veliler görüşmeye, uygun biçimde yazılmış bir davetiye ile çağrılmalıdır. Veli toplantısının yapılacağı sadece öğrenciye söylenerek duyurulmamalıdır. Veliler okul müdürünün kendilerine hitaben yazdıkları bir davetiyeden daha çok etkilenirler ve önemsendiklerini hissederler. Önemsendiğini hisseden veli istekle okula gelir. Toplantılarda olumlu duygular içinde olur. Bu da hem öğrenci başarısına hem de okulun işleyişine katkıda

bulunur. Ayrıca, bu durumda veliler okulun ihtiyaçları ve sorunları ile daha yakından da ilgili olurlar.

5.Veli toplantılarında çocuğun gelişimi için okul-veli işbirliğinin önemi vurgulanmalıdır. Bu amaçla okul ile velinin çocukların gelişimi için ortaklaşa davranmalarının sağlanmasına da çalışılmalıdır. Öğrencilerde görülen birçok problemin okul ile ev arasında farklı değerlerin vurgulanmasından da kaynaklanabileceği hatırlanmalıdır.

6.Veli toplantılarında mutlaka bütün öğretmenler bulunmalıdır. Veliler sadece matematik, Türkçe gibi derslerin öğretmenleri ile görüşmeyi yeterli görmemelidirler. Çocuklarının bütün olarak gelişmesinin önemli olduğu vurgulanmalı, bu nedenle diğer derslerin öğretmenleri ile de mutlaka görüşmeleri gerektiği belirtilmelidir.

7.Bu toplantılarda okul çevresi ile ilgili sorunlarda paylaşılmalı, velilerin bu konudaki görüşleri de alınmalıdır. Ayrıca, öğrenci velisi olmasa da okul çevresinde bulunan esnaf veya diğer kişiler de toplantıya çağrılmalıdır. Okul çevresi ile bir bütün olduğuna göre, bu çevrede bulunan herkes öğrenci ile ilgilidir ve sorumludur. Özellikle okul çevresinde bulunan kafe, internet kafe, kırtasiye, bakkal gibi öğrenci ile doğrudan ilişkili kurumların sahipleri ve işleticileri bu toplantılarda bulunmalıdır.

8.Okulun bulunduğu mahal-

lenin yöneticileri de bu toplantıya çağrılmalıdır. Özellikle belediye başkanı ve muhtarın bu toplantılarda bulunmaları yarar sağlamaktadır. Veli ve öğrencilerin istekleri bu toplantılarda onlara doğrudan aktarılabilir. Ayrıca, bu mülki amirlerin de veli ve okuldan beklentileri olabilir ve burada dile getirmeleri daha uygundur.

9.Okul çevresinden sorumlu emniyet güçlerinin temsilcilerinin de bu toplantılarda bulunmaları yarar sağlar. Özellikle son günlerde okullar ve çevresinde şiddetin arttığı belirtilmektedir. Bunu önlemede emniyet güçlerine de büyük görev düşmektedir. Ayrıca, çocukları uyuşturucu gibi zararlı ve bağımlılık yapan maddelerin etkisinden de uzak tutmak gerekmektedir. Bunun nasıl önlenebileceği ile ilgili en iyi bilgiye emniyet güçleri sahiptir. Bu uzmanların velilere bilgi vermeleri birçok sorunu olmadan önleyebilir. Tüm bunlar velilerin okula güvenini de artırır. Çocuklarının sağlığı ve geleceği için bir şeyler yapıldığını gören veliler okula karşı tutumlarını olumlu bir şekilde sürdürürler.

Sonuç olarak, öğrenci gelişimi için çok önemli olan veli toplantılarının gerekli önemi vererek yılda en az iki defa yapılması uygun olacaktır. Çocuğunun eğitimine daha aktif olarak katılan velinin öğrenci sorunlarının çoğunun kendiliğinden çözülmesine de katkısı olacaktır.

Öğrencilerin Önemli Sorunlarından Biri Olan Sosyal Kaygı

Yard. Doç. Dr. Şükrü DÜZGÜN*

Toplumsal yapı ve kurumlarında, bilim ve teknolojiye meydana gelen hızlı değişimler her insanı önemli derecede etkilemektedir. Bu değişimler insanın beden ve ruh sağlığını önemli derecede olumsuz bir biçimde etkilemiştir. İnsanın ruh sağlığı önemli derecede olumsuz etkilenmiştir. Nitekim yaşadığımız çağı Albert Camus "korku çağı", Abe Arkoff da "Kaygı çağı" şeklinde nitelendirmişlerdir(6). Öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerde yüksek düzeyde kaygı bulunduğu ortaya çıkmıştır (7).

Kaygı, öğrencinin başarılarını olumsuz etkileyen onu kişisel ve çevresel çatışmalar içinde bırakarak uyumunu bozan önemli bir faktördür. Erkek çocukları daha saldırgan, kız çocukları da daha çökkünlük duruma getirdiği görülmektedir. Kişiler arası etkileşimden kaynaklanan ve ket vurucu etkileri olan kaygı çeşitli duygularla birlikte hissedilir ve yaşanır. Kararsızlık duygusu, korku ve geleceğe yönelik kötümser beklentiyi içeren kaygı, hoş olmayan bir duygulanım durumudur(1). Kaygı (anxiety) bozukluğunda ortaya çıkan belirti ve yakınmalar insanlarda tehdit edici, tehlike yaratıcı bir çevrenin algılanması sonucunda olur. Kaygı üzüntü, sıkıntı, korku, başarısızlık duygusu, acizlik gibi heyecanların birini veya çoğunu içerebilir. Çabuk kızma, öfkelenme, sabırsızlık, yerinde duramama, gerginlik, yüksek ses tonuyla titrek ve zor konuşma

2. Korku kaygıdan daha şiddetlidir;
3. Korku daha kısa sürelidir, kaygı ise uzun süre devam edebilir.

Korku sırasında ortaya çıkan fizyolojik oluşumlar, kaygı anında da gözlenebilir. Bu nedenle psikologlar kalp atışı, kan basıncı, kanın kimyasal yapısı, nefes alış-veriş oranı gibi değişik fizyolojik belirtileri kaygı ölçmede kullanırlar.

Genel kaygı bozukluğu tiroid salgısında artma, böbreküstü bezinin adrenal salgısında artma yapan tümörler, baş dönmesi, bulantı ve denge-sizlikle ortaya çıkan Menier sendromuyla karışır(2).

Genel kaygı, değişik eylem, nesne, olay ve ortamda görülen aşırı endişe, kaygı durumu olup en az altı ay süreyle hemen her gün ortaya çıkar. Aşırı kaygı durumunun denetimi zor, hatta olanaksız olduğundan kişide bu duruma bağlı olarak bitkinlik, halsizlik, yorgunluk, kas gerginliği, iştahsızlık, uykusuzluk gibi fizyolojik, aşırı duyarlılık, tedirginlik, korku, dikkat ve düşünce dağılması gibi ruhsal belirtiler

gibi belirtilerle de ortaya çıkabilir.

Korku ile kaygı arasında bir benzerlik görülmektedir. Ancak bazı psikologlar korku ile kaygı arasında üç önemli farkın bulunduğunu söylerler:

1. "Ben yılanı korkarım!" örneğinde olduğu gibi, korkunun kaynağını bilir, ancak kaygının kaynağı belirsizdir;

2. "Ben yılanı korkarım!" örneğinde olduğu gibi, korkunun kaynağını bilir, ancak kaygının kaynağı belirsizdir;

* Yard. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

ortaya çıkar. Bu kaygılar bireyin günlük yaşantısını ve uyumunu bozar. Zihinsel (bilişsel) işlemlerde dikkat ve düşünce azalması gibi bozukluklar olabilir. Bu nedenle kaygılı olan öğrencinin öğrenmesi zorlaşır ve okul çalışmalarında önemli başarısızlıklar görülebilir.

Kaygının birçok nedeni vardır:

Desteğin çekilmesi:

Birinin annesi, babası, kardeşi, arkadaşları, kedisi onun yaşamının bir parçasıyken, birden bire bunlardan birini ya da bir kaçını yitirmesi; birinin desteğini kaybetmesi kaygı yaratır. Yeni çevresinde şimdiye kadar alışlagelmiş olduğu "destek" artık yoktur. Alışlagelmiş çevrenin sağladığı destek ortadan kalktığı böyle durumlarda insanlar kaygı duyar.

Olumsuz bir sonucu beklemek:

Pek hazırlanmadan sınava girme, ameliyat olan bir yakınının ameliyat sonucunu bekleme gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceği durumlarda kaygı duyulur.

İç çelişki:

İnsanın inandığı ve önem verdiği bir fikirle, yaptığı davranış arasında bir çelişki varsa böyle bir çelişki kaygıya neden olur. Bilişsel çelişki önemli bir kaygı kaynağıdır. Çelişkiyi gidecek bir çözüme ulaşıncaya kadar bir derece kaygı duyar. Örneğin, nükleer silahların insanlığı yok edecek güçte tehlikeli bir gelişme içinde olduğuna inanan birey, bu silahların geliştirildiği bir laboratuvara çalışmak zorunda kalırsa, kendisini sürekli bir gerginlik ve kaygı içinde bulur.

Belirsizlik:

Gelecekte ne olacağını bilememek insanlar için en belli başlı kaygı nedenlerinden biridir. İleride olumsuz türden olayların olacağını düşünmek kaygı yaratır.

Genel kaygının yanında bir de özellikle kişiler arası ilişkilerde kendini gösteren ve bu arada öğrencilerin de akademik başarısını önemli derecede olumsuz etkileyebilen sosyal kaygı bulunmaktadır. Sosyal kaygı, kişinin küçük duruma düşeceği, ya da utanç duyacağı bir biçimde davranışta bulunacağı korkusudur (4).

Sosyal kaygısı olan öğrenciler çekingen olarak adlandırılacak bir şekilde davranıyorlar. Konuşmaktan kaçınırlar. Utangaçtırlar. Sosyal kaygı, utangaçlıkla iç, içe yaşanan

yoğun ve rahatsız edici bir duygudur. Utangaçlıkları gerçekten bir sorundur. Böyle bir öğrenci öğretmenin sorduğu bir soruyu bildiği halde cevap vermekten çekinmektedir. Böyle çekingen bir öğrencinin sınıf ortamında yaşadığı sıkıntı sandığımızdan çok daha yaygın olarak görülmektedir. Öğretmenler öğrencilerinin çekingenlik sorunuyla sık karşılaşılır. Araştırmacılar, anketlerden çıkan sonuca göre insanların %40'ının kendisini çekingen olarak tanımladığını belirtir(3).

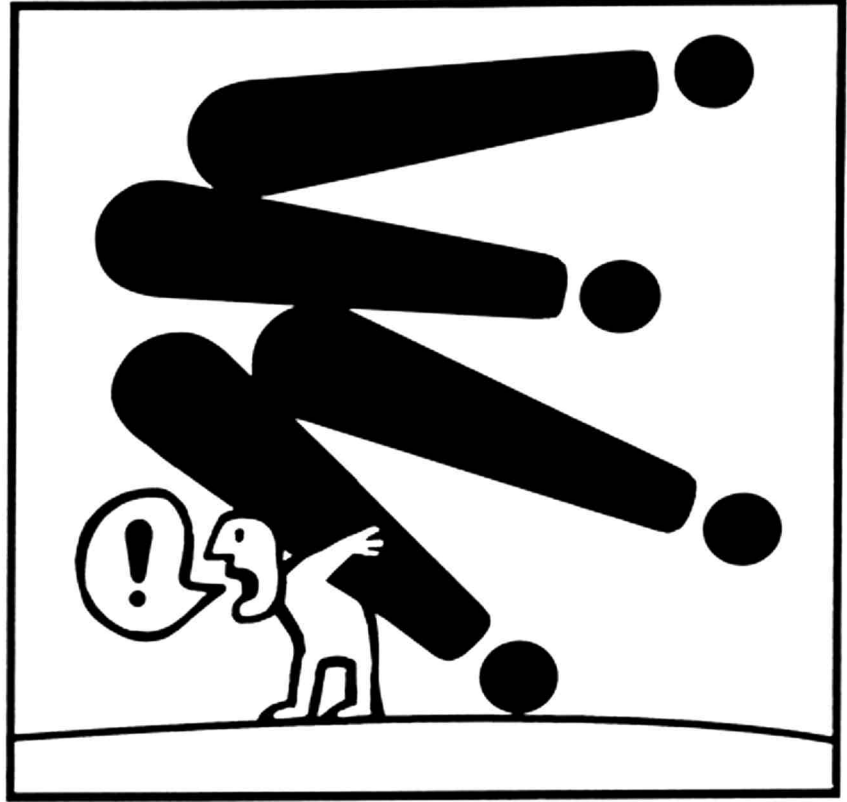
Sosyal kaygı sosyal ilişkilerde yaşanan bir kaygı türüdür. Sosyal kaygı sorunu olan kişilerde sosyal beceri eksikliği bulunmaktadır. Diğer insanlarla ilişkisini başlatma ve sürdürme konusunda bir takım sözel ya da sözel olmayan davranış becerilerini gösteremiyorlar. Örneğin, bir karşılaşma ya da tanışma anında ne yapacaklarını, nasıl davranacaklarını, ilişkiyi nasıl başlatıp sürdüreceklerini bilmezler. Sosyal kaygı bozukluğu olan kişilerin korku ya da kaçınma davranışları onun olağan günlük işlerini, iş ya da okul yaşamını, toplumsal etkinliklerini bozacak düzeydedir ve kişi sosyal fobisi olacağına ilişkin belirgin sıkıntı duymaktadır.

Sosyal kaygısı olan insanların fizyolojik uyarılma düzeyi yüksektir. Gergindirler ve dikkatini toplamada zorluk çekerler. Grup aktivitelerine katılma

konusunda isteksizdirler. Bu kaygı türüne çekingenlik, buluşma kaygısı, iletişim kaygısı da denilebilir. Hatta günümüzde araştırmacıların çoğu sosyal kaygı ve çekingenlik kavramlarını aynı anlamda kullanır.

Sosyal kaygı ile içedönük kişilik özelliğini birbirinden ayırmak gerekir. İçedönük kişilik özelliğine sahip olanlar kendi hallerinden memnundurlar. Çoğu zaman kendi başlarına olmayı tek başına bir iş yapmayı tercih ederler. Ama sosyal kaygısı olanların büyük çoğunluğu çekingenliklerinden memnun değildirler. Bir araştırmada sosyal kaygısı olan insanlar bu çekingenliklerini “ciddi bir sorun” olarak tanımlamışlar. Çekingen deneklerin üçte ikisi sosyal kaygılarını yenmek için uzman bir kişiden destek almayı düşündüklerini söylemiştir (3).

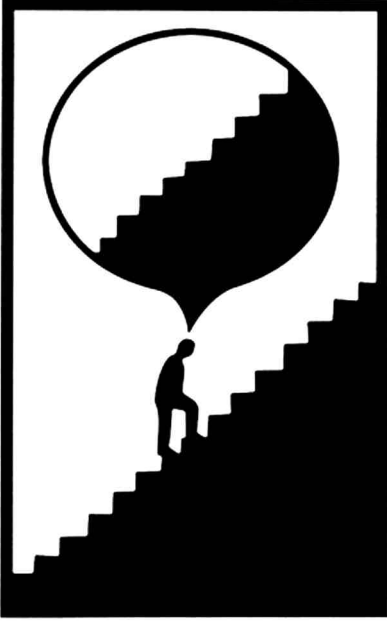
Sosyal kaygısı olan öğrenciler sınıf ortamında zorluk yaşarlar. Huzursuzdurlar. Utangaçtırlar. Utangaçlık duygusu yabancılarla karşılaşma durumunda artış gösterebilir. Eğer bir çocuk yeni insanlarla tanışmaktan çok korkuyorsa ya da sosyalleşmesini gerektiren durumları düşündüğünde endişelenmeye başlıyorsa bu çok utangaç olduğu anlamına geliyor. Utangaçlık, çevredekilerin gözünde utanılacak duruma, gülünç duruma düşme; aptal, yetersiz görülme; çevredeki insanlar tarafından reddedilme korkusu-

dur. Utangaç kişi birileriyle birlikteyken hele bu birlikte olduğu kişiler yabancı ise çok kaygılı olur. Doğru ve gerçekçi olmayan mantık dışı bir takım düşüncelere sahiptir. Örneğin, diğerlerine göre çok tuhaf görüldüğünü, herkesin ona baktığını; zayıf ve yetersiz görmeye çalıştıklarını, delirebileceğini, sıkıcı, tuhaf biri olduğunu düşünür. Aynı şekilde eğer bu utangaçlığı mide bulantıları ya da baş dönmesi, titreme, terleme, ağız kuruluğu gibi semptomlar yaratmaya başlamışsa tam problemlili bir durum haline gelmiş demektir. Çünkü normal utangaçlık, stres yaratan bir durum değildir. Kişi yeni biriyle tanıştığında gerilebilir, ama bu gerginlik tanışmanın hemen ardından ortadan

kalkacaktır. Normal kabul edilebilecek utangaçlık çocuğun aktivitelerini kısıtlayan bir durum olamaz.

Sosyal kaygısı olan bir öğrenci için önceden tanımadıkları bir kişiyle buluşmak, kalabalık önünde konuşmak, yeni bir ortama girmek çok zordur. Bu yüzden okulda yapılan herhangi bir sosyal ve kültürel etkinliklere katılmak istemezler. Sınıfta ya da herhangi bir toplantıda konuşmak istemezler. Sınıfta okuma sırası ona geldiğinde okumuyor, öğretmenin sorduğu soruya cevap vermek istemiyor. Cevabı biliyormuş gibi görünüyorsa ama konuşmuyor ya da konuşmaya isteksiz. Bir tartışmaya katılmak, otoriteyi temsil eden kişilerle konuşmak, grup ve kümelerle katılmak istemezler.

Bu gibi durumlarda tedirginlik yaşarlar. Yanlış bir şeyler söyleyebilecekleri korkusu onları bir şeyler söylemekten alıkoyar. Toplum içinde konuşmaktan gerçekten korktukları belli oluyor. Sınıfta bir sunum yapmak-tansa yazılı bir ödev vermeyi tercih ederler. Konuşmak zorunda kaldıkları her hangi bir durumda da aşırı sıkılırlar; gergin olurlar. Konuşmalarını kısa tutarlar. Öğretmenlerinin ve arkadaşlarının kendileriyle ilgili ne düşündükleriyle çok ilgilenirler. Olumsuz eleştiriden kaçınırlar. Olumsuz değerlendirilmekten çok korkarlar. Diğerleriyle ilişkilerinde kendilerini korumayı ön planda tutarlar. Hoş görünmeye çalışırlar. Sosyal benlik algıları düşüktür. Bir toplulukta doğrudürüst konuşamayacaklarını, yanlışlar yapacaklarını; aptalca şeyler söyleyeceklerini, beceriksiz olduklarını düşünürler. Diğerlerinin kendisini aptal, zayıf,

tembel, sıkıcı, acemi bulacağını sanırlar. Bu düşünceleri ve gergin oluşları nedeniyle dilleri sık sık sürçer. Kızarırlar. Yanlışlıklar yaparlar. Kızarma, sıkılma, terleme, utanma gibi gerginlik halleriyle bu olumsuz duygularını dışa yansıtırlar. Sosyal kaygısı olan bazı öğrenciler hiçbir sosyal etkinlikte, bir toplantıda ya da bir gösteride rol almak istemezler. Bir-iki arkadaşının dışında arkadaşı yoktur. Sınıfta diğer arkadaşlarıyla bile konuşmuyorlar. Sıkıldıkları ya da bir problemle karşılaştıkları zaman başkalarının yardımını istemezler. Çünkü başkalarının bu isteklerine olumsuz bir yanıt vereceklerini düşünürler.

Sosyal kaygısı olan öğrenciler sadece diğerlerinin kendileri hakkında olumsuz şeyler düşüncelerinden korkmakla kalmazlar, aldıkları her türlü geri bildirim de olumsuz yorarlar. Bu görüş bir araştırma ile de desteklenmiştir. Bir grup üniversite öğrencisine diğer deneklerle birlikte çalışmak üzere bazı görevler verilmiştir. Daha sonra diğer öğrencilerin kendileri hakkında ne düşünmüş olabilecekleri sorulunca, sosyal kaygılı öğrenciler diğerlerinin kendilerini sevmediği ve pek yetenekli olarak görmediklerini belirtmişlerdir(3).

Sosyal kaygısı yüksek olan öğrenciler sosyal ilişkilerinin kötü gideceğini düşünürler. Bu kötümserlik sosyal ilişkilerdeki

başarılarına yansır ve diğerleri çoğu kez onları reddeder. Bu gibi öğrenciler karşısındakinin kendisinden hoşlanmadığını düşündüğü için konuşmayı, görüşmeyi kesebilir ya da tamamen reddedebilir. Gerçekten sosyal kaygısı olan kişiler yeni arkadaşlıklar kurmada, yeni insanlarla tanışmaktan güçlük çekerler. Bu gibiler başkalarınınca sönük, sıkıcı, soğuk ve ilgisiz olarak algılanırlar.

Sosyal Kaygı ile Başa Çıkma Yolları

Toplumsallaşma sürecinde öğrendiklerimizin belli bir amaçla yönelik kullanılması performansımızı ortaya koyar. Belli bir alanda insanın performansının en iyi olduğu durum, onun o alanda verilen potansiyelin tümünü eyleme dönüştürebildiği durumdur. Ancak zaman zaman çeşitli iç ve dış etkenler nedeniyle gerçek potansiyelin performansına dönüşmesi güçleşir. Bu etkenlerden biri de yüksek kaygıdır.

Öyleyse herhangi bir alanda başarılı olabilmek için hiç kaygı yaşamamak mı gerekir? Hayır. Her duygu gibi kaygı da kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gereklidir. Öyleyse amaç, kaygıyı tümüyle ortadan kaldırmak değil, kaygıya yenik düşmemek ve yaşanan kaygıyı belli bir düzeyde tutarak onu kendi yararımız için kullanmak-

tır. Düşük düzeyde bir kaygının, performansı bazen olumlu olarak etkilediğini ileri sürenler vardır. Normal düzeydeki bir kaygı, kişiye istek duyma, karar alma, alınan kararlar doğrultusunda enerji üretme ve bu enerjiyi kullanarak performansını yükseltme açısından yardımcı olur. Örneğin, bir konuşma yapacağımız bir durumda yaşadığımız orta düzeydeki bir kaygı, bu konuşmaya daha iyi bir performans göstermemize yardımcı olur. Hiç kaygı yaşamadığımızda yapılacak olan işi elden geldiğince iyi yapmak için içimizde bir istek oluşmaz ve sonuç genellikle başarısız olur. Ancak yaşanan kaygı çok yoğun ise, bu da kişinin enerjisini verimli bir şekilde kullanmasını, dikkatini ve gücünü yapacağı işe yöneltmesini engelleyerek,

onu potansiyelinin tümünü kullanmaktan alıkoyar ve istenen performansa erişemez. Kaygımız yükseldiği anda bedenimizde bazı değişiklikler görülür. Örneğin, kalp atışlarında hızlanma, terleme ya da üşüme, yorgunluk, solunumda güçlük, titreme, mide ağrısı, baş ağrısı gibi.

Kaygı durumlarında kullanacağımız bazı yöntemlerle kaygıyla başa çıkılabilir. Kaygı ve gerginlikle başa çıkma yollarını iki temel grupta toplayabiliriz:

1. Bilinçli olarak uygulanan teknikler

Birey bilinçli bir başa çıkma tekniğini kullandığında algı, duygu, düşünce ve bellek gibi bilişsel süreçleri devreye sokarak kaygıyı yenmeye çalışır. Bilinçli olarak kullandığımız teknikler öğrenme sonunda elde ettiğimiz davranışları içerir. Bunlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Mantık dışı inanç ve fikirlerinizi değiştirin

Başkalarının gözünde zayıf, aptal ve beceriksiz olduğunuzu düşüneceğinize, güçlü, zeki ve becerikli olduğunuzu düşünün. Sosyal becerilerinizi, deneyimlerinizi geliştirebileceğinizi düşünün. "Bu işi en iyi şekilde yapabilirim!" deyin. Holland ve Tarlow bir insanın kendi kendini hipnotizma edebileceğini ve

böylece istenmeyen düşünce ve duyguları daha istenilen bir düşünüş ve duyuş biçimine getirerek kaygı ve gerginliğini atabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Toplantılara katılmaya çalışın, konuşun ve birileriyle tanışın

Oyun oynamak, spor yapmak ya da ders çalışmak için çeşitli gruplara, kümelere katılın. Bir gruba girmek, bir toplantıya katılmak, konuşmak, biriyle tanışmak, onlarla zaman geçirmek için birinin çaba göstermesi gerekir. Çabasız hiçbir şey olmaz. Bu çabayı gösteren neden siz olmayasınız?

Sosyal etkinliklere katılın.

Sosyal etkinlikler için fırsat ve imkân yaratın. Başkalarını bir şeyler yapmak için davet edin. Diğerleriyle etkileşime girin. Etkileşim istediğiniz gibi gitmezse bile üzülme. Çünkü sosyal becerisi olan kişiler de her zaman yüzde yüz başarılı değildir.

Kendinize güveninizi artırın

Ufak başarılarınızı bile takdir edin. Kendiniz hakkında olumlu ve gerçekçi düşüncelere sahip olun. Yaptığınız her başarıdan sonra kendinizi ödüllendirin. Zayıf ve güçlü yönlerinizi gösteren bir liste hazırlayın. Güçlü yanlarınıza iyice konsantre olun. Güçlü yanlarınızı yaşatmaya; öne çıkarmaya çalışın.

Bir öğretmen de öğrencisinin güçlü yanlarını vurgulayarak endişesini azaltabilir.

Gevşeme tekniğini uygulayın

Kendinize rahat bir ortam seçin. Sakin, hiç olmazsa otuz dakika sizi kimsenin rahatsız etmeyeceği bir odada bir halı veya minder üzerine uzanın. Bu türden bir gevşeme ve rahatlama tekniğiyle kaygı ve gerginlik büyük ölçüde azalır. Zaman geçtikçe bedeniniz bu tekniğe alışarak, daha derin düzeylerde dinlenme olanağı yaratır. Günlük hayatın gerginliği kaygı ve gerginlikten kurtulmak isteyenler bu teknikten yararlanabilir.

Kaygının kaynağı bulmaya çalışın

Kaygıya yol açan nedenleri bulup çıkarıp anlayarak da kaygının şiddetini azaltma olanağı vardır. Kaygının nedeni ya içinde bulunduğunuz kaygı verici bir ortamın varlığı ya da olumsuz benlik kavramınızla ilgilidir. Bıkıp usanmadan yapacağınız bir iç-gözlem sonucu sizi

kaygılandırıcı olay ya da durumları anlama olanağınız vardır. Kaygınızın farkına varın ve kaygılı olduğunuzu kabul edin. En önemli adımlardan biri budur. Kaygılı olduğunuzun farkına varamazsanız kendi kendinize yardımcı olamazsınız. Kaygılı olduğunuzu kabul etmezseniz, bundan kurtulmak için her hangi bir çaba sarf etmezsiniz.

Kendinizi en rahat hissedeceğiniz ortamı hayal edin. Kaygının sizin benlik kavramınızı nasıl etkilediğini anlayın.

Kaygının benlik tasarınızı olumsuz yönden etkilemesine izin vermeyiniz. Sizde mutlaka iyi yanlarınız vardır. Daima o iyi yanlarınızı görmeye çalışın.

Kaygınızı gidermek için kısa süreli ve uzun süreli çözüm yollarını saptayın.

Kısa süreli çözüm yollarını hemen uygulamaya koyun ve uzun süreli çözümler için gerekli adımları atmaya hazırlanın. İlk adım, en zor adımdır. İlk adımı attıktan sonra, yavaş yavaş diğer adımlar da gelir.

Kaygınızı abartmaktan sakının.

Olumsuz duyguları abartarak olduğundan daha kötü göstermek çoğumuzun alışkanlığıdır. Böyle bir eğilim kısır döngü yaratır. Kaygı abartılınca daha çok kaygıya, daha fazla kaygı daha çok abartmaya, abartma

kaygının yeniden artmasına yol açar. Bu kısır döngüye girmekten sakının.

2.Farkında olmadan uyguladığımız teknikler.

Birey kaygının biçimine, şiddetine ve süresine göre bazen savunma mekanizmaları kullanarak kişilik bütünlüğünü korumaya ve kendisindeki kaygıyı gidermeye çalışır. Farkında olmadan uyguladığımız tekniklere savunma mekanizmaları adı verilir. Savunma mekanizması kullanan birey, kaygı ve gerginliği azaltmak için bir teknik kullandığının farkında değildir.

KAYNAKLAR

- Kozacıoğlu, Gülsen.(1986). Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Köksal, Özcan. (1999). Günlük Hayatta Ruh Sağlığı ALFA Basım yayım Dağıtım, İstanbul.
- Jerry M. Burger.(2006). Kişilik. (çev:İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- DSM-IV.(1994). Tanı Ölçütleri, Hekimler Yayın Birliği, Ankara
- Swedo, Susan Anderson ve Leonard L. Henrietta Çev.Nilgün Erzik. (2000). Çocuktur, Geçer! Epsilon Yay.İstanbul.
- Arkoff, Abe. (1968). Adjustment and mental health. New York: Mc Graw Hill Book Company.
- Düzgün, Şükrü.(1995). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış doktora tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum

Kişilerarası İletişim Ve Sosyal Kaygı

Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir ÖZTÜRK*

Her geçen gün önemi bir kat daha artan kişilerarası iletişim, ikibinli yıllarda da kendisini oldukça hissettirmektedir. Sosyal bir varlık olan insan, doğduğu andan itibaren sosyal bir çevrenin içine girip karşılıklı olarak iletişimde ve etkileşimde bulunmak zorundadır. Bunun yanında hızla değişen yaşantı şekilleri ve teknolojik gelişmeler insanların birbiriyle olan ilişkilerini etkileyerek onları karmaşık bir sosyal yapının içine sokmaktadır. Bu karmaşık yapı içinde yaşayan birey, sürekli değişmekte ve gelişmekte olan çevresine uyum sağladığı, iyi iletişim ve etkileşim kurabildiği ölçüde yaşantısında başarılı olmaktadır. Bazı bireyler kurdukları iletişimde kendilerini rahatlıkla ifade edebilir, karşısındaki insan ve insanlarla rahat diyalog kurabilirler. Ancak bunun tersi de sözkonusudur. Şüphesiz ki bir çok kişi çevresiyle iletişim kurmakta güçlük çekmektedir ve bu durum onların hayatlarını doğrudan etkilemektedir. İletişim zorluğu çeken bir kişi hayatın amaçlarından biri olan mutluluğu yakalayamadığı gibi, ne günlük işlerini yürütebilir, ne de mesleki yaşamında başarılı

olabilir. İletişim zorluğunun bireyin hem kendisinden hem de çevresinden kaynaklanan bir çok sebebi vardır. Sosyal kaygı da bunların içinde yer alan oldukça önemli bir etkidir.

Sosyal kaygının şimdiye kadar yapılmış bir çok tanımı vardır. Bunlardan birine göre sosyal kaygı; "Toplum içinde otururken, konuşurken ya da herhangi bir eylemde bulunurken yüzde kızarma, terleme, titreme, yanlış bir şey yapma korkusu" olarak ifade edilmiştir (Öztürk, 1994). Bu sorunları yaşayan bireyler yaşadıkları kaygıyı

başka insanların anlayacağından ve gülünç duruma düşeceklerinden korkmaktadırlar (Karcacan, 1996). Sosyal kaygısı olan insanlar karşılıklı etkileşimi başlatmak istemezler. Daha az, daha seyrek, daha kısa süre konuşurlar, kendilerini daha az dışa vururlar ve bazen sosyal kaygı yaratan ilişkiden kendilerini bütünüyle çekerler (Leary-Atherton, 1986).

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, sosyal kaygı yaşayan insanların, kaygı yaşamalarının altında yatan sebepler araştırılmıştır. İnsanlar başkaları üzerin-

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

de iyi bir izlenim ve imaj bırakmak arzusu içindedirler. Eğer ki bekledikleri izlenimi bırakma konusunda şüphe duyuyorlarsa bu onların kaygı yaşamalarına neden olmaktadır. İster doğru ister yanlış olsun, bizim başkaları konusunda sahip olduğumuz izlenimler onlar hakkındaki yargılarımızın temelini oluşturmaktadır. Bazı izlenimler bizim bir bireyi sevmemize, ona değer vermemize ya da onu kabullenmemize sebep olurken, bazı izlenimler de bizim başka bir bireyi aşağılamamıza ya da reddetmemize sebep olmaktadır. İnsanlar böyle bir gerçeği bildikleri için, sürekli olarak başkalarının kendileri hakkında oluşturdukları izlenimlerle ilgilenirler. Arzu ettikleri izlenimleri yaratamadıklarına inandıkları zaman da kendilerini kaygılı hissetmektedirler (Leary, 2001).

İnsanlar sosyal kaygı yaşadıklarında, davranışları değişmektedir. Çekingenleşirler, kendilerini dışarıya daha olumlu göstermektense, var olan sosyal imajlarını korumakla daha çok ilgilenirler. Başka insanlarla daha yüzeysel ilişki kurmak isterler. Örneğin sadece nazikçe gülümserler, uysaldırlar ve fazlaca baş sallarlar. Sosyal kaygı, çekingenlik ve insanlardan uzak durma gibi sorunlar,

kişilerin kendi içlerinde problem yaratmaktadır. Bireyler bazen başkaları ile ilişkilerini sürdürüp onlar tarafından reddedilme riskine girmektense, insanlarla olan ilişkilerini en aza indirerek kendilerini çok daha iyi hissetmektedirler. (Leary, 2001; Erkan, 2002).

Sosyal Kaygıya Etki Eden Faktörler

Bireylerin sosyal kaygı yaşamalarına neden olan iki faktör

vardır. Bunlar durumsal ve eğilimsel faktörlerdir. Sosyal kaygıya etki eden eğilimsel faktörleri algılanan sosyal beceri eksikliği, onay ihtiyacı, olumsuz değerlendirilme korkusu, geçmişteki sosyal başarısızlıklar ve düşük benlik saygısı oluşturmaktadır. Durumsal faktörleri ise dinleyicilere atfedilen önem ile ortamda bulunan yabancılarıdır (Bacanlı, 1999).

Sosyal kaygıya etki eden eğilimsel faktörler;

Algılanan sosyal beceri eksikliği:

Sosyal beceriyi bireylerin günlük yaşamlarında, evlerinde, okullarında ve iş ortamlarında çevrelerindeki insanlarla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yetenekleri olarak açıklamak mümkündür. Bireylerde bu yeteneğin eksik olması ya da eksik olmadığı halde eksikmiş gibi algılanması onun sosyal kaygı yaşamasına neden olmaktadır. Günümüzde bu tür sorunların giderilebilmesi için sosyal beceri eğitimleri verilmektedir.

Onay ihtiyacı:

Bireylerin iletişim sürecinde çevresinden olumlu geri bildirim alma ve takdir görme ihtiyaçlarıdır. Bireyler çevrelerinden bekledikleri onayı ve takdiri göremediklerinde ya da göremeyeceklerine inandıklarında sosyal kaygı yaşamaktadırlar.

Olumsuz değerlendirilme korkusu:

İnsanlar çevreleriyle kurmuş oldukları iletişimlerde birbirlerini değerlendirme eğilimi içindedirler ve başkaları tarafından olumlu değerlendirilme beklentileri vardır. Ancak zaman zaman bazı bireyler olumsuz değerlendirilecekleri konusunda bir düşünceye sahip olabilirler. Bu durum bireylerde sosyal kaygı yaşamaya neden olabilir.

Geçmişteki sosyal başarısızlıklar: Her hangi bir sosyal durumda yaşanmış olan başarı bireylerin aynı durumlar da o davranışları tekrar sergileme sıklığını artırmaktadır. Yaşanan sosyal başarısızlıklar da ya bireylerin o davranışı sergilemelerine ya da sergilemelerini gerekiyorsa tekrar başarısız olacakları endişesiyle kaygı yaşamalarına neden olmaktadır.

Düşük benlik saygısı: Benlik saygısı, bir birey olarak kişinin kendisini ne ölçüde sevdiğini, kabul ettiğini ve kendisine ne ölçüde saygı duyduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda benlik saygısı bireyin belirli bir alanda algılamış olduğu başarısının oranı olarak da açıklanabilir. İletişim açısından ele alındığında düşük benlik saygısına sahip olmak bireyin kendisini iletişim kurmada başarısız olarak görmesidir

denilebilir. Bireyin kendisine yönelik oluşturmuş olduğu bu algılama onu sosyal ilişkilerde kaygılı kılabilir.

Sosyal kaygıya etki eden durumsal faktörler;

Dinleyicilere atfedilen önem: İnsanlar şu an ve gelecekteki yaşantılarıyla ilgili pek çok duruma ilişkin önemli gördükleri bireylerle iletişim kurarlarken hata yapmama konusunda oldukça gayret gösterirler. Böyle bir ortamda istenmedik bir durumla karşılaşabileceği endişesi bireylerde iletişim anında sosyal kaygı yaşatabilmektedir.

Ortamda bulunan yabancılar: Herkes için geçerli olmasa da bazı insanların, sosyal ortamda daha önce tanımadıkları insanlarla birlikte iletişim kurmaları gerekiyorsa bu durum onları tedirgin ederek sosyal kaygı yaşamalarına neden olabilir. Tanışıklık iletişimi daha rahat kılmaktadır.

Görüldüğü gibi insanlar pek çok faktörden etkilenerek sosyal kaygı yaşayabilmektedirler. Bu da onları bu konuda diğerlerinden bireysel olarak farklı kılmaktadır. Sosyal kaygıya sahip olan bireylerin en çok etkiledikleri sürecin eğitim süreci olduğu söylenebilir. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim süreci, psikolojik yeterliliklerin kazanıldığı, kişiliğin temellerinin atıldığı ve oluşturulduğu dönemdir.

Psikolojik açıdan insan yaşamında çok önemli bir yere sahip olan bu dönemde sosyal kaygı yaşayan öğrencilere destek olmak ve bu sorunu çözmesi adına yardımcı olmak gerekmektedir. Bu görev de başta okul rehber öğretmenleri olmak üzere sınıf öğretmenleri, branş öğretmenlerine ve velilere düşmektedir. Öğrencinin sosyal kaygı yaşamasının altında yatan neden bulunmalı ve bu konuda gerekli yardım programları oluşturularak uygulanmaya başlanmalıdır. Böylece sorun hem ilerlememiş olacak hem de yaşamın daha erken dönemlerinde çözülerek bireyin sorundan daha az etkilenmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- BACANLI, Hasan. (1999). Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ERKAN, Zülal. (2002). Sosyal Kaygı ve Kendilik Sunum Yaklaşımı. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2 (23), 7-11.
- KARACAN, E. Ve ARK. (1996). Çocukluk ve Ergenlik Çağında Sosyal Fobi. 3P Dergisi. 4, 28-34.
- LEARY, Mark R., & Susan Crites ATHERTON. (1986). Self-Efficacy, Anxiety, and Inhibition in Interpersonal Encounters. Journal of Social and Clinical Psychology, 4, 256-267.
- LEARY, Mark R. (2001). Social Anxiety As An Early Warning System: A Refinement and Extension of The Self-Presentational Theory of Social Anxiety. In S. G.
- ÖZTÜRK, M. Orhan. (1994). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Yeni Ortaöğretime Geçiş Modeli Üzerine Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Alim KAYA*

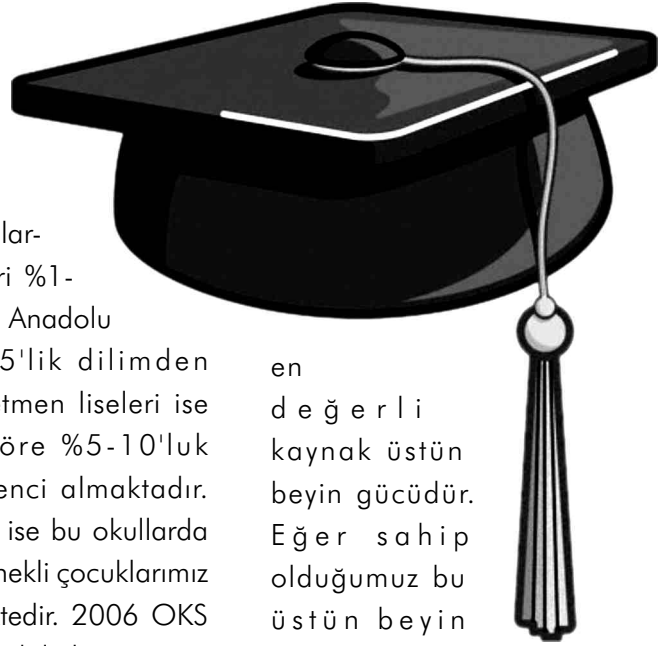
Kasım ayında yapılan 17. Milli Eğitim Şurası kararlarına dayalı olarak MEB, mevcut OKS (Ortaöğretim Kurumları Sınavı) sistemini değiştirme kararı almış ve yerine nasıl bir model koyacağını kamuoyuna açıklamış bulunmaktadır. MEB, mevcut OKS modeline ilişkin değerlendirmelerini, önerilen modelden beklentilerini ve yeni modelin işleyişine ilişkin esasları resmi internet sitesine koyarak ilgili kesimlerden görüş ve öneri beklediğini açıklamıştır.

MEB'in internet sitesinde yer alan dokümandaki ilk başlık, "OKS Niçin Kaldırılıyor?" şeklindedir. Öncelikle bunun düzeltilmesi gerekir. Çünkü OKS kaldırılmamakta, model değiştirilmektedir. Kaldırılmanın da ötesinde sınav sayısı üçe çıkarılmaktadır.

Yeni modelin değerlendirilmesine geçmeden önce OKS'nin işlevinin ne olduğu ve hangi amaca hizmet ettiği üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Aslında OKS fen liseleri, Anadolu liseleri ve Anadolu öğretmen liselerine öğrenci seçen bir sistemdir. Bu okullar,

kamuoyunun gözünde ülkenin en iyi okullarıdır. Göreceli olarak bu okullardan fen liseleri %1-3'lük dilimden, Anadolu liseleri %3-5'lik dilimden Anadolu öğretmen liseleri ise özelliğine göre %5-10'luk dilimden öğrenci almaktadır. Deyim yerinde ise bu okullarda en zeki ve yetenekli çocuklarımız eğitim görmektedir. 2006 OKS Tercih Kılavuzu bilgilerine göre ülkemizde; 804 Anadolu lisesi, 69 fen lisesi, 134 Anadolu öğretmen lisesi, 6 sosyal bilimler lisesi bulunmaktadır. Görece daha nitelikli olan bu okullarımızın sayısı 1013'dür. Ortalama olarak her birinin kontenjanını 100 olarak kabul edersek bu okullarımızın toplam kontenjanı 101300'dür. 2006 OKS'ye 768000 öğrencimizin girdiği düşünüldüğünde talebin kontenjanı karşılama oranı yaklaşık 1/7, bir başka ifadeyle % 13.19'dur. Bu %13.19'luk kesim, toplumumuzun sahip olduğu üstün beyin gücünü temsil eder. Toplumların sahip olduğu

en değerli kaynak üstün beyin gücüdür. Eğer sahip olduğumuz bu üstün beyin gücünü iyi değerlendiremezsek toplumumuzu ileriye taşıyacak gücü yok etmiş oluruz.

MEB'in, OKS'ye, liselere öğrenci seçme açısından mı yoksa sahip olduğumuz nitelikli üstün beyin gücünü tespit etmek açısından mı baktığı önemlidir. Geçmişten günümüze ilköğretim sonunda yapılan sınavların (LGS, OKS gibi) hep göreceli olarak daha nitelikli eğitim verdiğine inanılan okullara (fen ve Anadolu liseleri gibi) öğrenci seçme yaklaşımı çerçevesinde ele alındığı bir gerçektir. Nitekim Talim ve

* İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Terbiye Kurulu Başkanı'nın basına yansıyan beyanlarından yeni model ile tüm ortaöğretim kurumlarına, bu sınavların sonuçlarına göre öğrenci alınacağı anlaşılmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığının mevcut OKS sistemine ilişkin değerlendirmelerinden pek çoğunun gerçekçi olmadığı, gerçekçi olsa bile yeni model ile getirilen bazı düzenlemelerin mevcut sorunları ortadan kaldırmayacağı kuşkuludur. Örneğin; mevcut OKS sisteminin ilköğretimi olumsuz etkilediği, çocukların hayata hazırlanmasını sağlamaktan uzak olduğu belirtilmektedir. Yeni modelin çocuklarımızı hayata nasıl hazırlayacağı ise belli değildir. Sınav sistemleriyle çocuklarımızın hayata hazırlanması arasındaki ilişki anlaşılmamaktadır. Özellikle başarı testlerine dayalı sınavlar ile ilköğretimin çocuklarımızı hayata hazırlayıp hazırlamadıklarını test etmek mümkün değildir. Çocukların hayata hazırlanması ile eğitim sürecinin niteliği arasında bir ilişki kurulması gerekir.

Bakanlık, mevcut OKS sisteminin yenilenen ilköğretim müfredatının ortaya koyduğu vizyon ile uyum sağlamadığını söylemektedir. Bu ifade de ayakları yere basan gerçekçi, somut bir tespit olmaktan uzaktır. Bunun "Nasıl?" sağlanacağına ilişkin bir değerlendirme

yer almamaktadır. Sınav sayısının artırılması, yerleştirme puanlarına ders başarı puanlarının ve davranış notlarının belli ağırlıklarda eklenmesi ile yeni vizyon arasında nasıl bir ilişki kurulduğunu anlamak mümkün değildir.

Bakanlığın OKS'nin kaldırılmasına ilişkin gerekçelerinden biri de sınavdaki soruların ağırlığının belli dersleri kapsadığı (Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler), bazı derslerden örneğin yabancı dilden soru sorulmadığıdır.

Basına yansıyan bilgilere göre Bakanlık, yeni modelde yabancı dilden de 5-10 soru sormayı düşünmektedir. Bakanlığın önerdiği ve üzerinde çalıştığı modelin en sakıncalı yanlarından biri budur. Ya bakanlığın özellikle ilköğretim düzeyinde yabancı dil öğretiminin niteliğinden haberi yoktur, ya da bakanlık bu uygulama ile belli kesimlere hizmet etmeyi istemektedir. İlköğretim düzeyindeki yabancı dil öğretiminde devlet okulları ile özel okullar arasındaki farkı bakanlığın bilmiyor

olması mümkün değildir. Bu uygulama gerçekleştiği takdirde zaten eğitimsel açıdan avantajlı durumdaki özel okullara devam eden çocuklar hak etmedikleri bir ayrıcalığa daha sahip olacaktır. Öte yandan "gitmesek de görmesek de" hala orada var olmaya devam eden, eğitimsel açıdan dezavantajlı bölge ve okullarda bulunan çocuklar ise "orada kalmaya" devam edeceklerdir. Bu uygulama adil değildir. Vicdani hiç değildir. Bu uygulama özel okullara, kent merkezlerinde göreceli olarak daha iyi okullara devam eden öğrencilerin lehinedir. Bir başka deyişle "seçkinler" in lehinedir. Halbuki MEB'in temel görevlerinden biri de eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaktır. Bu karar, MEB eliyle fırsat eşitsizliğini güçlendirir.

Öte yandan Bakanlık, mevcut OKS sisteminin öğrencilerin belli derslere ağırlık vermesi nedeniyle sosyal aktivitelere ilgiyi azaltmasından şikayetçidir. Bu ilgiyi artırmanın yolu sınav sistemindeki düzenlemeler olmasa gerek. Bunun başka yolları bulunmalıdır. Bir sınav varken belli derslere (genellikle akademik derslere) yönelip sosyal ve kültürel etkinliklere ilgi göstermeyen öğrencilerin sınav sayısı üçe çıkarılarak sosyal-kültürel etkinliklere ilgilerinin nasıl artırılacağı merak konusudur. Kaldı ki akademik derslerle sosyal-kültürel etkinliklerin öğrenciler-

de geliştirmek istediği nitelikler de farklıdır.

Mevcut OKS sistemine yönelik en önemli eleştirilerden biri tek bir sınavın yapılması ve bunun geri dönüşünün olmamasıdır. Bu eleştiri doğrudur. Buna katılmamak mümkün değildir. Dolayısıyla sınav sayısının birden üçe çıkarılması yerinde bir karar gibi görünmektedir. Ancak sınav öğrenme ürünlerini ölçtüğü sürece, beraberinde bazı sorunları getirecek, fırsat eşitsizliğini sürdürecektir. OKS ilköğretim müfredatına dayalı öğrenme ürünlerini ölçen bir sınavdır. Kent merkezindeki en iyi eğitim olanaklarına sahip okullarda eğitim gören çocuklar ile köy ilköğretim okullarında ve birleştirilmiş sınıflarda

eğitimi tamamlamış, Matematik, Fen Bilgisi, Türkçe gibi temel derslerin öğretmenlerinin yüzünü bile görmemiş çocuklara aynı bilgiyi hele hele bir de yabancı dil bilgisini sorarsak baştan adil değiliz demektir. O halde OKS öğrenme ürünlerini yokladığı sürece en fazla kent merkezinde eğitim görmüş, kent merkezindeki bilgili çocukları seçer. Böyle bir yöntem ve araçla kent merkezlerinin dışında yaşayan ama akademik yeteneği yüksek çocukların seçilmesi mümkün değildir. Amaç eğitimsel açıdan daha avantajlı bölgelerdeki okullarda okumuş bilgili çocukları seçmek değil, ülkenin her noktasındaki yetenekli çocukları seçmek olmalıdır. Eğer amaç bu ise (ki doğru

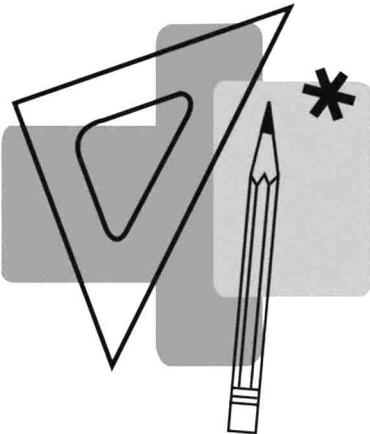
yaklaşım budur) ne mevcut OKS ne de yerine konulacak olan model buna hizmet etmez. Öğrenme ürünü, bilgiyi ölçen testler yerine, genel akademik yeteneği ölçen testlerle çocukların sözel ve sayısal sembollerle kavrama, düşünme ve akıl yürütme potansiyelleri ölçülebilir. Bunun için ülkenin yararlanabileceği deneyimleri vardır. Burada önerimiz şudur: OKS öğrenme ürünü bilgiyi değil genel akademik yeteneği ölçen bir içeriğe kavuşturulmalı, örneğin LES türü bir sınav yapılmalı ve bu sınav 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda üç kez tekrarlanmalı; üç sınavın ortalamasına göre ortaöğretim kurumlarına yerleştirme yapılmalıdır. LES türü genel akademik yeteneği ölçen bir sınav yapıldığı takdirde bölgeler ve okullar arasındaki nitelik farklarının yarattığı olumsuzluklar önlenebilir; öğrenciler ve aileler dershanelere bağımlılıktan kurtulabilir ve fırsat eşitliğine biraz daha yaklaşılabilir.

MEB, OKS'nin öğrencilerin tek hedefi haline geldiğini bu nedenle öğrencilerin çok yoğun kaygı ve stres yaşadıklarını ileri sürmektedir. Peki, mevcut durumda çocuklarımız ve ailelerinin yaşadıkları yoğun stres sınav sayısı üçe çıkarılarak nasıl azalacaktır? Üç sınav, yaşanan kaygı ve stresi azaltmaz, artırır. Mevcut modelde sadece 8. sınıfta yaşanan kaygı ve stres önerilen modelde 6. sınıftan itibaren yaşanmaya başlanır.

MEB'e göre, mevcut OKS sistemi okul dışı bilgi kaynaklarına erişim imkanı olmayan öğrenciler lehine fırsat eşitliğini bozmaktadır. Okul dışı bilgi kaynaklarından kastedilen herhalde özel dersler ve dershanelerdir. Bu tespit doğrudur. Ancak getirilmek istenen yeni model bu durumu ortadan kaldırmaz aksine artırır, fırsat eşitsizliğini pekiştirir. Sınav öğrenme ürünlerini ölçmeye devam ettikçe maddi olanakları olan aileler çocuklarını dershaneye göndermeye, gönderemeyen ailelerin çocukları ise dezavantajlı olmaya devam ederler.

Söz konusu dokümanın bir yerinde "Aileler dershanelere ve özel öğretmenlere yönelmekte ve bu yüzden de özellikle dar gelirli aileler zorlanmaktadır" denilmektedir. Yeni model bunu da pekiştirir. Çünkü şimdi 8. sınıfta dershaneye giden çocuklar yeni model uygulanmaya başladığında 6. sınıftan itibaren dershaneye gitmeye başlarlar. Bu da dar gelirli ailelerin daha fazla zorlanmalarına ne-

den olur. Bu durum "kaş yapayım derken göz çıkarma"nın tipik bir örneğidir. Adı ne olursa olsun bugünkü içeriğiyle uygulanacaksa sınav sayısının artırılması özel derhanelere "müşteri" sağlamaktan başka bir amaca hizmet etmez.

Sonuç olarak;

Yeni Model esas itibarıyla dört şey getirmektedir:

- Sınav sayısının birden üçe çıkarılması,
- Ortaöğretim yerleştirme puanının hesaplanmasına yıl sonu başarı puanının %25 oranında eklenmesi,
- Ortaöğretim yerleştirme puanına %5 oranında yöneltme ve davranış puanının eklenmesi,
- Sınavda Matematik, Fen Ve Teknoloji. Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin yanı sıra diğer derslerden de özellikle yabancı dilden soru sorulması.

Sınav sayısının birden üçe çıkarılmasının genel olarak tek bir ölçme sonucunda yerleştirme yapılmasının getireceği olumsuzlukları ortadan kaldırmayacağı düşünülebilir. Ancak sınav öğrenme ürünlerini ölçtüğü sürece beklenen yararı sağlamayacaktır. MEB, sınav sayısını birden üçe çıkarmaya ilaveten sınavın yapısını da değiştirmeli, sınav öğrenme ürünü bilgiyi değil, öğrenebilme potansiyelini, bir başka deyişle genel akademik yeteneği ölçer hale getirilmelidir. Bunun için

sınav şu an lisansüstü eğitime geçiş için kullanılan, ÖSYM'nin yaptığı LES türünde bir sınav olmalı, 6 7 ve 8. sınıflarda üç kez uygulanmalı, üç sınavın ortalamasına göre öğrenciler fen ve Anadolu liselerine ve diğer liselere yerleştirilmelidir.

MEB yaptığı ya da yapacağı sınavlarla öğrenciler üzerinde okulun etkisini ve öğretmenin otoritesini sağlama beklenti ve arayışından vazgeçmelidir. Sınavların böyle bir işlevi yoktur. Sınavla okulun ve öğretmenin öğrenci üzerindeki etkisi artırılamaz. Okulun, okuldaki eğitimin ve öğretmenin etkisi artırılmak isteniyorsa bunun için şu önerilebilir: Yıl sonu başarı notu öğretmen değerlendirmelerine dayalıdır. Standart değildir ve içinde subjektif unsurları barındırır. Bunun doğrudan yerleştirme puanına eklenmesi yerine, genel olarak akademik başarı için bir kritik puan belirlenip (örneğin 75-80 puan olabilir) yıl sonunda bu puanın üstünde başarı gösteren öğrencilerin OKS sınavına girmesi beklenen etkiyi sağlaması bakımından daha yararlı olabilir. Böyle bir uygulamada öğrenciler yıl sonunda tüm derslerden 75 veya 80 not ortalamasını tutturamadıkları takdirde, OKS sınavına giremeyeceklerini bilirlerse tüm derslerine gereken

ilgiyi gösterirler ve böylece öğretmenin, okulun ve okuldaki eğitimin etkisi artar. Bu yöntem de dershanelere olan ilgi ve bağımlılığı azaltmaz ama okulun etkisini ve okula olan ilgiyi artırabilir. Aksi takdirde öğretmenlerin notları, -kim ne derse desin- pek çok faktörden etkilenir, subjektiftir. Subjektif sonuçlara dayalı olarak yapılan yerleştirmeler de hatalı olur ve haksız sonuçlara yol açar.

Yabancı dilden soru sorulması ise yeni modelin yukarıda ifade edildiği gibi en yanlış tarafıdır. Yabancı dilden soru sorulması toplumun tüm katmanlarına eşit mesafede olmaktan uzak; "kolejliler"den "seçkinler"den yana açık bir tercihtir. Bu tercihin anlamı ise temel görevlerinden biri eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak olan MEB'in

fırsat eşitsizliğini sürdürmesi ve pekiştirmesidir.

Genel olarak, gerek ilköğretimden ortaöğretime, gerekse ortaöğretimden yükseköğretime geçişte sınav sistemleriyle oynamak çözüm değildir. Sınavlara olduğundan fazla işlev yüklemek ve anlam vermek doğru değildir. İlk ve ortaöğretimdeki tüm sorunlarımızın sınav sistemlerindeki düzenlemelerle ortadan kaldırılabileceğini düşünmek ve topluma bu izlenimi vermek yanlıştır. Sınav sistemleriyle uğraşmak-oyunmak esas sorunları görmemizi engellemekte, toplum sınav sistemleri üzerindeki tartışmalarla oyalanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın mevcut sisteme ilişkin değerlendirmelerinin bir kısmı gerçekçi olmakla birlikte, getirilmek istenen modelin eski modelin sınırlılıklarını ortadan kaldırılabileceği kuşkuludur. Bunun için güçlü kanıtlar bulunmamaktadır. Yeni modelin pek çok sorunu beraberinde getireceği, adaletsizliklere neden olacağı düşünülmektedir.

Konuyla olan ilgisi nedeniyle burada bir noktanın daha vurgulanmasında yarar görülmektedir. Liselerin dört yıla çıkarılması sürecinde fen ve Anadolu liseleri erozyona uğratılmıştır. Bu okulların hazırlık

sınıflarının kaldırılması çok ciddi bir hatadır. Hazırlık sınıfları kaldırılmayıp bu okullar hazırlık sınıflarıyla beraber pekala beş yıl olabilirdi. Yabancı dil öğretimi ile ilgilenenler konuyu bilirler. Bir yıl hazırlık sınıfında öğretilen yabancı dil ile aynı saatte dersin zamana zamana yayılması suretiyle öğretilen yabancı dil farklıdır. Bugün lise mezunu bir çocuğumuzun (hazırlık okuyanlar hariç) yabancı dil becerisinin "yes" ve "no" dan öteye gitmediğini de hepimiz biliyoruz. Bu okullar, yukarıda da ifade edildiği gibi ülkemizin sahip olduğu en yetenekli çocukların devam ettiği okullardır. Bizi dünya ile bütünleştirecek, dünya ile rekabetimizi sağlayacak, ülkemizi ileriye taşıyacak olan bu çocuklardır. Neden bu çocuklara bir yabancı dil öğretilmekten vazgeçilmiştir? Bundan rahatsız olanlar mı vardır? Bu okulların korunması ve güçlendirilmesi gerekirken erozyona uğratılması akıl almaz bir yanlıştır. MEB bu yanlıştan dönmeli fen ve Anadolu liselerinin hazırlık sınıflarını tekrar açmalıdır. Bunun yanında artık Anadolu öğretmen liseleri işlevlerini yitirmiştir. Bu okullar bugün Anadolu lisesi işlevini görmektedir. Bu nedenle Anadolu lisesine dönüştürülmelidir.

Şiddet Olaylarının Sona Erdirilmesine ve Şiddet Eğiliminin Oluşmasının Engellenmesine Yönelik Çözüm Önerileri Raporu*

Çağımızın eğitim sistemlerinin ve kurumlarının gerek organik gerekse fonksiyonel yapılarının, “erdemli-kamil insan”a ulaşılmasına imkan verecek şekilde kurgulandığı ve eğitim hizmetlerinin bu amacın gerçekleşmesine uygun verilerle donatılma zorunluluğunun gerek eğitim gerekse sosyoloji bilimi tarafından kabul edildiği bilinen ve aksi iddia edilemez bir gerçekliktir. Bu değişmez gerçeklik göz önüne alındığında, gerek toplum yaşamının her evresinde gerekse insan hayatının her aşamasında eğitim odaklı bir anlayış ve algılayışın hayata geçirilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Toplum ve bireyi erdemli-kamil insan ekseninde eğitmek gibi bir sorumluluğun, kamu hizmetlerinin sunumundaki tek yetkili ve sorumlu olan Devlet ve kurumları aracılığıyla yerine getirilmesinin mümkün olmadığını bu süreçte mutlaka sivil inisiyatifin ve sivil toplum örgütlerinin görev alması ve sorumluluk sahibi olması görüşünde olan Sendikamız, yakın dönemin en önemli gündem

konularından biri olan toplumsal yaşam alanlarındaki ve eğitim kurumlarındaki şiddet olayları konusunda da bu duyarlılığın ve sorumluluk bilincinin gereği olarak üzerine düşen sorumluluğunun gereklerini yapma iradesini ortaya koymuş ve bu kapsamda, Sendikamızın şubeleri aracılığıyla gerçekleştirdiği, okullardaki şiddet olaylarının neden ve gerekçeleri ile şiddet olaylarının ve şiddet eğiliminin sona erdirilmesine ilişkin çözüm önerilerini içeren inceleme ve anket çalışmaları sonucunda hazırlanan raporlar kamuoyunun bilgisine ve konu ile ilgili kamu kurumlarının yararlanmasına sunulacaktır.

Söz konusu raporların içeriğinde yer verilen neden ve gerekçelerin sıralanmasından önce, konu ile ilgili genel nitelikte bir değerlendirme ve bakış açısının ortaya konmasının, raporlarda yer verilen neden ve önerilerin anlaşılması ve algılanmasında kolaylıklar sağlayacağı açıktır. Bu itibarla, öncelikle var olan sorunun altında yatan ve öncelikle tespit

edilmesi gereken hususları genel hatlarıyla ifade ederek sorunu ele alacağız.

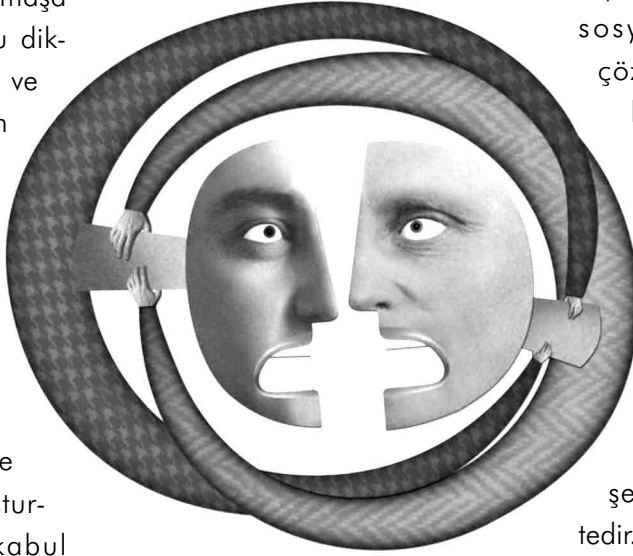
Ülkemiz, kurulu bulunduğu coğrafyanın fiziki niteliği gereğince bir çok fikri ve siyasi akımın, düşüncenin, ekolün hayat bulduğu bir alan haline gelmiş ve ülkemiz toplumsal yaşamı yanında bireylerde bu çoklu akım ve düşüncenin etkisi altında kalmışlardır. Daha açık bir ifadeyle sahip olduğumuz coğrafyada var olan çoklu kültür mozaığı etkisini toplumsal ve sosyal değerler ile bireylerin kimliklerini-kişiliklerini ifade etmede de ortaya çıkarmıştır. Bu itibarla, ülkemizde yaşanan her tür sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin bu çoklu kültürden kaynaklanan farklılıkları içerecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu açıdan, uzun zamandır var olmakla birlikte yakın dönem içerisinde gündemde yer almaya başlayan toplumdaki şiddet eğiliminin ve bu eğilimin okullarda somutlaşarak şiddet içeren hareketlere dönüşmesi/dönüştürülmesi sorununun

* Ar-Ge Komitemizce hazırlanan ve TBMM Şiddet Araştırma Komitemi'ne sunduğumuz rapor özeti. (EĞİTİM-BİR-SEN)

da çözümünde bu eksenli bir bakışın ortaya konması gerekmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, demokratik sistemin farklı gerekçelerle ve farklı bakış açılarıyla kesintiye uğratıldığı kuruluşundan bu yana Devletin kimliği olarak ifade edilen Anayasanın üç defa tümden bir defada büyük oranda değişikliğe uğradığı göz önüne alındığında Devletin dahi kendisine yönelik ortak değer ve ölçütleri belirleme konusunda karmaşa ve kargaşa içinde olduğu dikkate alındığında toplumun ve onu oluşturan bireylerin ortak değer yargısı ve kabullere ilişkin benzer bir karmaşa ve kargaşa yaşamalarını ve bunun sonucunda kendilerini ve fikirlerini kabul ettirmek amacıyla şiddete (hatta teröre) varan ölçüde bir aksiyoner kimlik oluşturmalarını sürpriz olarak kabul etmemek gerekir. Bu açıdan gerek halen eğitim süreci içerisindeki çocuk ve gençlerimiz dahil olmak üzere bireylerde var olan şiddet eğilimini ve bu eğilime dayalı şiddet hareketlerini engellemenin ön şartını, bireylerin sosyal yaşamına yön veren Devletin; toplumun bütünü tarafından kabul görebilecek, yaşadığımız coğrafyanın geçmişi ve milletin manevi değerlerini göz ardı etmeyen nitelikte ortak ölçüt ve değer yargılarını Anayasasında ifade etmesi

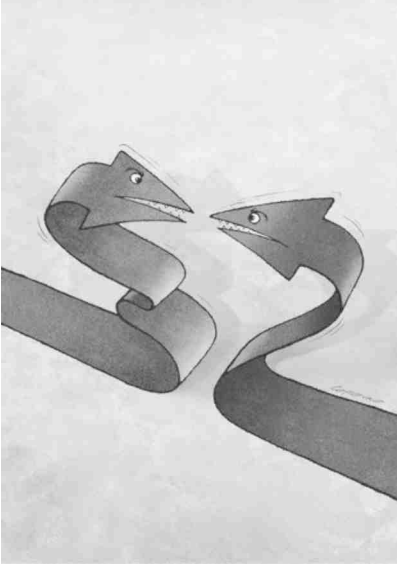
olduğunu düşünmekteyiz. Bu amaçla öncelikle ve mutlak surette Anayasamızın, bu ihtiyaç ve zorunluluğu karşılayacak hak ve yaklaşımlarla donatılması gerekmektedir. Bu açıdan Anayasamızda yer verilen hakların tanımlanması ve kullanılmasında, sadece demokratik Devletin gereklilikleri değil demokrasi düşüncesine sahip insanların ihtiyaç ve beklentilerinin de karşılanabilirliğine de özen gösterilmesi gerekmektedir. Bir

hakkın Anayasa'da soyut olarak yer alması ancak icracılara göre somut uygulama farklılıkları oluşturulması bireylerin hukuki güvenliğinin bulunmadığı anlamına gelmek yanında objektiflik kistasının gereklerinin de oluşturulmadığını da ihtiva etmektedir. Anayasada, çalışma hakkına yer verilmiş olması her bireyin mutlak suretle çalışma imkanına sahip olması sonucunu, eğitimde fırsat ve imkan

eşitliğine yer verilmiş olması bütün bireylerin eğitim hizmetlerinden aynı imkanlarla yararlandırıldığı sonucunu, düşünceli açıklama ve yayma özgürlüğüne yer verilmiş olması bütün düşüncelerde eşit yakınlık ve uzaklıkta olduğu sonucunu, inanma ve inancını yaşama özgürlüğüne yer verilmiş olması bunun gereklerinin yerine getirildiği sonucunu ne yazık ki içermemiş ve içermemeye de devam etmektedir. Bu itibarla, toplumdaki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorunları çözmek öncelikle Devletin, bütün kurum ve kuruluşlarıyla sorunların çözümünde sorumluluk hissetmesini sağlayacak Anayasal hükümlerle yükümlülük altına alması ve Devletin organik ve fonksiyonel yapısını da bu yükümlülükler göre şekillendirilmesi gerekmektedir.

Toplumda ve eğitim kurumlarında ortaya çıkan şiddet olaylarının ve bu olayların kaynağını oluşturan şiddet eğiliminin yok edilmesine yönelik çözüm arayışlarımız ve önerilerimiz bu genel bakış çerçevesinde ortaya konmuş olup bu öneriler kendi içerisinde tutarlılık oluşturmak yanında uygulanması kolay ve kabul edilebilir niteliktedir. Bu bakımdan, şiddetin sonucunun değil sebebinin yok edilmesi bakışıyla hazırlanan raporumuzun ince-

lenmesinde yukarıda yer verdiğimiz genel bakış ve ilkelerin öncelikle dikkate alınması gerekmektedir.

Özellikle (yüksek öğrenim dahil) örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan çocuklarımızın ve gençlerimizin 6-25 yaş arasında olduğu ve bu yaş aralığındaki bireylerin farklı kişilik evrelerinde bulunduğu göz önüne alındığında şiddet eğiliminin ve şiddet olaylarının sona ermesine yönelik çözüm uygulamalarında farklı kurum ve kuruluşların ortak işbirliği içerisinde olması gerektiği, bu ortak çalışmanın kurumların, sivil toplum örgütlerinin öznel değer ve ilkelerinden bağımsız bir şekilde yürütülmesi gerektiği, eğitim hizmetlerinin sunulması ve yürütümünden birinci derecede sorumlu ve yetkili olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorunun çözümünde tek başına yeterli olamayacağı açık olup sürecin içerisinde Kültür Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığı, Kadın ve Aileden ve Diyanet İşleri Başkanlığından Sorumlu Devlet Bakanlıkları, Sağlık ve İçişleri Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatı birimlerinin mutlak surette dahil edilmesi ve ayrıca konu ile ilgili sivil toplum kuruluşları ile kanaat önderlerinin de sürecin tespit ve/veya çözüm uygulamaları evresine dahil edilmesi gerekmektedir.

Şiddetin herhangi bir yaş grubuna münhasır bir sorun ve durum olmadığı ve ortaya çıktığı sosyal alanın sadece eğitim kurumları olmadığı dikkate alınmak ve bu sorunun genel nitelikte bir toplumsal sorun olduğu kabul edilmek suretiyle çözüm yaklaşımlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle, şiddet olayları sadece eğitim kurumlarında gerçekleşmemekte toplumsal yaşamın her alanında ortaya çıkabilmektedir. Okullarda var olan şiddeti engellemek gibi bir bakış şiddeti eğiliminde olan bireylerin bu eğilimi okul dışındaki alanlarda somutlaştırabilecekleri gibi bir zımni kabulü içermesi nedeniyle sakıncalı bir yaklaşımdır. Bu nedenle, Sendikamız okullarda şiddetin engellenmesine yönelik çalışmayı toplumda şiddetin engellenmesine ilişkin çalışmanın bir sahası olarak kabul etmekte ve genel itibarıyla toplumda şiddetin ve şiddet eğiliminin sona erdirilmesinin gerekliliğine inanmakta ve çalışmalarını bu yönde yürütmektedir.

Sendikamızın şubeleri aracılığıyla yapmış olduğu şiddet konulu anket, analiz ve değerlendirme çalışmaları sonucunda ilgili şubelerimizce hazırlanan raporların içeriğinde yer verilen görüş ve öneriler, Genel Merkezimizce ortak bir çalışma raporu şeklinde algılanmasına imkan verecek şekilde aşağıda maddeler halinde sıralanmış olup Sendikamız birim ve üyeleri, toplumda ve eğitim kurumlarında şiddet eğilimi ve şiddet olayları sorununun çözümüne yönelik her türlü uygulama ve çalışmada sosyal sorumluluk bilincinin gereği olan görev yapma sorumluluğunu kendi ilke ve değerlerine aykırı olmak kaydıyla zaman ve zemin sınırlaması olmaksızın yerine getirmeye hazırdır.

Sorunun Çözümüne İlişkin Görüş ve Öneriler

- 1- Gelir dağılımındaki adaletsizlik giderilmelidir.
- 2- Sosyal Devlet ilkesinin yaşama geçirilmeleri ve sosyal politikalar kapsamının da düşük gelir düzeyine sahip birey ve ailelere sunulan yardımların miktarı artırılmalıdır.
- 3- İç göçü engellemeye yönelik istihdam ve gelir dağılımı projeleri hayata geçirilmeleri, bireylerin hayatlarını idame ettirmek amacıyla gerçekleştirdikleri göç uygulamalarında oryantasyon desteği almalarına imkan verecek birim ve hizmetler yapılandırılmalıdır.

4- Özellikle örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrencilere sosyo kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan iyi örnek ve modellerle etkileşimde bulunma imkanı sağlanmalıdır.

5- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sunulmakta olan rehberlik hizmetlerindeki personel ihtiyacı giderilmeli ve bu hizmeti sunan birimlerin benzeri görev yapan birim ve kurumlarla etkili ve sürekli ortak çalışma yapma imkanları sağlanmalıdır.

6- Öğrenim sürecinde olan bireylerin okulda ve okul dışında kendilerini ifade etmeye ve gerçekleştirmeye yönelik sosyal ve bireysel etkinlikler yapmasına imkan verecek yaklaşımlar ve uygulamalar hayata geçirilmiştir.

7- Bireylerin ve öğrencilerin sevdikleri dal ve alanlarda spor etkinlikleri yapmalarına ve bu şekilde sahip oldukları aktif enerji birikimlerini kullanmalarına imkan sağlanmalıdır.

8- Bireylerin ve öğrencilerin sanata dair ve ilgi yeteneklerinin kullanılması ve sanatçı ruhlarını ortaya çıkarmalarına imkan sağlanması amacıyla okul içi ve okul dışı müzik eğitimi ve icrasına yönelik kurs almaları sağlanmalıdır.

9- Birey ve öğrencilerin değerlendirmelerini ve fikirlerini görsel sanatlar aracılığıyla ak-

tarmalarına imkan sağlayacak eğitim süreçlerine dahil olmalarına imkan sağlayacak uygulamalar hayata geçirilmedi.

10- Düşük gelir düzeyine sahip ailelerin öğrenim görmekte olan çocuklarına, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğine yönelik Anayasal hak kapsamında onurları zedelenmeden eğitim-öğretim süreci boyunca yardım yapılması sağlanmalıdır.

11- Fiziksel, psikolojik ve/veya sosyal yeterlik sonunu olan birey ve öğrencilerin bu sorunlarını aktarma imkanı ve sorunların çözümünde sürekli ve etkin destek verilmesini sağlayacak yaklaşım ve uygulamalar hayata geçirilmedi.

12- Öğrencilerin sosyal ve eğitsel durum ve davranışları ile tüketici kimliğine yönelik tercih ve davranışları konusunda öğretmenlerin ve ailelerin konuyla ilgili kişi ve birimler tarafından sürekli olarak bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

13- Gerek yazılı gerekse görsel medya organlarında hayata ve insana dair verilen iyi örneklerin sayısının artırılmasına ilişkin girişimlerde bulunulmalıdır.

14- Mesleki ve teknik eğitim veren kurumlarındaki öğrenci sayısının azalmasının engellenmesi amacıyla bu tür eğitim kurumlarında öğrenim gören

öğrencilerde lisans düzeyinde eğitim görme imkanının yüksek olduğuna dair inanç oluşturmaya yönelik uygulamalar ve yasal düzenlemeler ivedilikle hayata geçirilmelidir.

15- Ceza uygulamaları amaç olarak değil araç olarak öngörülmeli ve ceza uygulaması sonucunda birey ve öğrencilerin ıslah olduğu kanaatinin oluşmasına imkan verecek yaklaşımlar hayata geçirilmelidir.

16- Örgün eğitim kurumlarındaki sınıf mevcutları 24-30 arasında olacak şekilde okullaşma oranı artırılmaları ve sınıf sayıları arttırılmadığı.

17- Öğrenci devamsızlıkları yakın takibe alınmalı, devamsızlıklara ilişkin olarak aileler münhasıran bilgilendirilerek bu davranışı alışkanlık haline getiren öğrencilere yönelik olarak ailelerle işbirliği süreci işletilmiştir.

18- Aileleri parçalanmış bireylere ve öğrencilere yönelik rehabilite edici ve destekleyici hizmetler Milli Eğitim Bakanlığının koordinesinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da katılımıyla hayata geçirilmelidir.

19- Kötü örneklerin verilmesinde abartma yönteminden kaçınılmalı, kötü örneklerin de hayatın içerisinde var olabileceği öngörüsü oluşturularak korunmaya yönelik davranış ve

yaklaşım modeli eğitim süreci içerisinde verilmelidir. Kötü örneklerde, kişiler üzerinde durmak yerine olay ve olayın toplum üzerindeki etkileri, sebepleri üzerinde durulmalıdır.

20- Birey ve öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmesine yönelik olarak yerel yönetim organları ve sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa faaliyetler yapılmalıdır. Bu kapsamda, öncelikle ve mutlak surette özelde öğrencilerin genelde tüm bireylerin okuma alışkanlığının artması sonucunu gerçekleştirecek organizasyonlar hayata geçirilmelidir.

21- Bireyin kendisini, değerlendirmelerini ve fikirlerini ifade etmesindeki en etkili yollardan biri olan yazma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik uygulamalar hayata geçirilmelidir.

22- Küçüklerin ve gençlerin madde bağımlılığı konusundaki bilinçlerinin artırılmasına yönelik uygulamalar artırılmalı, tütün ve alkollü içeceklerin küçüklere satışını engelleyen yasa hükümlerinde yer alan adli cezaların ve para cezalarının uygulanmasındaki esneklikler giderilmelidir. Solventli yapıştırıcıların satışı yasaklanmalıdır.

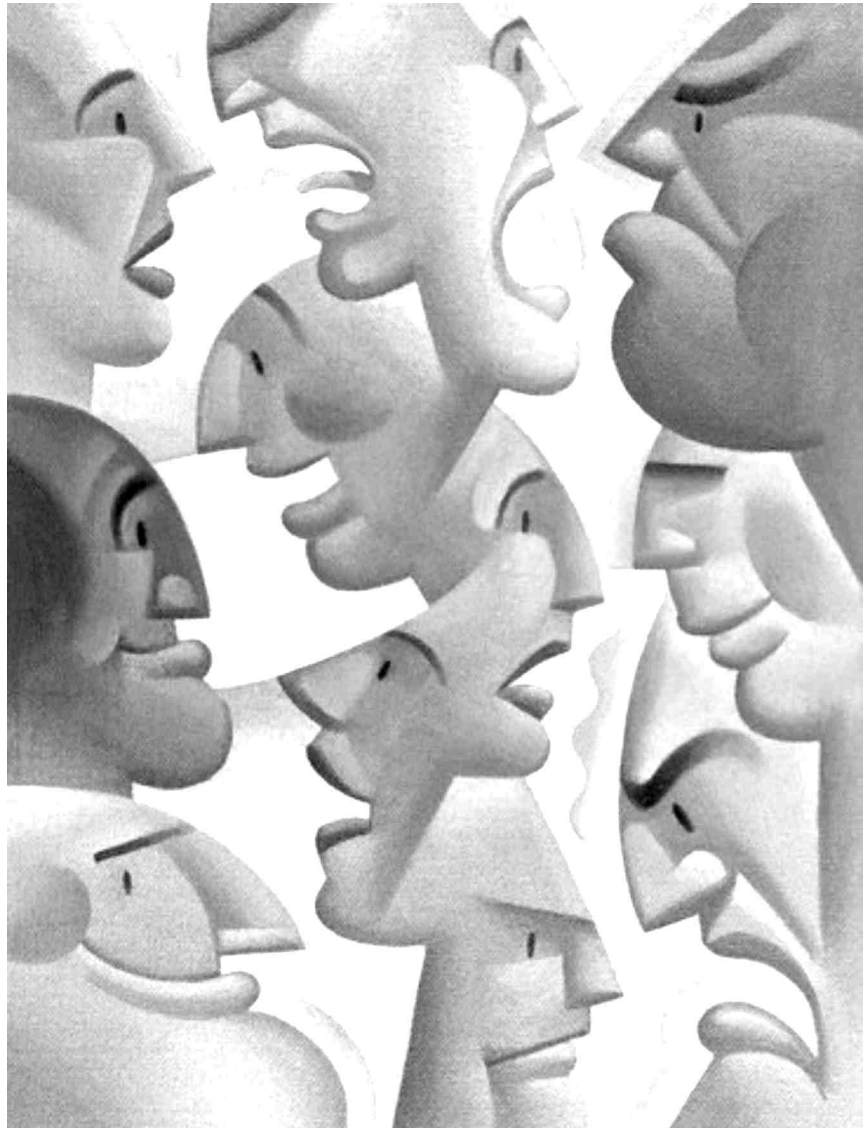
23- Birey ve öğrencilerin din eğitimi ve öğretimine yönelik beklentileri ve ihtiyaçlarını karşılayacak genel nitelikli uygulamalar hayata geçirilmeli ve bu

kapsamda farklı kaygılarla bu yöndeki eğitim süreçlerinin işletilmesine yönelik sınırlayıcı yaklaşım ve uygulamalar sona erdirilmelidir.

24- Toplumun ana nüvesini oluşturan ailenin eğitimine ve aile içi etkileşim süreçlerinin olumlu yönde gelişmesine imkan sağlayacak "Aile ve Ebeveyn Eğitim" uygulamaları gerek kamu kurum ve kuruluşlarınca gerekse sivil toplum örgütlerince etkin ve sürekli nitelikte gerçekleştirilmelidir.

25- Demokratik toplumun vazgeçilmez ve ikame edilemez unsuru olan sivil toplum örgütlerinin, soyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve eğitimle ilgili sorunların giderilmesine ve çözüm arayışlarına etkin şekilde katılmalarına imkan sağlayacak bakış açısı oluşturulmalı ve bu duruma ilişkin mevzuat değişiklikleri ivedilikle hayata geçirilmelidir.

26- Toplumda var olan şiddet eğiliminin ve şiddet olaylarının ortadan kaldırılması amacıyla

kamu kurum ve kuruluşları arasında Başbakanlık koordinesinde olmak üzere sürekli nitelikte bir kurul (veya komisyon) oluşturularak konu ile ilgili sivil toplum örgütlerinin gerek merkez gerekse taşra düzeyinde olacak şekilde bu kurullarda görev alması sağlanmalıdır. Bu amaçla öncelikle ve mutlaka Milli Eğitim Bakanlığı ile Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı arasında etkin ve verimli bir işbirliği çerçevesi oluşturulmalıdır.

27- Birey ve öğrencilerin gelecek kaygılarını sona erdirecek ve sosyal politika anlayışını içeren istihdam politikaları hayata geçirilmeli ve işsizliğe dayalı gayri meşru hayat tercihlerinin engellenmesi amacını içeren yaklaşım ve uygulamalara etkinlik kazandırılmalıdır. Gençlerin gelecek beklentisi negatiften pozitif çevirecek şekilde hayal ve beklentilerini karşılamaya uygun bir sosyal ortam içerisinde yaşadıkları inancı geliştirilmeli ve bu inancı sürekli kılabacak icraatlar ortaya konmalıdır.

28- Eğitim kurumlarındaki rehberlik servislerinin eğitim kurumlarının bulunduğu yerleşim alanlarındaki bireylere, ayırım yapmaksızın sosyal ve bireysel rehberlik kapsamlı bilgilendirici ve yönlendirici rehberlik hizmeti sunmaları sağlanmalı ve bu hizmeti sunan kamu görevlilerine ek mali imkanlar sunulmalıdır.

29- Şiddet ve ahlaki değerleri yıpratıcı unsurlar içeren görsel ve yazılı yayınların gerek adli gerekse idari süreç içerisinde denetlenmesi ve gerekli yaptırımlarla muhatap kılınmasında hassasiyet gösterilmez.

30- Görsel yayın organlarında toplumsal bilincin artmasına katkısı olmayan hatta toplumsal yapı içerisindeki gelir düzeyine dayalı gruplar arasında hasmane tutumlar oluşmasına neden olan magazin içerikli programların içeriklerinin belirlenmesinde yayıncı kuruluşlar tarafından gerekli hassasiyetin gösterilmesine yönelik olarak bu kuruluşların sahipleri ve yetkilileriyle görüşmeler yapılarak özellikle gençlerimizin ve çocuklarımızın bu programlar aracılığıyla sahip oldukları yanlış açılarının olumsuzluğu ortaya konmalıdır.

31- Ders ve sınıf geçme sisteminin eleyici niteliğine son verilmeli ve bireyin kendi yeterlik ve ilgi alanlarında başarı olmasını yeterli kılan bir ölçeme ve değerlendirme sistemi hayata geçirilmez.

32- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarının disiplin yönetmeliklerindeki hükümlerin öğrencileri eğitim sürecinin dışına itmek amaçlı değil eğitim süreci içerisinde kalarak toplumsal değerlere uygun kişilik edinmeye özendirilecek amaçlı olması sağlanmalıdır.

33- Müfredat ve ders kitapları idealizm aşılmalı, çocuklarımızı ve gençlere bir amaca yöneltmelidir.

34- Zorunlu ilköğretim süreci 5+3 veya 4+4 şeklinde kesintili olarak yeniden yapılandırılmalı, öğrencilerin mesleki ve teknik öğretim veren kurumlara yönelmesini sağlayacak uygulamalar hayata geçirilmez.

35- Yönetim anlayışından ve eğitim kurumu yöneticilerine yüklenen ilave sorumluluklardan boşluklar kapatılmalı, eğitim kurumu yöneticilerinin eğitim kurumlarının fiziksel yeterliklerini artırmaya ve geliştirmeye yönelik işlemler yerine kurumun eğitsel yeterliklerini artırmaya yönelik uygulamalar zaman ayırması sağlanmalıdır.

36-Ergenlik çağındaki birey ve öğrencilere yönelik olarak eğitim kurumları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca sunulan hizmetlere özel önem verilmeli, bu kapsamda bu konumda bulunan birey ve öğrencilerin söz konusu dönemi sıkıntısız şekilde geçirmelerine imkan sağlamaya yönelik olarak, sosyal, kültürel, sanatsal ve bilimsel uygulama ve organizasyonların içerisinde yer alması sağlanmalıdır.

37- Gerek öğrencilerin gerekse diğer bireylerin kendilerini ifade etmek ve gerçekleştirmek amacıyla çeteleşme veya ben-

zeri tercihlerinde bulunmalarını engelleyecek argümanlar geliştirilmeli, var olan bu tür oluşumların beslendiği neden ve kaynakların tespiti amacıyla eğitim, sağlık ve güvenlik hizmeti sunan kurum ve kuruluşlarca ortak çalışma yapılmalıdır.

38- Yüksek öğretim sürecinden birinci derece yetkili ve sorumlu olan YÖK'un şiddet konusuna olan duyarsızlığı giderilerek sahip olduğu yetki ve sorumlulukların gereklerini yerine getirmek ve üniversitelerimizdeki azımsanmayacak sayıda şiddet olaylarının sona erdirilme için sorumluluk alması sağlanmalıdır.

39- Mahalli idarelerin ve yerel yönetim birimlerinin çocuk ve gençlere yönelik sosyal organizasyon sayısı artırılması ve farklı coğrafi alanlarda yaşayan gençlerin kaynaşmasına ve ortak bilinç oluşturmaya imkan verecek uygulamaların sayısı artırılmalıdır.

40- Toplumdaki kanaat önderlerinin bu sıfatlarıyla konu ile ilgili duyarlıklarını aktarabilecekleri organizasyonlar düzenlenmelidir.

41- Okul Rehberlik Servisleri ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinin etkinlik alanlarının geliştirilmesine yönelik çalışma yapılmalıdır. Bu birimlerde psikolojik danışmanlarla birlikte görev

yamak üzere sosyal çalışmacı istihdamı gerçekleştirilmez.

42- Şiddet olaylarının ve çeteleşme (gruplaşma) uygulamalarının yaygın olduğu eğitim kurumlarında önleyici kolluk hizmetinin sürekli ve yaygın olarak sunulması sağlanmalıdır.

43- Eğitim kurumlarının, buldukları yerleşim alanlarındaki sivil toplum örgütleri ile etkili ve sürekli etkileşim içerisinde olmaları sağlanmalı, okul aile birlikleri sadece okulu finanse eden değil okulun eğitimle ilgili yaklaşımlarını destekleyen niteliğe kavuşması sağlanmalıdır.

44- Eğitim kurumlarının mimari ve peyzaj düzenlemeleri, öğrencilerin moralini artıracak ve şiddet eğilimi oluşturmayacak şekilde olmalıdır.

45- Eğitim kurumlarındaki personel ihtiyacının (öğretmen, yönetici, memur ve hizmetli vb) giderilerek hizmetin eksik sunumundan kaynaklanan sorunların önüne geçilmelidir.

46- Sevgi, hoşgörü ve saygı temelli eğitim yaklaşımı uygulanmalı, eğitimin temel amacı bireye kapital değer elde edebileceği nitelikler kazandırmak değil erdemli ve kamil insanı gerçekleştirmek olmalıdır.

47- Öğrencilerin görsel yayınları izlemelerine ilişkin alışkanlıkları rehabilite edilmeli ve

özellikler öğrenim gören bireylerin televizyon karşısında geçirdikleri süreyi azaltacak yaklaşımlar hayata geçirilmelidir.

48- Öğrencilerin ve bireylerin teknolojik imkanlardan ve bilgisayar çağının gereklerinden yararlanma alışkanlıklarının belli kurallar dahilinde olmasını sağlayacak bakış açısına sahip olmaları sağlanmalı ve bu amaçla özellikle internet kafeler ve bu yerlerden yararlanabilecek yaş gruplarına ilişkin yasal düzenleme yapılarak ivedilikle yürürlüğe konmalıdır. İnternet kafelerin etkin ve sürekli denetimini sağlamak amaçlı denetim faaliyetleri artırılmalı ve gerekli olan idari ve adli yaptırımların uygulanmasındaki düzensizlikler sona erdirilmelidir.

49- Zararlı alışkanlıklarla mücadele konusunda MEB ile İçişleri Bakanlığı ortak hareket etmeli, öğrencilere yönelik her türlü koruma ve güvenlik tedbiri oluşturacağı maliyet göz önüne alınmaksızın uygulanmalıdır.

50- Birey ve öğrencilerin hakları ve sorumlulukları konusundaki bilinçlerinin artırılmasına yönelik ek eğitim uygulamaları hayata geçirilmeli mülkiyet, düşünce, öğrenim hakkı, güvenlik vb. haklar konusundaki saygı ve duyarlılıklarının artırılmasına yönelik uygulamalar hayata geçirilmelidir. Milletimizin yardımseverlik ve dayanış-

ma anlayışının çocuklarımıza ve gençlerimizde somutlaştırılmasına yönelik özendirici uygulamalar yapılmamıştır. ya özendirilmelidir.

51- Öğrencilerin kesici ve delici aletleri edinmelerini engelleyecek tedbirler hayata geçirilmeli, eğitim kurumlarında yönetici ve öğretmenlerin üst araması yapmasına imkan sağlayacak mevzuat değişikliği yapılmalıdır.

52- Eğitim kurumlarının sahip olduğu imkanların öğrenciler dahil olmak üzere toplumun bütün bireylerine 24 saat hizmet vermesini sağlayacak bir yaklaşım (ilgili kamu görevlilerinin mali ve özlük hakları korunarak ve geliştirilerek) hayata geçirilmeli, bu kapsamda eğitim kurumlarının görsel sanatlara ilişkin sınıfları, spor salonları, bilişim ve teknoloji sınıflarının kullanımı sağlanmalıdır.

53- Çocuklarımızın ve gençlerimizin öğrenci olsun olmasın gerek okul içindeki gerekse okul dışındaki başarıları ödüllendirilmelidir.

54-Görsel medya organlarının eğitim içerikli programlarının artırılmasına yönelik olarak RTÜK tarafından ikna edici ve özendirici çalışmalar yapılmalı gerekirse bu tür programları yayımlayan yayıncı kuruluşlara personel ve mali destek sağlanmalıdır.

55- Ebeveynlerin, kamu görevlilerinin bireylere ve öğrencilere yönelik maddi ve psikolojik şiddet içeren davranışların engellenmesi ve en ağır şekilde cezalandırılması için gereken yasal ve idari düzenlemeler hayata geçirilmeli, bu amaçla MEB, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışma yapılmalıdır.

56- Öğrenci affı uygulamaları kaldırılmalıdır.

57- Eğitim kurumlarının öğretme odaklı değil eğitime odaklı hizmet sunması sağlanmalıdır. Bu amaçla, müfredat içeriğinde ders ayırımı yapılmaksızın sosyal değer ve edep eğitimi içeren uygulamaların yer alması sağlanmalıdır.

58- Eğitim kurumlarında dışarıdan içeriye ve içeriden dışarıya yönelik şiddet olaylarının engellenmesi amacıyla gerekli güvenlik tedbirleri alınmalı, bu kapsamda özel hayatın gizliliği ilkesini ihlal edilmemesi kaydıyla eğitim kurumlarında kapalı devre güvenlik kamerası sistemi kurulmalıdır.

59- Şiddetin mağduru konumunda olan birey ve öğrencilere psikolojik destek hizmeti sunulmalı, öç alma ve ihkâki hak kültürünün oluşmasına ve gelişmesine engel olunarak şiddetin faili olanların gerekli adli ve idari yaptırımlarla muhatap kılınmasında hassas olunmalıdır. Şiddete maruz kalan öğrenci, öğretmen ve veli kurumlar tarafından sahip çıkılmalıdır.

60- Öğretmen açığı giderilmeli ancak bu açığın giderilmesinde; kurumsal kültürün oluşmasına engel olan ve eğitim gibi sürekli ve etkin bir hizmetin niteliği ve yapısıyla bağdaşmayan sözleşmeli, vekil, ve ek ders ücreti karşılığı öğretmen istihdamı uygulamasından vazgeçilmelidir. Şiddet eğilimi ve şiddet uygulamaları konusuyla ilgili olarak branş ve görev yaptığı kurum ayırımı gözetilmeksizin bütün öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Düzeltilme ve Özür

Dergimizin Mart 2007 tarihli 8. sayısında Prof. Dr. Cevat Celep'in "Okullarda Bilgi Yönetim Kültürü Geliştirmede Okul Yöneticilerinin Rolü" başlıklı makalesinin kaynakça bölümü, teknik hata sonucu yer almamıştır. Sayın Celep'ten ve okurlarımızdan özür dileriz.